

Uskonto ja perussuomalaiset: diskursiivinen tutkimus perussuomalaisten kansanedustajien eduskuntapuheesta

Pinja Luoma

Pro gradu -tutkielma

Kulttuurien tutkimus, uskontotiede

Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Lokakuu 2022

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu

Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Historian, kulttuurin ja taiteiden tutkimuksen laitos

LUOMA, PINJA: Uskonto ja Perussuomalaiset: diskursiivinen tutkimus
perussuomalaisten kansanedustajien eduskuntapuheesta

Pro gradu -tutkielma, 80s.
Uskontotiede
Lokakuu 2022

Tämä pro gradu -tutkielma tarkastelee perussuomalaisten kansanedustajien uskontodiskursseja eduskunnan täysistunnoissa. Tarkoitukseni on selvittää, miten uskonto näkyy perussuomalaisten parlamentaarisessa puheessa, millaisia rooleja se saa ja miten sitä käytetään poliittisten näkemysten legitimoinnin keinona. Tarkastelen myös sitä, tapahtuuko uskonnoista puhuttaessa vastakkainasettelua. Erityistä huomiota kiinnitän kristinuskon ja islamin roolien rakentumiseen perussuomalaisten diskursseissa. Tutkimuksen aineisto koostuu vuosien 2018–2022 välillä käydyistä täysistuntokeskusteluista.

Analyysimetodina hyödynnän diskurssianalyysia, jossa sovellan yleisiä diskursiivisen uskonnontutkimuksen lähtökohtia. Tutkimuksessani hyödynnän Rogers Brubakerin muotoilemaa teoriaa kristillisestä sekularismista näkökulmana tarkastella oikeistopopulistien politiikkaa ja sen suhdetta uskontoon.

Tutkimuksessani analysoin perussuomalaisten uskontodiskursseja kolmen eri teeman kautta: maahanmuuton, humanitaarisen avun ja kristinuskon yhteiskunnallisen aseman kautta. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että uskonto toimii perussuomalaisten diskursseissa keinona erottaa ”me” ”muista”: kristinusko toimi ”meidän” merkitsijänä, kun taas islam on keino erottaa ”muut”. Kristinuskon merkitys heijastuu diskursseissa länsimaalaisen arvoihanteen ja kulttuurin sekä toimijuuden kautta. Islam määritetään yhteensopimattomaksi suomalaisen kulttuuriin, ja siihen liitetään yhteiskunnallisia uhkatekijöitä kuten rikollisuus, naisten oikeuksien heikkeneminen ja terrorismin riskit. Vastakkainasettelu ilmenee paitsi kristinuskon ja islamin välillä, myös perussuomalaisten ja heidän nimeämänsä ”vihervasemmiston” kesken, jolle rakentuu diskursseissa elitistisen vastustajan rooli.

Perussuomalaisten uskontodiskursseissa on havaittavissa yhtymäkohtia kristilliseen sekularismiin, kuten islamin näkeminen uhkana länsimaalaisille arvoille, kristinuskon tunnustaminen osaksi maan kulttuuria ja arvoja ja vastakkainasettelu niin uskontojen kuin elitistiseksi koetun vastustajan kanssa. Teoria ei tutkimukseni havaintojen perusteella kuitenkaan ole täysin sopiva kuvaamaan perussuomalaisten uskontosuhdetta, koska kristinusko ei nouse diskursseissa esiin pelkästään sekularisoituneen yhteiskunnan kulttuurisen merkityksen, vaan myös aktiivisen toimijuuden ja henkilökohtaisen uskon kautta. Havainto tuo esiin oikeistopopulismin uskontosuhteen kulttuuripainotteiset erot, ja näin ollen perussuomalaisten ja uskonnon suhdetta käsittelevää tutkimusta on tarpeen tehdä jatkossakin.

Avainsanat: oikeistopopulismi, kristillinen sekularismi, perussuomalaiset, diskursiivinen uskonnontutkimus, diskurssianalyysi, eduskunta, politiikka, uskonto

Sisällysluettelo

1. Johdanto.....	1
1.1 Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset.....	1
1.2 Tutkimuksen lähtökohdat	2
1.3 Oikeistopopulistipuolueet ja uskonto Euroopassa ja Pohjoismaissa.....	4
1.4 Perussuomalaiset ja uskonto suomalaisessa politiikassa	8
1.4.1 Perussuomalaiset ja uskonto	9
1.5 Paikantuminen suhteessa aikaisempaan tutkimukseen.....	12
2. Teoreettinen viitekehys.....	16
2.1 Diskurssi.....	16
2.2 Uskonto.....	17
2.3 Sekularisaatio, kulttuuristuminen ja kristillinen sekularismi	19
3. Aineisto, menetelmät ja tutkimusetiikka	22
3.1 Aineiston esittely.....	22
3.2. Puhe eduskunnassa	24
3.3 Diskurssianalyysi.....	26
3.4 Tutkimusetiikka	29
4. Perussuomalaisten uskontodiskurssit maahanmuuttokeskusteluissa	31
4.1 Islam	35
4.2 Kristinuskon ja länsimaalaisten arvojen näkyvyys maahanmuuttokeskusteluissa ...	38
4.2.1 Vihervasemmiston elitistisen roolin rakentuminen	42

4.2.2 Sananvapaus ja maahanmuuttokritiikki	47
4.3 Uskontodiskurssi kristillisen sekularismin kontekstissa	51
5. Kristinuskon ja kirkon asema yhteiskunnassa.....	53
5.1 Kristinuskon ja länsimaalaisten arvojen merkitys yhteiskunnassa	53
5.1.1 Sananvapaus ja Raamattu.....	56
5.1.2 Evankelis-luterilaisen kirkon merkitys	60
5.2 Uskontodiskurssi kristillisen sekularismin kontekstissa	61
6. Lopuksi.....	65
6.1 Yhteenveto.....	65
6.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet.....	68
Aineisto ja lähteet	71

1. Johdanto

1.1 Tutkimuksen kohde ja tutkimuskysymykset

Tämän pro gradu -tutkielman keskiössä ovat perussuomalaisten kansanedustajien uskontodiskurssit eduskunnassa. Suomalainen yhteiskunta on avoimempi kuin kenties koskaan aikaisemmin. Kansainväliset kysymykset ovat herättäneet suomalaisen yhteiskunnan pohtimaan entistä syvällisemmin esimerkiksi ihmisoikeuksia, maahanmuuttoa, vähemmistöjen oikeuksia ja myös sitä, mitä suomalainen kulttuuri on ja voi pitää sisällään. Nämä kysymykset ovat palauttaneet uskonnon ajankohtaiseksi puheenaiheeksi eduskunnassa. Uskonnon rooli oikeistopopulistien diskursseissa on noteerattu tutkijoiden keskuudessa, mutta tutkimusta, joka koskisi eritoten perussuomalaisia ja uskontoa ei ole vielä julkaistu.

Vuoden 2019 eduskuntavaalit olivat monella tapaa merkitykselliset. Vaaleissa erityisesti ilmastonmuutokseen ja maahanmuuttoon liittyvät kysymykset nousivat esille näkyvästi jättäen aiemmin suositut vaaliteemat, työllistymisen ja talouden, varjoonsa (Borg 2019, 186). Vaalien menestyjäksi nousi Jussi Halla-ahon johtamat perussuomalaiset. Halla-aho nousi itse vaalien ääniharavaksi 30 596 äänellä. Itse puolue hävisi vaalit voittaneille sosialidemokraateille vain 0,2 prosentin erolla (Sundman, yle.fi, 14.4.2019.) Perussuomalaisten vaalilauseena toimi huomiota herättänyt ”Äänestä Suomi takaisin” -fraasi, ja puolueen vaalikampanjointia värittä kansallismielisyys ja kriittisyys maahanmuuttoa kohtaan. Perussuomalaiset olivat ottaneet aiempaa kriittisemmän suhtautumisen monikulttuurisuutta kohtaan vuonna 2017 Halla-ahon puheenjohtajavalinnan myötä. Tästä syystä tutkimukseni rajautuu tarkastelemaan Halla-ahon ja Riikka Purran puheenjohtamia perussuomalaisia ja puolueen uskontosuhdetta.

Tässä tutkimuksessa pyrin luomaan ymmärrystä siitä, millainen rooli uskonnolla on perussuomalaisten poliittisessa toiminnassa eduskunnassa. Analysoin uskontoon liittyviä diskursseja perussuomalaisten kansanedustajien eduskuntapuheessa. Keskityn tulkitsemaan sitä, millaista uskontopuhetta perussuomalaiset tuottavat eduskunnassa sekä sitä, millaisia merkityksiä uskonno(i)lle annetaan. Keskityn kahteen tyypillisesti oikeistopopulistien diskursseissa näkyvään uskontoon:

kristinuskoon ja islamiin. Näistä lähtökohdista olen muodostanut seuraavat tutkimuskysymykset:

1. Miten uskonto näkyy perussuomalaisten eduskuntapuheessa?
 - 1.1 Millaisia merkityksiä ja rooleja uskonnolle ja uskonnoille tässä puheessa annetaan?
 - 1.2. Miten perussuomalaiset käyttävät uskontoa poliittisten näkemysten legitimoinnissa?
 - 1.2.1. Tapahtuuko uskonnoista puhuttaessa vastakkainasettelua?

Uskonto ja politiikka ovat olleet suurimpia kiinnostuksenkohteitani niin kauan kuin jaksan muistaa. Yliopisto-opintojeni aikana oikeistopopulismi on kasvattanut poliittista merkitystä niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Aloin opintojeni aikana kyseenalaistamaan yhä enemmän väitteitä, joissa sanottiin uskonnon ja politiikan olevan erillään toisistaan, asioita, jotka eivät vaikuttaisi toisiinsa.

Kandidaatintutkielmani tein poliittisesta uskonnosta Neuvosto-Venäjällä, eli valtiosta, jossa uskonnolla ei olisi pitänyt olla mitään sijaa. Maisterivaiheen opintoni aloitin vaihto-opiskelijana Alankomaissa. Opiskelin Groningenin yliopistossa Religion, Conflict & Globalization -ohjelmassa. Kurssikaverini ihastelivat Sanna Marinin valintaa pääministeriksi ja Suomen naisista koostuvaa hallitusta. Itse seurasin perussuomalaisten nousua Suomen suosituimmaksi puolueeksi, ja yritin selittää tätä suomalaisen politiikan ristiriitaa kurssikavereilleni. Vaihdon jälkeen tiesin, että haluan tehdä graduni perussuomalaisista. Halusin ymmärtää ja osata selittää myös muille.

1.2 Tutkimuksen lähtökohdat

Viime vuosina Euroopassa on ollut pinnalla useita debatteja liittyen eri etnisiin ryhmiin, kulttuureihin ja uskontoihin. Suomi ei ole tässä kohtaa poikkeus. Valtiotieteen professori Lasse Lindekilde (2008) nimittää tällaista liikehdintää monikulttuuriseksi tai etnokulttuuristen erojen ympärille kehittyviksi kriiseiksi, jotka voivat johtaa siihen, että poliittiset toimijat käyttävät tilannetta hyödykseen vaalipiireissään. Oikeistopopulistipuolueet ja radikaalioikeisto toimivat esimerkkinä tällaisen tilanteen hyödyntämisestä omassa politiikassaan. Esimerkiksi Euroopassa

oikeistopopulisteille on tyypillistä luoda kuvaa islamista ja muslimeista tekijöinä, jotka uhkaavat kristillistä Eurooppaa (Caiani & Carvalho 2021, 213).

Populismi on terminä paitsi yleinen myös kompleksinen. Termi pitää sisällään monia tulkintoja, eikä ole valitettavasti mahdollista syventyä tulkintoihin laajemmin tässä tutkimuksessa. Tyypillisesti, ja myös tämän tutkimuksen kontekstissa populismi ymmärretään eliittien vastaisuutena ja niin sanotusti tavallisen kansan puolelle asettumisena (Müller 2016, 8). Perussuomalaiset luokitellaan tutkimuksissa oikeistopopulismiin lisäksi myös radikaalioikeiston käsitteen kautta. Näitä kahta käsitettä käytetään paikoitellen myös rinta rinnan.

Käytän tässä tutkimuksessa Tore Bjørgon ja Jacob Aasland Ravndalin (2019) radikaalioikeiston määritelmää Perussuomalaisten luokitteluun. Äärioikeisto (eng. *the far right*) jaetaan kahteen kategoriaan: radikaalioikeistoon ja ekstremistiseen oikeistoon (eng. *extreme right*). Yhteistä molemmille kategorioille on kansallismielisyys ja näkemys siitä, että vierasmaalaiset uhkaavat kotimaan yhteisöllisyyttä. (Bjørgo & Ravndal 2019, 3.) Ekstremistisen oikeiston radikaalioikeistosta erottaa sen äärimmäisyys. Äärioikeistoissa demokratia halutaan korvata vallankumouksella, ja väkivalta vastapuolia kohtaan nähdään oikeutettuna. Kansallismielisyys äärioikeiston piirissä kytkeytyy rodulliseen nationalismiin: valkoiset nähdään muita parempina, ja muut etnisyydet tulee joko alistaa, karkottaa pois maasta tai tuhota kokonaan. (Bjørgo & Ravndal 2019, 3.)

Perussuomalaisten politiikkaa luonnehtii ekstremististä oikeistoa hillitympi radikaalioikeiston määritelmä. Radikaalioikeiston mukaan demokraattinen järjestelmä tulee säilyttää, mutta siellä vallitseva poliittinen eliitti tulisi korvata. Radikaalioikeistoon kuuluu piirteitä sekä kulttuurinationalismista että etnisestä nationalismista. Jälkimmäisessä on yhtymäkohtia ekstremistiseen oikeistoon, sillä etnisessä nationalismissa ajatellaan, että kulttuurinen diversiteetti tulisi säilyttää, mutta niin, ettei kansallisuuksia saisi sekoittaa. Etnisessä nationalismissa nähdään, että valkoisilla eurooppalaisilla on oikeus puolustaa kulttuuriaan muilta, ja muualta tulevien ihmisten tulisi palata takaisin kotimaahansa. Radikaalioikeiston kansallismielisyys liittyy ekstremistisestä oikeistosta eroten kulttuurinationalismiin. Kulttuurinationalismi linkittyy etnisyyden sijaan uskontoon: islamilainen kulttuuri

nähdään taantumuksellisena ja repressiivisenä, ja länsimaista kulttuuria tulisi suojella tämän kulttuurin vaikutuksilta. Muslimit voivat kulttuurinationalismin silmin jäädä länsimaahan asumaan, mutta vain siinä tapauksessa, jos he assimiloituvat osaksi länsimaista kulttuuria. (Bjørge & Ravndal 2019, 3.)

Tässä tutkimuksessa määrittelen perussuomalaiset ja sen kansanedustajat Bjørgon ja Ravndalin luoman radikaalioikeistomääritelmän kautta. Tulen kuitenkin itse käyttämään tästedes tutkielmassani oikeistopopulismi -käsitettä, sillä koen sen suomen kielen kontekstissa neutraalimmaksi ilmaisuksi kuin radikaalioikeiston. Vaikka koen itse määritelmän kuvaavan hyvin perussuomalaisia, näen, että radikaalioikeistoon liittyy suomen kielessä liian radikaaleja mielle yhtymiä kuvaamaan perussuomalaisten harjoittamaa politiikkaa. Radikaalioikeiston voi nähdäkseni liittää suomen kielen kontekstissa esimerkiksi uusnatsismiin, jota taas kuvaisi Bjørgon ja Ravndalin määritelmä ekstremistisestä oikeistosta (eng. extreme right).

Tutkimukseni rakentuu siten, että johdantoluvussa perehdytän lukijan tutkimusaiheeni taustoihin. Alaluvut 1.3 ja 1.4 tutustuttavat lukijan eurooppalaisen oikeistopopulismin ominaispiirteisiin sekä uskontosuhteisiin ja tutkimuksen kohteeseen, perussuomalaisiin. Alaluvussa 1.5 tarkastelen tutkimukseni asemoitumista uskonnon ja politiikan tutkimuksen kenttään. Luku 2 sisältää tutkimukselleni keskeiset teoreettiset lähtökohdat, kun taas luku 3 esittelee tutkimusaineiston, tutkimusmenetelmän sekä tutkimusetiikkaan liittyvää pohdintaa. Luku 4 on ensimmäinen analyysiluku, joka tarkastelee maahanmuuttoa ja pakolaisuuteen liittyvien eduskuntakeskustelujen uskontodiskurssia. Luku 5 keskittyy tarkastelemaan kehitysapuun ja evankelis-luterilaiseen kirkkoon liittyviä uskontodiskursseja. Molemmissa analyysiluvuissa hyödynnetään diskurssianalyysia uskontodiskurssien tulkinnassa. Tutkimukseni päättää luku 6, jossa koostetaan tutkimuksen keskeiset löydökset ja esitellään mahdolliset jatkotutkimusmahdollisuudet.

1.3 Oikeistopopulistipuolueet ja uskonto Euroopassa ja Pohjoismaissa

Oikeistopopulismi on kasvattanut suosiotaan ympäri Eurooppaa. Puhe uskonnosta on yksi merkittävä osa oikeistopopulistien politiikkaa (ks. Morieson 2021, Caiani &

Carvalho 2021, Haynes, 2020 Brubaker 2017). Kuitenkin se, miten uskonto liitetään osaksi oikeistopopulistipuolueiden poliittisia diskursseja, vaihtelee jonkin verran eri puolilla Eurooppaa. Syitä tälle voivat olla esimerkiksi maiden erilainen kulttuuri, poliittinen historia tai yhteiskunnallinen järjestelmä. Luodakseni ymmärrystä perussuomalaisen oikeistopopulismista ja sen uskontosuhteesta, teen tässä alaluvussa katsauksen eurooppalaiseen oikeistopopulismiin puoluekenttään sekä sen suhteesta uskuntoon.

Länsi-Euroopassa, esimerkiksi Alankomaissa ja Ranskassa, oikeistopopulistipuolueet korostavat maiden kristillistä historiaa ja sen merkitystä nykypäivän normeihin ja arvoihin. ”Taantuneen” ja ”repressiivisen” islamilaisen kulttuurin nähdään uhkaavan sekularisoitunutta ja ”valaistunutta” Eurooppaa. (Haynes 2020, 5, 10). Puolueet korostavat puheessaan ihmisoikeuksia, sananvapautta, sukupuolten tasa-arvoa, individualismia ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ja näiden merkitystä nykyajan Euroopassa. Kristinusko nähdään näiden arvojen suhteen sosiaalisesti progressiivisempänä uskontona kuin islam. (Haynes 2020, 8, 14.) Islam nähdään yhteensopimattomana sekularistiseen, mutta toisaalta kristinuskon pohjalle rakennettuun Eurooppaan (Brubaker 2017, 1198).

Keski-Euroopassa sijaitsevia Unkaria, Tšekkiä, Puolaa ja Slovakiaa kutsutaan tyypillisesti Visegrád-ryhmäksi, eli V4-maiksi¹. Jeffrey Haynesin mukaan V4-maat eivät edusta tyypillistä, edellisessä kappaleessa kuvailtua oikeistopopulistista suhtautumista uskuntoon. Sijainnista riippumatta eurooppalaiset oikeistopopulistit korostavat maiden kulttuurin ja arvojen perustuvan kristinuskolle. Erotan Länsi-Euroopasta V4-maat tuovat esiin nykyhetkessä elävää kristillisyyttään sekularisaation sijaan. Islam nähdään vieraana vihollisena, ja oikeistopuolueet värittävät vertailukuvaa sivistyneistä länsimaalaisista ja barbaarisista muslimeista. Esimerkiksi Unkarin pääministeri Viktor Orbán on todennut islamin olevan uhka paitsi kristilliselle, myös koko Unkarin kansalliselle kulttuurille ja arvoille. (Haynes 2020, 11–12.) Mielenkiintoisen ja myös ristiriitaisen tästä suhtautumistavasta

¹ Visegrád-ryhmä on neljän Keski-Euroopan maan, Puolan, Tšekin, Unkarin ja Slovakian, muodostama allianssi. (Visegrad group) verkossa (<https://www.visegradgroup.eu/about>)

kristinuskoon tekee maiden kommunistinen historia, jolloin ateismi on keskeisesti vaikuttanut maailmankatsomuksellisenä ihanteena.

Oikeistopopulismi on keskeinen osa myös Pohjoismaiden poliittista kenttää. Ann-Cathrine Jungar ja Anders Ravik Jupskås (2014) toteavat artikkelissaan ”Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family?”, että radikaali oikeisto on vakiinnuttamassa asemaansa pohjoismaisessa puoluekentässä. Puolueryhmään katsotaan kuuluvan Tanskan kansanpuolue, Perussuomalaiset sekä Ruotsidemokraatit. Puolueita yhdistää poliittinen ideologia, joka kytkeytyy auktoriteetteihin, kritiikkiin maahanmuuttoa ja vallanpitäjiä kohtaan, ideologiaan liittyvät puoluenimet ja lisääntynyt kansainvälinen yhteistyö muiden oikeistopopulistipuolueiden kanssa. (Jungar & Jupskås 2014, 215–216, 219, 229, 232.) Myös Norjassa oikeistopopulismi on nostattanut suosiotaan. Vuonna 2009 oikeistopopulistiseksi mielletty Edistyspuolue oli vaalien toiseksi menestynein puolue, ja vuonna 2014 puolue muodosti hallituksen yhdessä Konservatiivien kanssa (Fryklund 2018, 31).

Pohjoismaisten oikeistopopulistipuolueiden kohdalla on mielenkiintoista peilata niiden poliittista agenda pohjoismaisiin arvoihin, kuten tasa-arvoon. Tasa-arvotyössä on edetty pitkälle Pohjoismaissa, ja työ saa myös kansainvälistä tunnustusta. Pohjoismaiselle oikeistopopulismille tyypillinen piirre onkin uskontodiskurssin liittyminen osaksi tasa-arvopolitiikkaa. Heli Askola (2019) kirjoittaa artikkelissaan ”Wind from the North, don’t go forth? Gender equality and the rise of populist nationalism in Finland” siitä, miten Pohjoismaiset oikeistopopulistipuolueet käyttävät hyödykseen Pohjoismaiden pitkälle edennyttä tasa-arvopolitiikkaa kansallismielisessä ja maahanmuuttovastaisessa puheessaan. Oikeistopopulistipuolueiden käyttämä tasa-arvopolitiikka herättää epäilyksen vilpittömydestään, sillä puolueiden tiedetään kannattavan konservatiivisia arvoja ja vastustavan esimerkiksi naisten emansipaatiota ja seksuaalista vallankumousta (Askola 2019, 55). Tämä näyttäytyy merkittävänä erona suhteessa aiemmin tässä alaluvussa kuvattuun länsieurooppalaiseen oikeistopopulismiin, joka ei ilmaise kriittisyyttään moderneja arvoja kohtaan.

Yhteistä eurooppalaisille oikeistopopulisteille on maalata itsestään kuva kristinuskon puolustajina, jotka taistelevat islamin uhkaa vastaan (Caiani & Carvalho 2021, 213). Keinoa käyttämällä mielletään kunkin maan katsomuksellinen ilmapiiri sitten sekulaariksi tai kristilliseksi. Mielenkiintoisen tästä taktiikasta tekee se, että oikeistopopulistit ovat tyypillisesti sekulaareja tai uuspakanallisia juuriltaan, ja olleet avoimessa konfliktissa kirkon kanssa sen elitistiksensä koetun aseman takia (Marzouki & McDonnell 2016, 1–2).

Osa tutkijoista on linkittänyt oikeistopopulismien suosion nousun Euroopassa islamofobiaan². Oikeistopopulistit käyttäisivät näin ymmärrettyä islamofobiaa äänistrategiana. Äänistrategia ei kohdistu pelkästään muslimeihin ja islamiin, vaan myös vallassa oleviin johtajiin ja suosituimpiin puoleisiin, jotka nähdään kyvyttöminä suojelemaan kansalaisia muslimeilta. (Oztig, Gurkan & Aydin 2020, 2, 13). Tätä strategiaa käyttäen oikeistopopulistit luovat kuvaa itsestään niin sanotun tavallisen kansan suojelijoina. Tyypillistä oikeistopopulisteille on luoda vastakkainasettelu itsensä eli niin sanotusti tavallisten ihmisten ja maahanmuuttajia rakastavan eliitin välillä (Haynes 2020, 2).

Sille, miksi eurooppalaisten oikeistopopulistien politiikassa esiintyy islamofobiaa, on annettu kahdenlaisia selityksiä. Ensimmäinen on sen liittäminen etniseen ja rasistiseen syrjintään. Syrjintä etnisyyden perusteella on rikosoikeudellisesti rangaistava teko monissa Euroopan maissa, mutta islamin kritisointi ei. Siksi jotkut tutkijat ovat argumentoineet poliitikkojen käyttävän uskontoa ja uskonnollista identiteettiä peittämään rasistisia tarkoituksiaan. Toinen syy on jo edellä käsitelty, muslimien näkeminen epäsovinnaisina Eurooppaan ja sen kulttuuriin. Näkemystä radikalisoivat muslimien kokemat yhteiskunnalliset ongelmat sekä islamilaiset terrorismit Euroopassa. (Morieson 2021, 1–3).

Olen tässä alaluvussa käsitellyt oikeistopopulismien ilmenemistä ja suhdetta uskontoon Euroopassa. Tutkimusintressieni vuoksi olen tarkastellut katsauksessa kahta uskontoa, kristinuskkoa ja islamia. Suhde kristinuskoon on ristiriitainen:

² Käsite, jolla viitataan islamiin ja islaminuskoihin kohdistuvaan ennakkoluuloisuuteen, pelkoon tai vihamielisyyteen (Bleich 2011, 1593).

toisaalta kristillinen kirkko on nähty elitistisenä instituutiona, jota vastaan populistit tyypillisesti asettuvat. Toisaalta kristinuskon merkitystä eurooppalaisille arvoille ja sivistykselle korostetaan, koettiin maan sitten olevan sekularisoitunut tai edelleen kristillinen. Islamiin suhtautuminen on selkeämpää: islam ja muslimit nähdään uhkana länsimaiselle sivistyneisyydelle. Seuraavaksi avaan sitä, miten perussuomalaiset suhteutuu eurooppalaiseen oikeistopopulismiin ja uskonnon kenttään, luoden ensiksi katsauksen puolueen historiaan.

1.4 Perussuomalaiset ja uskonto suomalaisessa politiikassa

Olen rajannut tutkielmani koskemaan Jussi Halla-ahon ja Riikka Purran puheenjohtamia perussuomalaisia. Rajausta perustelen tarkemmin luvussa kolme. Luodakseni ymmärrystä perussuomalaisista, puolueen edustajien uskontodiskursseista ja niiden poliittisesta kontekstista tarkastelen puoluetta sen historian ja arvomaailman kautta.

Perussuomalaisten puheenjohtajana on vuoden 2021 elokuusta saakka toiminut Riikka Purra. Häntä edeltäviä puheenjohtajia ovat olleet Raimo Vistbacka, Timo Soini ja Jussi Halla-aho. Puolue perustettiin vuonna 1995 vararikoon joutuneen Suomen Maaseudun Puolueen (SMP) seuraajaksi (Arter 2012, 813). Niin perussuomalaiset kuin sen edeltäjä SMP voidaan luokitella populistipuolueiksi, joille tyypillistä on ollut vahva elitisminvastaisuus sekä näkemys siitä, että he ajavat niin sanottua oikeaa kansan etua ja tahtoa. Perussuomalaiset määritellään tyypillisesti oikeistopopulisteiksi. David Arter kuitenkin argumentoi perussuomalaisten ja sen edeltäjän SMP:n sisältäneen sekä vasemmistopopulismia että traditionalismia piirteitä. Tätä Arter perustelee puolueiden kannanotoilla liittyen sosiaaliseen eriarvoisuuteen ja tuloeroihin. Samalla puolueissa on esiintynyt näkyviä traditionalismia piirteitä, kun ne ovat peräänkuuluttaneet kristillisiä arvoja sekä yhteiskunnan perusarvoja liittyen avioliittoon, perheeseen ja yhteisöön. (Arter 2012, 815).

Perussuomalaiset oli pitkään pienpuolueen asemassa, kunnes vuoden 2011 eduskuntavaaleissa puolue nousi kolmen eniten ääniä saaneiden puolueiden joukkoon. Tuolloin huomattava osa valituista oli niin sanottuja uusia kansanedustajia. Heidän joukossaan oli muun muassa Jussi Halla-aho, puolueen

tuleva puheenjohtaja. (Arter 2012, 814, 818.) Vuonna 2015 puolue oli mukana Sipilän johtamassa hallituksessa. Ensimmäisen hallituskautensa myötä puolueen suosio romahti (Turkki, kaleva.fi, 8.10.2015. Tämä johti omalta osaltaan puolueen kahtiajakautumiseen Halla-ahon ja Soinin välillä. Vuoden 2017 puoluekokouksessa Halla-aho valittiin puolueen uudeksi puheenjohtajaksi, ja tämä päätti niin kutsutun Soinin kauden. (ks. Nurmi 2017.) Vuoden 2019 eduskuntavaaleissa perussuomalaiset osoitti suosionsa nousemalla vaalien toiseksi eniten ääniä saaneeksi puolueeksi. Nykyisellä kaudella 2019–2023 puolue istuu eduskunnassa oppositiossa.

1.4.1 Perussuomalaiset ja uskonto

Perussuomalaisten suhde uskontoon näyttää linkittyvän kahteen uskontoon: arvojen ja kulttuurin pohjalta kristinuskoon ja maahanmuuttokritiikin myötä islamiin. Perussuomalaiset määrittelevät politiikansa arvopohjan kristillissosiaalisiksi³ ja isänmaalliseksi (Perussuomalaiset 2018). Perussuomalaisten entinen puheenjohtaja Timo Soini on vakaumuksellinen katolinen, ja voi olettaa, että ainakin osin hänen vaikutuksestaan perinteisen kristillisen työväenliikkeen ajatukset on nostettu osaksi perussuomalaisten arvopohjaa. Kristillissosiaalisuus on pysynyt osana perussuomalaisten virallisia arvoja myös Jussi Halla-ahon ja Riikka Purran aikana. Ateistiksi itseään kuvannut Halla-aho on blogikirjoituksissaan kutsunut evankelis-luterilaista kirkkoa ”menetetyksi” ja kritisoinut kirkon monikulttuurisuusmyönteisyyttä (Äystö 2020, 226–227). Riikka Purran suhde uskontoon ja sen vaikutus puolueen poliittisiin arvoihin on jäänyt toistaiseksi epäselväksi.

Urpo Kovala ja Jyrki Pöysä (2018) analysoivat perussuomalaisten suosion on linkittyvän perinteisiin, konservatiivisiin arvoihin puolueen johdon muutoksista huolimatta. Halla-aho eroaa akateemisuuudellaan häntä edeltäneestä, niin sanotusta tavallisesta kansanmiehestä Timo Soinista. Puolueen konservatiivinen arvopohja on puheenjohtajavaihdosten myötä pysynyt samana, mutta Halla-ahon vaikutuksesta poliittinen agenda on keskittynyt erityisesti maahanmuuton ja monikulttuurisuuden kritisoimiseen. (Kovala & Pöysä 2018, 168–169.) Muille pohjoismaisille

³ Kristillissosiaalisilla arvoilla tarkoitetaan aatetta, jossa ihmisten ja ympäristön hyvinvoinnin edistämisyrittäykset perustuvat kristilliseen arvopohjaan ja erityisesti opetukseen lähimmäisenrakkaudesta (Kulhia 2011, 13).

oikeistopopulisteille tyypillisesti perussuomalaiset puoltavat tasa-arvoa lähinnä kritisoidessaan maahanmuuttoa. (Askola 2019, 63).

Ensimmäisen kerran puolueen vaaliohjelmassa oli erillinen kohta pakolaispolitiikalle ja maahanmuutolle vuonna 2007. Kohdassa tuotiin esille Ruotsin epäonnistunut maahanmuuttopolitiikka, ja pelko siitä, että lisääntyvä maahanmuutto olisi uhka suomalaiselle kulttuurille (Arter 2012, 815). Vuoden 2011 eduskuntavaalien alla maahanmuuttovastaisuus lisääntyi. Tästä esimerkkinä toimii maahanmuuttovastainen poliittinen ohjelma Nuiva manifesti (2010), jonka kaikki allekirjoittajat olivat silloisia tai tulevia perussuomalaisten edustajia. Perussuomalaisten vuoden 2011 vaalikampanjointia kuvataan sekoituksena euroskeptismiä ja kulttuurinationalismia (Arter 2012, 816).

Viimeisimmissä eduskuntavaaleissa vuonna 2019 perussuomalaiset jatkoi kansallismielistä suuntaansa ja toi esiin jyrkän suhtautumisensa maahanmuuttoa kohtaan. Maahanmuuttopoliittisessa ohjelmassa maalattiin kuvaa ”vähemmän suomalaisesta” tulevaisuudesta, ja puolueen tavoitteesta estää tämä tulevaisuuden näkymä aiempaa tiukemmalla maahanmuuttopolitiikalla. Ohjelmassa löytyy myös ensi kertaa erillinen alaluku islamille, missä islamilaista radikalismia kuvataan Suomen akuuteimpana turvallisuushkana. (Perussuomalaiset 2019.)

Maahanmuuttopolitiikan ja sen vahvan kritisoinnin voi nähdä liittyvän osaksi 1.3 alaluvussa esiin tuomaani oikeistopopulisteille tyypillistä islamofobiaa, joka ilmenee perussuomalaisten kohdalla pelkona siitä, että islam uhkasi Suomessa länsimaalaista sivistyneisyyttä ja yhteiskunnan turvallisuutta.

Perussuomalaisten suhde kristinuskoon ja evankelis-luterilaiseen kansankirkkoon ei ole yksiselitteinen. Kirkko on tyypillisen oikeistopopulismien silmin katsottuna elitistinen instituutio, eli niin sanottu vihollinen. Samalla puolueen arvomaailman kerrotaan perustuvan kristillissosiaalisiin ja isänmaallisiin arvoihin. Tämä piirre yksinään erottaa perussuomalaiset tyypillisistä aiemmin kuvatuista länsieurooppalaisista oikeistopopulistipuolueista, jotka kyllä korostavat kristillisten arvojen merkitystä eurooppalaiselle kulttuurille, mutteivat kuitenkaan perusta oman puolueensa arvopolitiikkaa sen varaan. Suhtautuminen kristinuskoon vaikuttaa samankaltaisemmalla V4-maiden kanssa. Erona näyttäytyy kuitenkin Suomen

erilainen, uskontoonkin kytkeytyvä historia entisiin kommunistimaihin verrattuna. V4-maiden oikeistopopulistipuolueet on myös mielletty perussuomalaisia radikaalimmiksi (Widfelt 2018, 3–4).

Vertailevassa eurooppalaisessa tutkimuksessa on todettu, että maan ollessa uskonnollisesti monimuotoinen näkyy uskonto myös usein selkeämmin osana kansallista politiikkaa. Uskonnollisesti yhteneväisissä maissa asiat taas politisoituvat harvoin uskonnolliselta pohjalta. Protestanttiset Pohjoismaat, Suomi mukaan lukien, ovat esimerkki uskonnollisesti yhtenäisistä maista. Uskonnollinen diversiteetti Suomessa on kuitenkin moninaistumassa, mikä on osaltaan johtanut uskontopuheen kasvuun politiikassa. Aiemmin uskonto ei ole ollut isossa roolissa puolueiden jakolinjoissa eikä sitä myöten myöskään äänestäjän puoluevalinnan perustana, mutta tulevaisuudessa havaittu muutos voi johtaa uusien jakolinjojen syntyyn. (Mykkänen 2012, 292–293.)

Perussuomalaisten äänestäjien joukossa ei ole havaittavissa suoraa yhteyttä tiettyyn uskonnolliseen vakaumukseen. Vuoden 2011 vaaleissa perussuomalaiset saivat tasaisesti kannatusta äänestäjien uskonnollisuudesta riippumatta (Mykkänen 2012, 294). Eniten ei-uskonnollisten ääniä saivat vihreät ja vasemmistoliitto.

Kristillisdemokraattien äänestäjistä enemmistö on uskonnollisia.

Kristillisdemokraatit eivät kerää Suomen ainoana uskonnollisena puolueena kaikkien uskonnollisten äänestäjien kannatusta, vaan uskonnollisten kansalaisten ääniä saavat verrattain paljon myös keskusta, kokoomus ja perussuomalaiset. (Mykkänen 2012, 294–295.) Osaltaan tämä huomio osoittaa, että uskonnollisuus ja siihen liittyvät moraalikysymykset vaikuttavat perussuomalaisten riveissä. Samalla puolueesta ja sen äänestäjistä löytyy oletettavasti myös niitä, joille uskonnolliset kysymykset eivät ole niin merkittäviä tai niihin voidaan suhtautua jopa kielteisesti. Samanlaista dataa äänestäjien uskonnollisuudesta ei ole saatavilla 2019 vuoden eduskuntavaaleista. Ei ole kuitenkaan syytä olettaa, että perussuomalaisten äänestäjien uskonnollisuus olisi muuttunut radikaalisti viime vuosien aikana. Perussuomalaisten äänestäjien uskontoprofiili selittää myös sitä, miksi edustajat puhuvat melko paljon kristinuskosta ilman kytköstä evankelis-luterilaiseen kirkkoon (Äystö 2020, 226).

Olen tässä luvussa pyrkinyt tuomaan esille sen, että perussuomalaisen ja sen edustajien suhde uskontoon ei ole yksiselitteinen. Puolue ei myöskään nähdäkseni muovaudu täysin tyypillisiin aiempien tutkimusten tekemiin määritelmiin eurooppalaisten oikeistopopulistipuolueiden suhteesta uskontoon. Tämä johtuu sen erityisestä suhteesta evankelis-luterilaiseen kirkkoon sekä kristillisiin arvoihin ja perinteisiin.

On tärkeää tässä vaiheessa tutkimusta huomioida myös se, että perussuomalaisen luokittelu perinteiseen oikeistopopulismiin ja radikaalioikeistoon tulee pitkälti tutkijoiden määrittämänä. Kristillissosiaalisuus ja isänmaallisuus toimivat perussuomalaisen kohdalla itseidentifikaation keinona, kun taas luokittelu perinteiseen oikeistopopulismiin ja radikaalioikeistoon tulee tutkijoiden määrittämänä, eikä puolue itse käytä kyseisiä luokitteluja kuvaamaan itseään.

1.5 Paikantuminen suhteessa aikaisempaan tutkimukseen

Tutkimukseni paikantuu politiikan ja uskonnon tutkimuksen kentälle.

Perussuomalaisia ja myös laajemmin oikeistopopulismia kohtaan on osoitettu paljon kiinnostusta viime vuosina niin Suomessa kuin kansainvälisessä tutkimuksessa.

Perussuomalaisiin kohdistuvia tutkimuksen aiheita ovat olleet muun muassa puolueen suhde tasa-arvoon, mediaan, Euroopan Unioniin ja maahanmuuttoon (ks. Askola 2019, Herkman 2020;2016).

Oikeistopopulismi ei merkitse samaa asiaa ympäri maailman, vaan eroaa piirteiltään esimerkiksi maantieteellisesti ja kulttuurisesti tarkkailtuna. Populistiliikkeiden eroavaisuuksia ja kontekstuaalisuutta tarkastellaan teoksessa *Populism on the Loose* (2018). Teoksessa käsitellään muun muassa oikeistopopulismia Romaniassa radikaalin nationalismin ja kommunismin kautta, populismikäsitteen käyttöä Helsingin Sanomissa sekä Ruotsia pohjoismaisen populismin kentällä.

Perussuomalaisia teoksessa tarkastellaan maskuliinisuuden hyödyntämisen, sukupuolipopulismien ja kristilliradikalismien kautta. Teoksessa tarkastellaan Timo Soinin aikaista puoluetta, ja uskontoa koskevien kysymyksien tarkastelu jää teoksessa hieman pintapuoliseksi.

Eurooppalaisen oikeistopopulismin suhdetta uskontoon on tutkittu vielä verrattain vähän, mutta aihe on alkanut herättämään kiinnostusta kansainvälisellä kentällä. Erityisesti tutkimusta koskien oikeistopopulistien uskontoretoriikan käyttöä ja sen suosion kasvusta on julkaistu viime vuosina (ks. Caiani & Carvalho 2021, Haynes 2020). Nicholas Morieson (2021) käsittelee uskonnon ja oikeistopopulismin vuorovaikutusta teoksessaan *Religion and the Populist Radical Right*. Morieson keskittyy tarkastelemaan Länsi-Eurooppaa kysyen, miksi uskonto on noussut keskiöön oikeistopopulistien politiikassa, jos länsimainen politiikka itsessään mielletään sekulaariksi. Tapausesimerkkeinä Morieson tarkastelee Ranskan Kansallista Liittoumaa ja Alankomaiden Vapauspuoluetta. Havaintojensa perusteella hän argumentoi, että islamin lisääntynyt näkyvyys on pakottanut puolueet pohtimaan sekularisaatiota ja määrittämään sen uudelleen osaksi eurooppalaista kulttuuria kristinuskon läpivalaisemana. Morieson hyödyntää teoksessaan myös oman tutkimukseni kannalta keskeistä teoriaa, kristillistä sekularismia. Nähdäkseni tutkimuskohteita erottaa erityisesti tutkittavien oikeistopopulistipuolueiden liberaaliuden aste, mikä näkyy esimerkiksi erilaisena suhtautumisena tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia koskeviin kysymyksiin.

Uskonnon näkyvyyttä Suomen puoluepolitiikassa on tarkasteltu *Teologisen Aikakauskirjan* 125(3) - julkaisussa. Jere Kyyrön (2020) artikkeli ”Uskonnon ja katsomusten asemat eduskuntapuolueiden poliittisissa ohjelmissa 1999–2019” käsittelee sisällönanalyysin keinoin uskonnon asemaa ja siihen suhtautumista suomalaisten puolueiden ohjelmissa ja niiden eroja. Artikkelin mukaan perussuomalaiset perustavat kulttuuri-identiteettinsä kristillisellä arvopohjalle mainitsematta kuitenkaan erikseen evankelis-luterilaista kirkkoa tai muutakaan uskonnollista yhteisöä.

Samassa julkaisussa Tuomas Äystö (2020) on tarkastellut kristinuskoon ja kristillisiin yhteisöihin liittyvää puhetta Suomessa artikkelissaan ”Kristinuskoon viittaaminen eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa 1999–2019”. Äystö tutkii tapoja, joilla eri puolueiden edustajat viittaavat kristinuskoon ja miten puolueet eroavat toisistaan tässä suhteessa. Tutkimuksessa selviää, että eniten kristinuskoon ovat viittaneet kristillisdemokraatit, vihreät ja perussuomalaiset. Viittaaminen kristinuskoon on eduskunnassa harvinaista, mutta viittaustapa on yleensä myönteinen

tai vähintään neutraali. Huomionarvoista on myös se, että viittaukset islamiin ovat eduskunnassa vähäisiä, vaikka yhteiskunnallinen keskustelu siitä on vilkasta.

Uskontotieteen pro gradu -tutkielmien kohdalla uskontoa ja eduskuntaa on tutkittu Joonas Korpelan (2018) pro gradu -tutkielmassa *Pyhän avioliiton rajat : Tutkimus eduskunnan täysistunnon sukupuolineutraalia avioliittoa koskevista puheenvuoroista vuosilta 2012–2017*. Korpela analysoi retorisen diskurssianalyysin avulla kansanedustajien tapoja pitää yllä pyhää järjestystä avioliiton instituution kohdalla. Korpela tarkastelee niin sukupuolineutraalia avioliittolakeja puoltavia, että vastustavia kansanedustajia hahmottaen vastustavien kansanedustajien puheista kuusi puhetapaa: lainsäädännön, lapsen, sukupuolen, kristillisen, kulttuurin ja sekasorron diskurssit ja puoltavien viisi puhetapaa: kehityksen, yhdenvertaisuuden, maallisuuden, hyvinvoinnin ja perheen diskurssit. Lisäksi Korpela arvio uskonnon roolia keskusteluissa, huomioiden sen merkityksen jakavan kansanedustajien mielipiteitä. Korpela ei kuitenkaan tutkielmassaan keskity puolueisiin, vaan yksittäisiin kansanedustajiin.

Diskursiivisen uskonnontutkimuksen otetta suomalaisen politiikan ja uskonnon kentällä on hyödyntänyt esimerkiksi Titus Hjelm (2020). Artikkelissaan ”Uskonnon ”paluu” eduskuntapolitiikkaan: Desekularisaatiota vai metodologinen harha?” Hjelm analysoi väitettä uskonnollisuuden paluusta maallistuneeseen eduskuntaan tarkastelemalla kahden poliitikon, kristillisdemokraatti Päivi Räsäsen ja perussuomalaisen Mika Niikon tasa-arvoiseen avioliittolakiin liittyviä eduskuntapuheita. Hjelmin painotus on kuitenkin erilainen kuin omani: artikkelissa tarkastellaan uskonnollisuuden ilmenemistä eduskuntapuheenvuoroissa, eli uskonnollisiin diskursseihin. Oma tutkimukseni ei taas keskity uskonnollisuuden ilmenemiseen diskursseissa, vaan uskontodiskursseihin, puheeseen uskonnosta. Artikkelin toisena tutkimustavoitteena on pohtia tutkimuksen metodologisista valintoja ja niiden vaikutuksia. Vaikken itse pyri tässä tutkimuksessa pohtimaan laajemmin metodiini liittyviä ongelmia, artikkeli auttoi minua sisäistämään paremmin valitsemani metodin mahdollisuudet ja ongelmat. Näitä käsitellen tarkemmin luvussa 3.

Perussuomalaisilla on laaja edustus eduskunnassa, mikä merkitsee myös vallankäytön mahdollisuuksia. Vaikka perussuomalaisista ja laajemmin oikeistopopulismista on julkaistu tutkimusta viime vuosina, riittää kentällä vielä paljon tarkasteltavaa etenkin uskontotieteilijän näkökulmasta. Perussuomalaisia ja uskontoa tarkasteleva tutkimus on keskittynyt valtaosin maahanmuuton teemoihin. Tämän takia uskonnoista huomiota on kiinnitetty erityisesti islamiin. Suomalaisen politiikan kontekstissa kristinuskoon liittyviä diskursseja tarkasteltu aiemmassa tutkimuksessa jonkin verran. Oikeistopopulismia ja uskontoa koskeva kansainvälinen tutkimus on keskittynyt etenkin sekularismiin ja islamiin, ja kristinuskosuhdetta olisi syytä tarkastella vielä monipuolisemmin johtuen esimerkiksi eri maiden kulttuuripainotteisista eroista. Vaikkakin uskonto, eritoten islam, huomioidaan perussuomalaisten politiikan retoriikan tutkimuksessa, jää uskontodiskurssin syvempi tarkkailu tutkimuksissa usein taka-alalle. Tässä tutkielmassa pyrin vastaamaan kysymyksiin siitä, miten uskonto näkyy perussuomalaisten kansanedustajien puheessa eduskunnassa.

Vielä laajemmin, uskonnon roolia ja esiintyvyyttä suomalaisen politiikan keskiössä, eduskunnassa, on tutkittu tähän mennessä niukasti. Uskonto on keino, jolla puolue tai poliitikko voi vahvistaa näkemyksiä ja legitimizeettiä politiikan areenalla. Uskontopuhe myös luo, tuottaa ja vahvistaa mielikuvia uskonnosta ja eri katsomuksista yhteiskunnassamme. Sillä, mitä ja miten suomalaisen politiikan julkisessa keskiössä, eduskunnassa puhutaan, on väliä. Oikeistopopulismien nousu on osaltaan nostanut uskonnon näkyvyyttä politiikassa. Puhe uskonnosta toimii keinona vaikuttaa poliittisesti sekä vaikuttaa myös uskontojen asemaan yhteiskunnassa. Perussuomalaiset ovat tässä kohtaa kiinnostava mutta vielä liian vähän huomiota saanut tutkimuskohde.

2. Teorettinen viitekehys

2.1 Diskurssi

Jokaisella on oma tyylinsä ja tapansa puhua yhteiskunnasta ja siihen liittyvistä näkemyksistä. Ihminen kuvaa ympärillään olevaa yhteiskuntaa verbaalisesti ja yleistyksiä tehden luodakseen siitä parempaa ymmärrystä. Näitä yhteiskunnasta ja sen rakenteista tehtyjä kuvauksia nimitetään diskursseiksi. (Hjelm 2011, 134–136.) Yleisesti diskurssilla viitataan puhuttuun ja kirjoitettuun viestintään eli kielenkäyttöön. Kielenkäytöllä on aina funktionaalinen luonne. Vaikka kielenkäyttö usein mielletään vain asioiden kuvaamiseksi, rakentaa kielenkäyttäjä kuitenkin kuvaa todellisuudesta. Kielenkäytöllä on siten aina seurauksia, oli toiminta tarkoituksellista tai ei. (Jokinen ym. 2016, 47–48.)

Diskurssin voi määritellä merkityssuhteiden systeemiksi. Tämä systeemi muodostuu sosiaalisissa käytännöissä ja samalla rakentaa itse sosiaalista todellisuutta.

Diskurssien kohdalla voi tarkastella myös niiden intertekstuaalisuutta, sillä diskurssit eivät määrity tyhjiössä, vaan suhteessa toisiinsa lainaten toisiltaan aineksia.

Diskurssien roolit voivat näyttäytyä rinnakkaisina tai kilpailevina. Tiettyjen diskurssien sosiaalisen hyödyn takia ne voivat myös saada osakseen erityistä valtaa. (Jokinen ym. 2016, 26–27, 34–36.)

Tutkielmani keskiössä on perussuomalaisten poliitikkojen puhe eduskunnassa. Poliitikkojen puheessa diskurssit saavat erityisen merkityksen, sillä kielenkäyttö on poikkeuksellisen tietoista toimintaa. Poliitikkojen puhe on politiikan tekoa, ja puhe voi vaikuttaa yhteiskuntaan ja sen muutokseen (Jokinen 2016, 177). Puhe voi sekä tuottaa, ylläpitää että muuttaa valtasuhteita, ja siten sillä on suuri merkitys (Fairclough 1989, 1).

Tässä tutkielmassa diskurssilla tarkoitetaan toimintaa, joka määrittää ja selittää uskonnon merkityksiä kielenkäytöllään. Tarkastelen diskursseja tarkoituksenmukaisena toimintana, jolla pyritään tiettyihin lopputuloksiin. Eduskunnassa tällainen toiminta näyttäytyy kahtalaisena: pyrkimyksenä ohjata poliittista päätöksentekoa tiettyyn suuntaan sekä viestiä sekä nykyisille että mahdollisille kannattajilleen. Diskursseihin kohdistuvaa tutkimusta kutsutaan

diskurssianalyysiksi tai diskursiiviseksi tutkimukseksi. Metodien käyttöä uskontotieteen kentällä ja oman tutkimukseni kontekstissa käsittelem tarkemmin luvussa 3.

Uskontoa koskevien diskurssien tutkimusta voidaan kutsua uskontodiskurssien tutkimukseksi. Tällöin lähtökohdaksi ei oteta yhtä uskonnon määritelmää, vaan tarkastellaan sitä, mitä ”uskonto” päätyy tarkoittamaan diskursseissa. (Hjelm 2020, 254).

2.2 Uskonto

Uskonto on sekä käsitteenä että tieteellisen tutkimuksen kohteena melko uusi ilmiö (Asad 2012, 37). Tutkimukseni tarkastelee uskontoon liittyviä diskursseja, ja näin ollen on tärkeää esittää kysymys siitä, mitä tarkoitetaan, kun puhutaan uskonnosta. Käsitteenä uskonto on kuitenkin hyvin kompleksinen, eikä uskontotieteilijöillä ole konsensusta siitä, mitä todella tarkoitetaan silloin, kun puhutaan uskonnosta. Keskeinen ongelma liittyy siihen, voiko uskontoa itsessään edes määritellä, ja jos voi, niin miten. Uskontohistorioitsija Jonathan Z. Smith on havainnollistanut ongelmaa viittaamalla James H. Leubanin listaan peräti viidestäkymmenestä yrityksestä käsitteellistää uskonto. Lista ei kerro meille, että uskontoa ei voisi käsitteellistää, vaan ennemmin sen, kuinka moni eri tavoin uskonto voidaan määritellä, niin hyvässä kuin huonossa. (Smith 1998, 281.)

Talal Asad (1993) on tuonut esiin keskeisiä ongelmia, jotka liittyvät uskonnon käsitteellistämiseen. Asad liittyy uskonnon käsitteen synnyn kolonialismiin. Hän kritisoi erityisesti antropologien muodostamaa käsitettä, joka on perustunut eritoten symboliikkaan sen sijaan, että huomioita olisi kiinnitetty arkipäiväiseen elämään. Tämä on vaikuttanut siihen, että uskonnon ilmenemisen ohi katsotaan usein tunnistamatta ilmiötä.

Uskontoa voidaan määrittää tutkimuksissa myös suhteessa sekulaariin. Sekulaarissa todellisuudessa ”uskonnolle” ikään kuin rakennetaan paikka. Tällöin uskonnosta tulee asia, joka vaikuttaa yksilön henkilökohtaisessa elämässä, mutta on erotettu julkisesta sektorista (Asad 1993, 45). Määritelmä on kuitenkin ongelmallinen siksi,

että yksilön henkilökohtainen elämä ja julkinen sfääri ovat harvoin kokonaan erotettu toisistaan, ja esimerkiksi katsomukseen perustuvat arvot vaikuttavat politiikkaan.

Se, että uskonnon käsitteeseen liittyy tiettyä ongelmallisuutta ja että käsitettä on ylipäätään vaikea määritellä yksiselitteisesti ei tarkoita sitä, ettei käsitettä tulisi käyttää ollenkaan tutkimuksissa. Enemmänkin tulee muistaa, että tutkijat ovat itse vastuussa siitä, miten käsite operationalisoituu heidän tutkimuksessaan (Nye 2003, 16). Uskonto on loppujen lopuksi akatemian maailmassa elävä, tutkijoiden luoma käsite, jota tutkija käyttää tutkimuksensa analyttisiin tarkoituksiin (Smith 1982, xi). Vaikka uskonnon käsitettä on kritisoitu, ja jotkut tutkijat ovat jopa ehdottaneet siitä luopumista (ks. Fitzgerald 2000), ei näin ole kuitenkaan tehty. Puolustajat kokevatkin mahdollisena ajatuksena uskontotieteen kentän ja ylipäätään tieteellisen alan, jossa uskonnolle itsessään ei ole analyttistä käyttöä (Taira 2021, 43).

Tutkimukseni liittyy osaksi diskursiivisen uskonnontutkimuksen kenttää, ja omalta osaltaan osoittaa esimerkin siitä, miten uskonnontutkimusta voidaan tehdä ilman analyttistä uskonnon määritelmää. Niin muiden tutkimusten kuin omanakin kohdalla on kuitenkin tärkeää pitää mielessä, että se, miten näemme ja määrittelemme mitä uskonto on, on peräisin yhteiskuntamme diskursiivisista käytänteistä. Tutkijana pyrkimys on aina objektiivisuuteen. Tästä huolimatta linssimme eivät ole täysin läpinäkyvät, vaan osin värittyneet oman ympäristömme tuotoksena.

Puoluepolitiikassa uskonnolla voi olla monenlaisia rooleja. Jeffrey Haynesin (2007) mukaan uskonto voi olla avaintekijä ihmisryhmien aktivoinnissa, olivat he sitten itse uskonnollisia tai ei. Uskontoa voidaan käyttää myös kollektiivisten identiteettien muodostamisessa, joko yhdistävänä tai erottavana tekijänä (Haynes 1995, 106). Se tarjoaa myös niin sanottua valmista materiaalia, jota voidaan hyödyntää ihmisryhmien aktivoinnissa, kuten esimerkiksi symboleja, rituaaleja tai solidaarisuuden tunnetta. Näin ollen eri toimijat pystyvät hyödyntämään uskontoa keinona organisaationsa lujittamiseen. (Tarrow 1998, 31–32, 112.) Nämä keinot hyödyntää uskontoa nousevatkin esiin kristillisen sekularismin kohdalla.

2.3 Sekularisaatio, kulttuuristuminen ja kristillinen sekularismi

Sekularisaatiolla viitataan teorioihin, jotka ennustivat uskonnon merkityksen vähenevän tai uskonnon häviävän kokonaan modernista yhteiskunnasta (Norris & Inglehart 2004, 3).

Sekularisaation yhteydessä voidaan puhua myös sekularisaatioparadigmasta. Vaikka sekularisaatioteoria on tunnettu, ei se ole koskaan saavuttanut tieteen piirissä kaikkien hyväksymää yhtenäistä muotoilua (Tschannen 1991, 396). Sekularisaation teoria on muodostanut politiikan tutkimuksen ja uskontotieteen kentällä käsitteitä, kuten kulttuuristumisen ja kristillisen sekularismin, joita aion tässä tutkimuksessa hyödyntää tarkastellessani perussuomalaisten uskontodiskursseja.

Vielä jonkin aikaa sitten oli tavanomaista olettaa, ettei uskonolla olisi juurikaan sijaa yksityisen elämän ulkopuolella, esimerkiksi politiikan kentällä. Viime aikoina tutkijat ovat kuitenkin kiinnittäneet enenemissä määrin huomiota uskonnon rooliin politiikassa ja kyseenalaistaneet sekularismin merkitystä länsimaisessa yhteiskunnassa. (Calhoun ym. 2011, 3.) Uskontososiologiassa käytetään eräänlaista määrällistä argumenttia uskonnon näkyvyydestä: jos uskonnosta puhutaan jotain, lasketaan se uskonnon julkiseksi näkyvyydeksi. Uskonnosta onkin puhuttu paljon viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana, ja suurin osa eurooppalaisesta keskustelusta on liittynyt islamiin. (Hjelm 2020, 252.)

Ei ole tavatonta, että näennäistä sekularismia toteutetaan valtiossa jotain uskontoa suosien samalla unohtaen vähemmistöuskonnot. Tällä tarkoitetaan neutraaliksi nähtyä yhteiskunnallista toimintatapaa, joka kuitenkin perustuu tiettyyn olettamukseen siitä, mikä uskonto ja uskonnollinen identiteetti pitävät sisällään. (Calhoun ym. 2011, 16.) Esimerkiksi Suomessa tyypillisen evankelis-luterilaisen arkipäivässä uskonto voi olla hyvin eri tavalla läsnä kuin muslimin. Nämä uskonnon edustajien arkipäivän erot voivat tulla näkyviin esimerkiksi koulussa.

Kasvava muslimiväestön määrä Euroopassa on osoittanut, kuinka syvään juurtunutta kristinusko, erityisesti sen pyhät, symbolit ja kirkkojen läsnäolo, on aiemmin sekulaariksi miellettyssä maanosassa. Ennen suurta pakolaisaaltoa nämä kristilliset symbolit ja tavat tunnistettiin usein osana eurooppalaista kulttuuria, ja niiden

alkuperäistä, kristillistä luonnetta ei välttämättä edes huomioitu. Islamin nousseen näkyvyyden myötä Euroopassa alettiin kuitenkin tunnistamaan nämä tavat osana kristinuskon perintöä, ja myös sekularismia alettiin ymmärtämään suhteessa kristinuskoon, ja eurooppalaisen kulttuurin tuotteena. (Morieson 2021, 147.)

Edellä kuvattu ilmiö heijastuu myös puoluepolitiikkaan. Rogers Brubaker (2017) on tehnyt kiinnostavan huomion Euroopasta, ja erityisesti Länsi- ja Pohjois-Euroopassa tapahtuvasta uskonnon kategorian käytöstä populistipuolueiden parissa. Vaikka puolueet ovat melko sekulaareja ja liberaaleja, ovat ne samaan aikaan omistautuneita varjelemaan isänmaansa kristillistä kansallisidentiteettiä. Tätä osin ristiriitaista kristillisen identiteetin sekoittumista sekularismiin Brubaker nimittää kristilliseksi sekularismiksi (eng. Christianist secularism), ja kytkee sen reaktiona muslimien määrän nousuun Euroopassa. Kristillinen sekularismi ei välttämättä liity aina, tai joskus ei mitenkään, oikeistopopulistien uskonnollisuuteen, vaan on ennemminkin tapa erottaa ”meidät” ”muista”, eli muslimeista.

Kristillinen sekularismi linkittyy kulttuuristumisen käsitteeseen. Joppken (2015; 2018) mukaan kulttuuristumisessa on loppujen lopuksi kyse sekularismin voittokulusta. Hänen analyysinsä mukaan kristillinen valtauskonto ja sen piirteet liitetään osaksi kulttuuria, samalla kun islamiin kuuluvat symbolit ja tavat luokitellaan uskonnollisiksi. Tällä mahdollistetaan islamin uskon harjoittamisen rajoittaminen tai jopa kieltäminen tietyissä julkisissa tiloissa tai tehtävissä. Osassa Saksan kouluissa hunnun käyttöä koskevat säännökset nousevat tapausesimerkiksi kristinuskon kulttuuristumisesta. Opetustyössä toimivien katolisten nunnien hunnun käyttö sallittiin, koska se miellettiin kulttuurisena ilmaisuna uskonnollisuuden sijaan. Samaan aikaan hunnun käyttö kiellettiin islaminuskoisilta opettajilta, sillä heidän kohdallaan huntu nähtiin uskonnollisena asusteena. Suomessa Suvivirttä koskeva keskustelu on Tairan (2019) mukaan esimerkki kristinuskon kulttuuristumisesta. Suvivirsikeskustelu kytkeytyy kasvavaan monikulttuurisuuden aikaan. Itse kristillinen virsi on kulttuurillistettu suomalaisiksi perinteeksi, ja sen laulamista kritisoivia henkilöitä pidetään suomalaisen kulttuurin rappeutumisen edistäjinä. (Taira 2019, 15.)

Siitä huolimatta, että kirkko ja valtio olisivat erotettu toisistaan, on kristinuskolla kulttuurisesti merkittävä, jopa etuoikeutetta asema monissa länsimaissa (Beaman 2012, 101). On tyypillistä, että hegemonisen aseman omaava taho pääsee osaksi julkisia neuvotteluja myös politiikan keskiössä (Taira 2019, 16). Kristinuskon hegemoniaa pidetään yllä määrittelemällä sille tyypillisiä symboleja ja käytäntöjä maan kulttuuriksi ja perinteeksi (Beaman 2012, 68). Tämä mahdollistaa sen, että myös sekularistit voivat puolustaa maan kristillistä identiteettiä kulttuuriaspektin kautta, vaikka he eivät olisi itse uskonnollisia (Roy 2011, 11–12 & Brubaker 2017, 1199).

Olen tässä luvussa taustoittanut tutkimukseni teoreettista viitekehystä. Aineistoa analysoidessani keskityn siihen, näkyykö perussuomalaisien diskursseissa piirteitä kristinuskon kulttuuristumisesta ja kristillisestä sekularismista. Tämä sallii minun tarkastella myös sitä, tapahtuuko kristinuskon ja islamin välillä vastakkainasettelua. Seuraavaksi esittelen tutkimukseni aineiston, paneudun tarkemmin diskurssianalyysiin tutkimusmenetelmänä tutkimukseni kontekstissa sekä pohdin tutkimukseni eettisiä näkökulmia.

3. Aineisto, menetelmät ja tutkimusetiikka

3.1 Aineiston esittely

Uskonnosta puhutaan yhteiskunnassamme päivittäin. Se on esillä niin kahvipöytäkeskusteluissa, uutisissa, sosiaalisessa mediassa, tv-sarjoissa kuin mielipidepalstoilla. Poliitikot ja puolueet tuottavat uskontopuhetta niin omissa julkaisuissaan kuin median keskusteluareenoilla. Myöskään eduskunta ei ole erillään uskontopuheen tuottamisesta, vaan reagoi tahollaan julkiseen keskusteluun ja ajankohtaisiin aiheisiin.

Tutkimuksessani tulkitsen perussuomalaisten kansanedustajien uskontoon liittyviä diskursseja. Tutkimusaineistonani toimivat eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjat sekä perussuomalaisten esittämät suulliset ja kirjalliset kysymykset Jussi Halla-ahon (2017–2021) ja Riikka Purran (2021-nykyhetki) puheenjohtajakausien ajalta.

Perustelen tutkimuksen ajallista rajausta sillä, että Jussi Halla-ahon noustua puolueen johtoon, puolue kävi läpi näkyviä muutoksia. Halla-ahon puheenjohtajavalinnan jälkeen vuonna 2017 puolue jakautui kahtia. Perussuomalaiset teki Halla-ahon valinnan myötä linjamuutoksia, joiden myötä puolueen EU-kanta muuttui aiempaa suotuisammaksi, mutta entistä kriittisempi suhtautuminen maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta kohtaan lisääntyi. Maltillisemmaksi mielletty puoli perusti linjamuutosten ja uuden puheenjohtajaan valintaan liittyvän tyytymättömyyden vuoksi uuden puolueen, Sinisen Tulevaisuuden (Widfelt 2018, 5). Halla-ahon valintaa on kuvattu puolueen piirissä jopa puhdasoppiseksi vallankaappaukseksi (Politiikka-Suomi, K1 J2). Perussuomalaisten entinen puheenjohtaja Timo Soini on kommentoinut hänen jälkeistensä puoluetta Politiikka Suomi -dokumenttisarjassa kritisoiden erityisesti puoleen nykyistä jyrkkää asennetta maahanmuuttoa ja monikulttuurisuutta kohtaan (Politiikka-Suomi, K1 J2).

Keräsin tutkielmani aineiston eduskunnan verkkosivuilta käyttäen uskontoon, eritoten kristinuskoon ja islamiin, liittyvää hakusanapatteria (kristinu*, islam*, muslim*, raamat*, kirk*). Rajasin hakutulokset koskemaan pöytäkirjoja vuosien 2017–2022 väliä. Kävin hakutulokset manuaalisesti läpi, ja poimin sieltä tutkimusasetelmani kannalta merkittävät pöytäkirjat. Käydessäni läpi hakutuloksia

huomasin, että uskontopuhe nousee esille etenkin maahanmuuttoon liittyvissä keskusteluissa. Tehtyäni tämän huomion lähdin etsimään vielä spesifisti hakusanoin maahanmuuttoon (maahanmuut*, pakolai*) liittyviä eduskuntaistuntojen pöytäkirjoja. Näistä sekä uskontoon liittyvän hakusanapatteriston hakutuloksista analyysilukujeni aineiston. Maahanmuuton lisäksi aineistoni keskustelut liittyivät erityisesti kehitysapuun ja kirkkolakiin.

Aineistoa koostaessani yllätyin siitä, kuinka verrattain vähän uskonpuhetta perussuomalaiset ovat tuottaneet eduskunnassa ottaen huomioon sen, kuinka esillä islam ja kristinusko ovat heidän ohjelmissaan sekä muulla politiikan areenalla, esimerkiksi mediassa. Esimerkiksi Tuomas Äystö (2020) on tuonut artikkelissaan ”Kristinuskoon viittaaminen eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa 1999–2019”, että eduskunnassa viittaukset islamiin ovat vähäisiä, johtuen osin keskustelujen painottumisesta lainsäädännöllisiin aiheisiin. Jopa niiden kansanedustajien, jotka ovat profiloituneet islamvastaisiksi, puhe uskonnosta tapahtuu usein täysistuntojen ulkopuolella (Äystö 2020, 219.) Tutkimusintressieni kohdistuessa kuitenkin nimenomaan parlamentarismiin ja uskonnon kytkökseen päätöksessäni käyttää aineistona eduskunnan täysistuntojen pöytäkirjoja. Eduskunnassa puhe kristinuskosta on yleisempää kuin puhe islamista (Äystö 2020, 219), mutta aineistoa koostaessani tilanne oli kuitenkin päinvastainen: perussuomalaisten puhetta islamista löytyi enemmän kuin puhetta kristinuskosta. Vaikka aineistossani kristinuskon liittyvät puheenvuorot jäivät pienemmäksi osuudeksi kuin olisin toivonut, koin että aineistossani oli lopuksi riittävästi uskontopuhetta sekä islamista että kristinuskosta analyysia varten.

Analysoitavia pöytäkirjoja on yhteensä 10 vuosien 2018–2022 väliltä. Analysoitavat pöytäkirjat käsittelevät teemoiltaan erityisesti maahanmuuttopolitiikkaa, kirkkolakia ja humanitaarista apua. Analyysiluvuissa pöytäkirjat esiintyvät teemojen kautta, mutta esittelen pöytäkirjat tässä yhteydessä aikajärjestyksessä:

- 1) Keskustelualoite sosialidemokraattisen eduskuntaryhmän vaihtoehtobudjetista vuodelle 2019 (PTK 114/2018)
- 2) Hallituksen esitys eduskunnalle kirkkolaiksi (PTK 36/2019)
- 3) Seksuaalirikoksesta Suomessa tuomitun oleskeluluvan peruuttaminen ja karkoitus (PTK 37/2019)

- 4) Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020 (PTK 64/2019)
- 5) Lakialoite laiksi rikoslain 11 luvun 10 §:n muuttamisesta (PTK 71/2019)
- 6) Valtakunnansyyttäjän syyttämislupaa koskeva pyyntö asettaa kansanedustaja syytteeseen (102/2020)
- 7) Kehityspolitiikan ylivaalikautinen selonteko (PTK 96/2021)
- 8) Välikysymys maahanmuuttopolitiikasta ja taloudesta (PTK 121/2021)
- 9) Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen osallistumisen jatkamisesta turvallisuussektorin koulutusyhteistyössä Irakissa (Operation Inherent Resolve, OIR) (PTK 138/2021)
- 10) Valtioneuvoston ihmisoikeuspoliittinen selonteko (PTK 10/2022)

Pöytäkirjojen asialistalla oli usein myös muita käsiteltäviä aiheita, mutta listauksessa mainitsen ne pöytäkirjan kohdat, joita tutkielmassani analysoin. Aineistoni pöytäkirjat ovat löydettävissä eduskunnan verkkosivuilta⁴. Pöytäkirjat ovat sanantarkkoja litterointeja kunkin täysistunnon puheenvuoroista. Analyysiluvuissa tuon esille sen, ketä kulloinkin siteeraan sekä mistä pöytäkirjasta, ja miltä sivulta kyseisen sitaatin löytää. Koska tutkielmani käsittelee vain perussuomalaisten diskursseja, en mainitse kunkin puhujan puoluetustaa erikseen.

3.2. Puhe eduskunnassa

Eduskunnan täysistunnot kokoontuvat tyypillisesti tiistaista perjantaihin, eli neljä kertaa viikossa. Täysistunnot ovat avoimia yleisölle, ja niitä pääsee seuraamaan joko paikan päälle tai verkkolähetyksen kautta. Täysistunnoista julkaistaan pöytäkirja eduskunnan avoimessa verkkopalvelussa sitä mukaan, kun niitä valmistuu.

Eduskunnan täysistuntojen toiminnan osana toimivat suullinen kyselytunti, välikysymys, ajankohtaiskeskustelu ja pääministerin ilmoitus. (Eduskunta.fi.)

Eduskunnan täysistunnot ovat tärkeä ajankohtaisen poliittisen keskustelun foorumi, ja juuri siksi olen kiinnostunut niistä aineistona. Olen aikaisempaan tutkimukseen perehtyessäni huomannut, että parlamentaariset aineistot ovat vielä alihyödynnetty aineisto uskonnon ja politiikan tutkimuksessa merkityksellisyydestään huolimatta.

⁴ <https://www.eduskunta.fi/fi/Sivut/default.aspx> (viitattu 12.9.2022)

Politiikkaa tehdään ja tuotetaan monilla eri yhteiskunnan osa-alueilla. Esimerkiksi mediassa poliittinen puhe voi olla tahallisen huomiota herättävää, vahvasti tunteisiin vetoavaa ja jopa provosoivaa. Parlamentaariseen puheeseen tyypillistä on arvokkuus, jota myös ylläpidetään tietyillä säännöillä ja sopimuksilla. Lähtökohtaisesti parlamentaariseen puheeseen löytyy kuulijoista aina vastustajia, joiden mielipiteitä puheen avulla yritetään muuttaa, mutta parlamentin puolueettomana pysyvän puhemiehen tehtävänä on huolehtia siitä, että keskustelu pysyy elävänä ja monipuolisena (Palonen 2005, 143–144).

Perussuomalaisten kohdalla uskontopuhe tuli esille myös välikysymysten sekä suullisten ja kirjallisten kysymysten kohdalla. Välikysymyksessä vähintään 20 kansanedustajaa esittää valtioneuvostolle tai ministerille tämän toimialaan liittyvän kysymyksen. Tarkoituksena on mitata heidän nauttimaansa luottamusta. Hallituksen on vastattava välikysymykseen 15 päivän kuluessa, jonka jälkeen eduskunta käy asiasta keskustelun. Keskustelun päätteeksi äänestetään valtioneuvoston tai ministerin luottamuksesta. Suullisella kyselytunnilla kansanedustaja voi osoittaa ministerille kysymyksen. Kysymys esitetään ministerille, jonka toimialaa kysymys koskee. Sekä kysymyksen että vastauksen tulee kestää enintään minuutin. Kysymyksen voi esittää myös kirjallisesti. Kirjallisessa kysymyksessä edustaja voi laatia ministerin vastattavaksi kirjallisen kysymyksen tämän toimialaan liittyen. Vastaus tulee antaa 21 päivän kuluessa. (Eduskunta.fi.)

Tavallinen parlamentaarinen retoriikka on muuhun poliittiseen puheeseen verrattuna intensiteetiltään melko alhaista. Kuitenkin poliittisten toimijoiden tehdessä eroa vihollisiksi koettuihin objektiivisiin intensiteetin taso nousee. (Lappalainen 2002, 159.) Oikeistopopulistien kohdalla tämä voi tarkoittaa esimerkiksi sitä, että puhuttaessa uhaksi koetusta islamista puheen intensiteetti voi nousta.

Mielenkiintoinen havaittu piirre suomalaisessa eduskuntapuheessa on se, että kansanedustajat eivät näytä pääsääntöisesti olevan kiinnostuneita toistensa puheista, vaan istunnossa puhutaan niin sanotusti tyhjälle salille. Näin puhe on ensisijaisesti suunnattu pöytäkirjoja ja oman vaalipiirin äänestäjille seuraavia vaaleja ajatellen. Täysistuntopuheita onkin tulkittu kielteisessä merkityksessä teatteriksi. Toisaalta täysistunnoista löytyy puhetilanteita, joiden poliittista merkitystä korostetaan. Näitä

ovat esimerkiksi linjapuheet ja ryhmäpuheenvuorot. Eduskuntapuheen merkitystä korostetaan myös siksi, että täysistunnot tarjoavat julkisen keskustelun foorumin, mikä on merkityksellistä demokratian toteutumisen kannalta. (Pekonen 2011, 16, 98, 102.)

3.3 Diskurssianalyysi

Tutkimuksessani hyödynnän diskurssianalyyttistä lähestymistapaa. Selvärajaisten tutkimusmenetelmän sijaan diskurssianalyysia voidaan pitää enemmän väljänä teoreettisena viitekehyksenä, joka mahdollistaa aineiston tarkastelun erilaisin näkökulmin ja metodologisin sovelluksin. Diskurssianalyyttisen tutkimuksen keskiössä on erilaisten merkityssystemien, eli diskurssien tutkiminen.

Tutkimuksessa kielen merkitys nousee keskiöön, sillä se nähdään keskeisenä todellisuuden rakentajana. Tutkimuksen kohteeksi nousevat näin sosiaaliset käytännöt, joissa diskurssien rakentamaa todellisuutta tuotetaan. (Jokinen ym. 2016, 25–27, 34–36.)

Ympäristö ja tilanne vaikuttavat omalla tavallaan siihen, millaisia diskursseja kulloinkin tuotetaan. Diskurssianalyysissa otetaan huomioon aineiston vuorovaikutuksellisuus, sillä sen kautta voidaan korostaa toiminnan kontekstuaalisuutta. Diskurssit rakentuvat aina kontekstinsa myötä, ja ne muodostuvat erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Tämä puoli tulee ottaa huomioon analysoitavaa toimintaa tarkastellessa. (Jokinen ym. 2016, 36–37). Luvussa 3.1 esittelin aineistoni ja toin esiin eduskunnan täysistuntojen erityisluonteen ja poliitikon aseman niissä, mikä ilmenee muun muassa tietyillä käyttäytymissäännöillä. Puhe eduskunnassa on aina vaikuttavaa tai siihen pyrkivää. Eräänlaiseksi kontekstiksi voidaan nimittää edellä kuvattuja reunaehtoja, ja ne on tarpeen tuntea lähtiessään analysoimaan niissä tuotettua puhetta (Jokinen ym. 2016, 40).

Ihanteellisen diskursiivisen tutkimuksen on katsottu sisältävän myös diskurssin vastaanoton tutkimusta (Hjelm 2020, 253). Esimerkiksi sosiologi John B. Johnson on muistuttanut, ettei tekstien vaikutusta voi päätellä pelkästään teksteistä itsestään (Thompson 1990, 24–25). Tämän tutkimuksen analyysissa en kuitenkaan ole

kiinnostunut tarkastelemaan diskurssien vastavuoroisuutta. Jos olisin tutkinut laajemmin kansanedustajien diskursseja liittyen esimerkiksi maahanmuuttopolitiikkaan liittyvissä aloitteissa, olisin näin saattanut tehdä, sillä tutkiessa eri puolueiden kansanedustajia diskurssien vastavuoroisuus voisi nousta eri tavalla esiin. Tutkimukseni keskittyessä nimenomaan perussuomalaisten kansanedustajien diskursseihin, en kuitenkaan kokenut tapaa erityisen antoisaksi taikka tarpeelliseksi. Täysistuntojen pöytäkirjojen kohdalla on yleisesti hyvä pitää mielessä, että kyseessä ei ole tyypillinen arkinen keskustelutilanne. Puheenvuorot perustuvat useimmiten ennalta kirjoitettuihin puheenvuoroihin, joista puhuja poikkeaa yleensä vain kommentoidakseen edellisiä puheenvuoroja. Kyseessä ei ole tyypillinen vastavuoroinen keskustelutilanne, jossa edustajat vastaisivat puheenvuorossaan heitä edeltäneelle puhujalle, vaan vastapuheenvuorojen ajan ja paikan määrittelee eduskunnan puhemies. Pöytäkirjoja tarkastellessani kiinnitin myös huomiota eduskuntapuheelle tyypilliseen teatraalisuuteen sekä niin sanotusti tyhjälle salille puhumiseen, mikä vahvisti päätöstäni siitä, ettei diskurssien vastavuoroisuuden tarkastelemisella olisi paljoa annettavaa tutkielmani tuloksille.

Diskurssianalyysia on hyödynnetty uskontotieteessä etenkin politiikkaan ja mediaan kohdistuvassa tutkimuksessa. Hjelm (2021) nimittää suomalaisen uskonnontutkimuksen edelläkävijäksi diskurssitutkimuksessa. Keskeinen tutkimusmetodi diskurssianalyysista tuli 1980- ja 1990-luvun taitteessa, kun sitä alettiin käyttää keinona hahmottaa yhteiskuntatieteitä. (Hjelm, 2021, 8.) Diskursiivinen uskonnontutkimus analysoi sitä, miten uskontoa aktiivisesti rakennetaan puheessa ja tekstissä (Murphy 2000, 399–400). Se tarkastelee uskontodiskurssien ja vallan suhdetta sekä kielenkäytön vaikutusta uskonnon ja uskontojen paikkaan yhteiskunnassa (Hjelm 2021, 7).

Marcus Moberg (2013) esittää kolme pääkategoriaa, johon uskonnon ja diskurssin tutkimukset voidaan jakaa: 1) metateoreettiseen pohdintaan perehtyvät tutkimukset 2) kontekstualisoidut tieteenalan ideologiset aspektit sekä 3) diskurssianalyysin käytännön toteutukset. Näitä kategorioita voidaan kutsua myös tasoiksi. Näistä kategorioista käsin tarkasteltuna tämä tutkimus asettuu diskursiivisen uskonnontutkimuksen kolmanteen tasoon, eli diskurssianalyyttisen tutkimuksen käytännön toteutukseen. Kolmannen tason tutkimuksen toteutuksessa keskeistä on

se, että diskurssianalyysin on oltava kytköksissä tarkkaan teoreettiseen pohdintaan tutkittavasta ilmiöstä (Moberg 2013, 22). Tämän tutkimuksen keskeiset teoriat olen esitellyt luvussa 2.

Peruslähtökohtana diskursiivisessa uskonnontutkimuksessa on uskonnon kategorian lukeminen niin sanotusti tyhjäksi merkitsijäksi, jolla ei itsessään ole mitään olennaista merkitystä (von Stuckrad 2010, 166). Tässä tutkimuksessa en siis aio määritellä analyytisesti uskontoa, vaan käsite määrittyy aineistostani käsin. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että käyttäisin uskonnon käsitettä tutkimuksessani epätarkasti tai intuitiivisesti. Enemmän ratkaisu sallii minun tarkastella laajemmin sitä, millaisia uskontodiskursseja perussuomalaiset tuottavat eduskuntapuheessaan ilman tarvetta määritellä sitä, mikä on oikeaa tai väärää uskontopuhetta uskonnon analyttisen käsitteen valossa. Vaikka uskonnon käsitettä ei ole analyytisesti määritelty, on tutkimukseni sidoksissa tarkkaan tutkimuksessani ilmenevään teoreettiseen pohdintaan tutkittavasta aiheesta. Tämä kuuluu olennaisena osana kolmannen tason diskurssianalyttiseen otteeseen (Moberg 2021, 32).

Tutkimuksessani aion keskittyä niihin puheenvuoroihin, jotka liittyvät islamiin, kristinuskoon tai molempiin. Nämä ovat kaksi uskontoa, jotka nostetaan myös useassa aiemmassa oikeistopopulismien ja uskonnon suhdetta käsittelevässä tutkimuksessa esille (ks. Caiani & Carvalho 2021, Morieson 2021, Haynes 2020, Brubaker 2017). Olen valinnut analysoitavan aineiston etsien erityisesti maahanmuuttoa, humanitaariseen apuun ja kirkkolakiin liittyviä eduskunnan pöytäkirjoja, joissa esiintyy uskontodiskurssia. Näistä hakutuloksista olen koostanut aineiston, joka liittyy tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen.

Analyysissäni havainnoin niitä kertoja, kun uskonnosta puhutaan eduskunnan täysistunnoissa suorasti tai epäsuorasti perussuomalaisten kansanedustajien toimesta. Näiden kertojen tunnistamisessa hyödynnän sekä uskontoon liittyviä hakusanoja, kuten kristinusko, islam, muslimi ja kirkko että kristillisen sekularismin teoriaa. Nostan aineistosta esiin kristillisessä sekularismin keskeisiä teemoja, kuten vastakkainasettelun ja niiden mahdollisen ilmenemisen perussuomalaisten diskursseissa. Tällä tavalla pyrin identifioimaan millaisia merkityksiä ja rooleja

uskonnolle annetaan perussuomalaisten diskursseissa, sekä sitä, miten niiden kautta rakennetaan todellisuutta.

3.4 Tutkimusetiikka

Tutkimuseettinen pohdinta tutkielmassani kohdistuu erityisesti aineiston kokoamiseen ja analyysiin sekä suhtautumiseeni tutkimuskohteeseen. Demokratialle asetettu läpinäkyvyysihanne helpottaa tutkijan asemaani. Aineistoni on julkista ja kaikkien saatavilla eduskunnan verkkosivuilla. Pöytäkirjoja voi lukea verkkosivuilta suoraan tai ladata ne pdf-tiedostona itselleen. Parlamentaariset aineistot itsessään luovat käyttökelpoisen ja yhteiskunnan kannalta merkittävän tutkimusaineiston. Pelkästään täysistuntojen pöytäkirjoja löytyy valtava määrä, ja yksi haaste on ollut löytää tästä runsaudesta juuri sopivat aineistot tutkielmaani varten. Toisaalta haasteena on ollut löytää mielekkäällä tavalla tutkimusintresseihini liittyvää aineistoa pöytäkirjojen paljoudesta. Diskurssianalyysin käyttö on sallinut minulle tutkijana aineiston koostamisen valikoiden ne aineistot, mitkä koen olennaisimmiksi tutkimukseni kannalta. Tutkimusetiikan kannalta minun on täytynyt osata perustella, miksi olen nämä tietyt aineistot valinnut. Näin olen tehnyt luvussa 3.1.

Tutkimusaiheeni koskee kahta tulenaraksi miellettyä aihetta: politiikkaa ja uskontoa. Parlamentaariset keskustelut koskevat aiheita, joihin minullakin voi liittyä oma henkilökohtainen näkemykseni. Tutkijana minun tulee ottaa huomioon se, etteivät omat mielipiteeni ja näkemykseni tule vaikuttamaan aineiston analyysiin ja tutkimuksen tuloksiin. Vaikka omat näkemykseni joko kulkisivat linjassa, tai eroaisivat tutkimuskohteeni omista, pyrin tarkastelemaan aineistoani mahdollisimman läpinäkyvästi ja tuomaan tutkimustulokset esille neutraalilla tavalla.

Tutkimukseni keskittyessä tiettyyn puolueeseen, perussuomalaisiin, koen tarpeelliseksi mainita, etten ole puolueen jäsen. Kiinnostukseni aihetta kohtaan nousee aihealueesta, minkä itse olen kokenut kiehtovaksi uskontotieteen opintojeni alusta saakka: politiikan ja uskonnon väliset suhteet. Ilmiö, mikä on viime vuosina kiinnittänyt huomioni, on oikeistopopulismin nousu. Mielestäni Suomen 2000-luvun politiikasta on vaikea löytää kiinnostavampaa ilmiötä kuin perussuomalaisten nopea nousu pienpuolueesta suosioon.

On mielestäni tärkeää tutkimuskohteeni kannalta huomioida se, että perussuomalaiset ovat paikoitellen kokeneet tulleen maalitetuiksi saamansa runsaan negatiivisen mediahuomion takia (ks. Jokisipilä 2021). Haluan korostaa, ettei tutkimukseni tarkoitus ole asettaa perussuomalaisia tai itse puoluetta negatiiviseen tai positiiviseen valoon, vaan luoda ymmärrystä uskonnon suhteesta oikeistopopulismiin, parlamentarismiin ja yleisesti politiikkaan.

4. Perussuomalaisten uskontodiskurssit maahanmuuttokeskusteluissa

Eurooppalaisten oikeistopopulistien puhe islamista kytkeytyy vahvasti maahanmuuttokeskusteluihin. Näissä puheissa näkyy sekä rasismien verhoaminen uskontopuheeksi eli islamin kritisoinniksi, että islamin näkeminen aitona uhkana eurooppalaiselle kulttuurille. Tähän uhkakuvaan ovat vaikuttaneet muun muassa muslimien kohtaamat sosiaaliset ongelmat eurooppalaisissa valtioissa, kuten työttömyys ja rikollisuus. Myös radikaalin islamin aiheuttama terrorismi on vaikuttanut negatiivisesti mielipiteisiin muslimeista, kuten myös monien muslimienemmistöisten maiden autoritaarinen hallinto. Se, että muslimeista maalataan kuvaa vaarallisena ryhmänä näiden syiden takia ei sinällään ole yllättävää. Mielenkiintoista kuitenkin on, miten oikeistopopulistit korostavat valtaväestön yhteistä kristillistä identiteettiä tehden näin eroa valtaväestöön kuulumattomiin uhkaksi koettuihin muslimeihin. (Morieson 2021, 3–4.)

Koostin aineistooni erityisesti maahanmuuttoon liittyviä keskusteluja, sillä aineistoa etsiessäni huomasin, että perussuomalaiset kansanedustajilla on diskursseissaan niitä samoja piirteitä, kuin eurooppalaisilla oikeistopopulisteilla aiemman tutkimuksen mukaan on havaittu. Uskonto, etenkin islam, on aihe, joka nostetaan aineiston puheenvuoroissa useasti esille. Maahanmuuttokeskusteluihin liittyi usein tiiviisti myös keskustelu kehitysavun ja humanitaarisen avun tarjoamisesta. Näitä kahta teemaa ja perussuomalaisten uskontodiskurssien kytkeytymistä analysoin tässä luvussa. Käsittelen tässä luvussa perussuomalaisten uskontodiskurssien näkyvyyttä näiden kahden teeman kontekstissa. Analyysi jäsentyy limittäin maahanmuutto- ja kehitysapukeskustelujen pohjalta, ja teen analyysin alkuun yleisen katsauksen perussuomalaisten maahanmuuttodiskursseista. Tämän jälkeen kiinnitän huomiota keskusteluissa esiintyvään islamdiskurssiin, jonka jälkeen tarkastelen kristinuskoon ja länsimaisiin arvoihin liittyviä puheenvuoroja. Hahmotan analyysia vastakkainasettelun diskurssien kautta, ja luvun lopussa kokoaan yhteen analyysini päätelmät.

Perussuomalaisten yleinen kanta Suomen valtion tarjoamaa kehitysapua kohtaan tuli esille Veijo Niemen pitämässä ryhmäpuheenvuorossa, kun kukin puolue esitti

kantansa koskien Suomen osallistumista OIR-kriisihallintaoperaatioon⁵ Irakissa. Puheenvuorossa nousee esiin ja ymmärrys irakilaisia kohtaan, jotka joutuvat elämään poliittisen turvattomuuden keskellä. Tuki operaatioon osallistumiselle jatkossakin osoitetaan puheenvuoron lopussa:

Arvoisa puhemies! Perussuomalaiset tukevat edelleen operaatioon osallistumista, koska sillä on merkittävä rooli kansainvälisen terrorismin ja Isisin vastaisessa toiminnassa. Irakin vakauttaminen on Suomen ja myös koko maailman etu. Sillä on lisäksi suoria vaikutuksia Suomen sisäiseen turvallisuuteen. Irakin turvallisuustilannetta parantamalla torjutaan myös massasiirtolaisuuden ongelmia. Perussuomalaisten mielestä ihmisiä tulee auttaa kotimaassaan sellaisten olosuhteiden saavuttamiseksi, joista ei tarvitse lähteä pakoon Eurooppaan. Se on kaikkien kannalta kestävin ja pysyvin tapa auttaa. — Kiitos. (Veijo Niemi, PTK 138/2021, 6.)

Huomionarvoista puheenvuorossa on se, että pakolaisuuden sijaan Niemi puhuu massasiirtolaisuudesta. Sanavalinnalla hälvennetään pakolaisen yhteiskunnallista statusta, ja sitä, että ihmiset joutuvat sananmukaisesti pakenemaan kotimaastaan. Puheenvuoron loppu kiteyttää hyvin sen, mikä aineistosta nousi esiin myös muissa yhteyksissä liittyen perussuomalaisten suhtautumisesta niin maahanmuuttoon kuin kehitysapuun ja niiden väliseen merkitykseen. Perussuomalaiset korostavat auttamisen merkitystä itse kohdemaassa, ja suhtautuvat kriittisesti pakolaisten ja maahanmuuttajien vastaanottamiseen Suomessa. Muslimienemmistöisten maiden, kuten Irakin, vakauttaminen nähdään tärkeänä etenkin turvallisuuden takia. Isisin vastaista toimintaa varten halutaan kohdistaa kehitysapua, koska terrorismi nähdään Eurooppaan ja jopa Suomeen ylettyvänä uhkana. Koska terrorismi koetaan uhkana, ja näkyy diskursseissa kriittisyys maahanmuuttoa kohtaan mutta toisaalta valmius tarjota kehitysapua kohdemaahan Irakiin terrorismin edistymisen estämiseksi. Nämä teemat nousivat useasti esiin aineistossani. Halu auttaa muslimienemmistöistä maata kehitysavun turvin itse kohdemaassa liittyy olennaisesti oikeistopopulisteille tyypilliseen haluun kontrolloida muslimitaustaisten maahanmuuttoa.

Oikeistopopulistit näkevät muslimitaustaisten maahanmuuton ongelmana, joka voi paisua kontrolloimattomaksi ja näin ollen johtaa kansalliseen konfliktiin (Haynes 2020, 1–2). Halu tukea OIR-operaatiota näyttäisi näin liittyvän olennaisesti

⁵ OIR-operaatio on vuonna 2014 käynnistynyt, Yhdysvaltain johtama valtioiden välinen koalitio. Operaatio tukee Isisin vastaista toimintaa Irakissa, ja toimii siellä Irakin hallituksen pyynnöstä. Suomi on ollut mukana operaatiossa vuodesta 2015. (puolustusvoimat.fi.)

tukemiseen Irakin sisällä, jotta hallitsematonta ja mahdollisen turvallisuusriskin aiheuttavaa laajaa pakolaisuutta ei jouduttaisi Suomessa kokemaan. Mielipiteeseen voi liittyä negatiivinen mielikuva muslimeista, johon erityisesti oikeistopopulistien silmissä vaikuttaa muslimien näkeminen potentiaalisina terroristeina (Morieson 2021, 3). Pohjimmiltaan edellä siteeratun ryhmäpuheenvuoron voi nähdä liittyvän tämä luvun alussa esille tuomaani oikeistopopulistien kristilliseen sekularismiin kytkeytyvään ajatukseen siitä, että islam uhkaa Eurooppaa ja sen kulttuuria, ja perussuomalaisten mielikuvissa erityisesti Suomea ja suomalaisuutta.

Huolimatta siitä, että perussuomalaiset olivat valmiita kohdistamaan kehitysapua maihin, joissa ääri-islam vaikuttaa vahvasti, ilmaisivat he muuten kielteisyytensä humanitaarista apua kohtaan. Perussuomalaiset kansanedustajat toistavat yhdessä täysistunnossa useaan otteeseen vastustavansa humanitaarista apua. Tämä saattaa vaikuttaa ristiriitaiselta edellisen kappaleen perusteella, mutta asiaa selittää se, että aiemmassa pöytäkirjakohdassa oli kyseessä eritoten keskustelu OIR-operaation tukemisesta. Kun tämän ottaa huomioon, vaikuttaa siltä, että perussuomalaiset ovat valmiita tukemaan sotilaallista apua, jota tämän tutkimuksen kohdalla nimitän kovaksi avuksi. Muu täysistunnoissa keskusteltu humanitaarinen apu näyttäisi taas viittaavan niin sanottuun pehmeään apuun, eli esimerkiksi koulutuksen ja terveydenhuollon tukemiseen.

Oikeistopopulismi on noussut keskeiseksi osaksi pohjoismaista puoluekenttää viime vuosien aikana (ks. luku 1.3.). Huomionarvoista aineistoni kohdalla on se, että perussuomalaiset käyttävät maahanmuuttoon liittyvissä diskursseissaan näkemyksiään muiden Pohjoismaiden maahanmuuttopolitiikasta niin positiivisessa kuin kriittisessä mielessä omien poliittisten näkemystensä legitimoinnin keinona. Puheenvuoroissa nousee esille edellä havaittu maahanmuuttokriittisyys:

Muissa Pohjoismaissa keskusteluilmapiiri on kehittyneempää. Voisimme ottaa mallia esimerkiksi Tanskasta, jossa jopa paikalliset sosiaalidemokraatit ovat hyvin perussuomalaisilla linjoilla maahanmuuttopolitiikan suhteen. Ruotsissakin aivan viime vuosina maahanmuuttopolitiikkaa on uskallettu käsitellä myös kriittisesti. Suomi taitaa tulla paljon jäljessä lähimpiä verrokkimaitamme. (Jari Koskela, PTK 121/2021, 55.)

Tanskaan viitataan puheenvuorossa positiivisessa mielessä, tuoden esiin sikäläisten poliitikkojen niin sanotun perussuomalaisen linjan koskien maahanmuuttopolitiikkaa.

”Perussuomalaisella linjalla” tarkoitetaan mitä luultavammin kriittistä suhtautumista maahanmuuttoon. Ruotsin linjaa arvostellaan puheenvuoroissa selvästi kriittisemmin, tuoden kuitenkin esiin, että jopa Ruotsin kaltainen uskaltaa käsitellä aihetta kriittisesti. Diskursseilla luodaan vastakkainasettelua Suomen ja kahden naapurimaan välillä, luoden Suomen maahanmuuttopolitiikasta epäonnistunutta kuvaa. Erityisesti vastakkainasettelu näyttäisi kytkeytyvän koettuun keskusteluilmapiiirin tilaan Suomessa. Aiheeseen paneudun tarkemmin luvuissa 4.2.2. ja 5.1.1.

Vaikka Ruotsin nykyistä maahanmuuttopolitiikkaa käytetään tehostamaan huonoksi koettua Suomen tilaa, Ruotsia käytetään myös varoittavana esimerkkinä. Naapurimaan maahanmuuttopolitiikkaan viitataan kriittiseen sävyyn tuoden esille se, että maahanmuuttopolitiikkaa ei olisi aiemmin uskallettu käsitellä kriittisesti sekä luomalla Suomen maahanmuuttopolitiikasta uhkakuvaa ”Ruotsin tienä”:

Nuorten maahanmuuttajien katujengit ovat tehneet yhä raaistuvia väkivallantekoja erityisesti pääkaupunkiseudulla. Vielä vuosi sitten sisäministeri Ohisalo kiisti ponnekkaasti viidellätoista tviitillä Suomen olevan Ruotsin tiellä. Nyt kuitenkin HelsinkiMission väkivaltatyön päällikkö sekä poliisi monella suulla ovat sanoneet, että olemme vahvasti Ruotsin tiellä. [Jussi Halla-aho: Ovat varmaan väärässä!] (PTK 121/2021, 57.)

Niin sanottu ”Ruotsin tie” ja siitä seurannut epäonnistunut maahanmuuttopolitiikka on nostettu esiin perussuomalaisten ohjelmissa, kun on tuotu esiin pelko suomalaisen kulttuurin menettämisestä lisääntyvän maahanmuuton myötä (Arter 2012, 815).

Muiden kuin Pohjoismaiden maahanmuuttopolitiikkaa ei perussuomalaisten puheenvuoroissa juurikaan nosteta esille aineistossani. Tämä saattaa johtua siitä, että muut Pohjoismaat koetaan kulttuurisesti, sekä myös naapurimaina maantieteellisesti, enemmän Suomeen verrannolliseksi kuin esimerkiksi Ranska tai Alankomaat, ja näin vaikuttavammiksi diskurssin tehostamisen keinoksi.

Perussuomalaisten kannat maahanmuuttoon ja kehitysapuun näyttävät puheenvuoroissa melko selkeänä. Maahanmuuttoon suhtaudutaan kielteisesti, ja diskursseissa toivottiin Suomen noudattavan tiukempaa linjaa maahanmuuton suhteen. Tämä kriittisyys näkyy osaltaan myös humanitaarista apua koskevissa keskusteluissa: perussuomalaiset eivät näyttäyty kovin halukkaina tarjoamaan kehitysapua ulkomaille, mutta toisaalta korostavat paikan päällä auttamisen tärkeyttä

pakolaisten ja maahanmuuttajien vastaanottamisen sijaan. Seuraavaksi tarkastelen tarkemmin sitä, millaiseksi islamin ja muslimien rooli puheenvuoroissa rakentuu.

4.1 Islam

Maahanmuuttoa, monikulttuurisuutta ja turvallisuuspolitiikkaa koskevissa keskusteluissa oli havaittavissa erityisesti islamiin liittyviä diskursseja. Muslimienemmistöisistä maista (esim. Irak, Afganistan ja Somalia) puhuttaessa ei aina viitata suoraan islamiin, mutta sen merkitys tuli esille esimerkiksi kulttuurieroista puhuttaessa.

Huomionarvoista on se, että eroa toivotun ja epätoivotun maahanmuuton välillä tehdään etnisyyden perusteella korostaen kulttuurieroja. Diskursseissa maahanmuuttajien arvo perussuomalaisten silmissä suomalaiselle yhteiskunnalle kytkeytyy työntekoon, ja eri maanosista tulevat maahanmuuttajat nähdään sopeutuvan erilailla suomalaiseen työkuulttuuriin. Esimerkiksi työperäisen maahanmuuton kohdalla edustaja Jukka Mäkynen korostaa aasialaisten maahanmuuttajien sopivuutta Suomeen ja ”siitä maanosasta” tulleiden sopimattomuutta työntekoon:

Närpiö on onnistunut loistavasti työperäisessä maahanmuutossa, mutta haluan huomauttaa eräästä asiasta: Närpiöön tulleet maahanmuuttajat ovat tulleet Aasiasta, ja on tunnettua, että sieltä päin tulevat ovat ahkeria ja haluavat tulla toimeen omillaan. Närpiössä on todellisuudessa vain kourallinen maahanmuuttajia, jotka ovat tulleet siitä maanosasta, mistä Vaasaan on tullut jo tuhansia. (Jukka Mäkynen, PTK 121/2021, 68.)

Havaittavissa on jokseenkin suoraviivaista yleistystä siitä, että Aasiasta tulevat maahanmuuttajat olisivat ahkeria työntekijöitä. Näin ollen heistä maalataan kuvaa niin sanotusti hyväksytyinä maahanmuuttajina, ainakin jos heitä vertaa ”siihen maanosaan”, eli tässä yhteydessä oletettavasti Afrikkaan. Huomio kiinnittyy myös siihen, että Afrikasta puhuttaessa puhutaan ”siitä maanosasta” eikä mainita Afrikkaa. Koska Aasia kuitenkin mainitaan puheenvuorossa nimeltä, näyttäytyy diskurssi itsessään arvottavalta. Syy sen taustalla voi johtua nimenomaan arvottamiseen maahanmuuttajien välillä tai sitten maanosasta ei voida puhua oikealla nimellä perussuomalaisten kohtaamien vihapuheesityösten pelon takia.

Aasiasta tulevia ”intialaisia koodivelhoja” nimitetään hyödyllisiksi Suomen työvoiman kannalta, samalla todeten, että intialaisten maahanmuutto pitäisi erottaa haittamaahanmuutoksi kutsutusta ilmiöstä. (Ritva Elomaa, PTK 121/2021, 52).

Perussuomalaiset kansanedustajat käyttävät diskursseissaan paikoitellen termiä haittamaahanmuutto kuvaamaan kielteistä suhtautumistaan erityisesti Lähi-idästä ja Afrikasta saapuviin maahanmuuttajiin. Haittamaahanmuutto on termi, jota perussuomalaiset ovat käyttäneet poliittisessa puheessaan, esimerkiksi mediatiedotteissaan. Termillä viitataan siihen osaan maahanmuutosta, joka luo suuria taloudellisia ja sosiaalisia ongelmia vastaanottavassa maassa (perussuomalaiset.fi).

Termi haittamaahanmuutto sisältää vahvaa negatiivista miellelyhtymää haittasetuliitteestä johtuen, ja termiä käytetään arvottamaan toivottua ja epätoivottua maahanmuuttoa keskenään. Haittamaahanmuuton diskurssilla luodaan kuulijalle käsitystä siitä, milloin maahanmuutto on Suomelle ja suomalaisille haitallista. Termin käyttöön liittyy usein myös vastakkainasettelu juuri tavallisen suomalaisen ja maahanmuuttajien välillä. Aineistoni puitteissa termi tuli useimmiten esiin muslimienemmistöisistä maista puhuttaessa. Yleisesti on katsottu, että erilaiset sosiaalsekonomiset ongelmat ovat vaikuttaneet negatiiviseen kuvaan muslimeista, ja tämä tulee esille myös oikeistopopulistien muslimeihin ja maahanmuuttoon liittyvässä retoriikassa (Morieson 2021, 4). Tämä aiemmassa tutkimuksessa havaittu mielikuva selvästi vaikuttaa perussuomalaisten ajamassa maahanmuuttopolitiikassa ja sitä koskevissa diskursseissa. Mielikuvaa hyödynnetään myös aineistoni diskursseissa vahvasti vahvistamaan kriittistä näkökulmaa maahanmuuttoon. Tämä tulee esille niin diskursseissa esiintuotuihin näkemyksiin maahanmuuttajien sopimattomuudesta suomalaiseen kulttuuriin kuin myös suorasukaisena ”haittamaahanmuuton” diskurssina.

Pääosin islamilaisista maista tulevat yleistetään diskursseissa Suomeen sopeutumattomiksi, rikollisiksi ja jopa terroristeiksi edustaja Ritva Elomaan ja Jenna Simulan puheenvuoroissa:

Keskeinen syy on se, että meillä alkaa olemaan dataa maahanmuuttajien kotoutumisen ongelmista, ilmiöön kytkeytyvästä rikollisuudesta sekä kustannuksista. Miksi näistä vaietaan? Taannoin Helsingin poliisi kertoi Helsingin maahanmuuttojengien noususta, Turun puukotusta en unohda ikinä...

... Tehdäänkö Helsingistä uusi kansainvälisen terroristiverkoston tukikohta niin sanottujen ankkurilapsien avulla? (Ritva Elomaa, PKT 121/2021, 52.)

Löperön maahanmuuttopolitiikan myötä olemme menettämässä lapsilta koulurauhan, nuorilta turvallisen nuoruuden ja naisilta vapauden liikkuu yksin kaupungeissa ilta-aikaan. Terrorismin uhka on tänä päivänä aina läsnä (Jenna Simula, PKT 121/2021, 53.)

Puheenvuoroissa näkyy oikeistopopulisteille tyypillinen retoriikka korostaa islamin sopimattomuutta suomalaiseen yhteiskuntaan. Islamin aiheuttamaa turvallisuusriskiä korostetaan niin lasten oikeuksien, naisten vapauden kuin terrorismin uhan kautta. Diskurssit liittyvät olennaisesti osaksi tämän luvun alussa kuvaamaani oikeistopopulistien kokema uhkakuvaa islamista ja muslimeista, jotka nähdään turvallisuusriskeinä niin rikollisuuden kuin terrorismin uhan takia. Elomaa perustelee maahanmuuttokriittisyyttään puheenvuorossaan myös Turun puukotuksella. Turun puukotuksella hän viittaa vuonna 2017 tapahtuneeseen Turun iskuun, jolloin kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut marokkolaismies teki jihadistisen terroristiskun Turun kauppatorilla puukottaen 10 ihmistä (turvallisuustutkinta.fi). Tapaus on määritelty ensimmäiseksi islamilaiseksi terroriteoksi Suomessa, ja se herätti laajan tunteiden ja keskustelujen skaalan Suomessa. Juuri tunteiden herättämisen takia jopa ohimenevältä vaikuttava maininta nousee merkittäväksi diskurssiksi Elomaan puheenvuorossa. Vaikka Elomaa tuokin esille Turun puukotuksen nimenomaan omasta perspektiivistään, asiana, mitä hän ei ikinä itse tule unohtamaan, on tapahtumasta myös merkittävä muistijälki useimmilla diskurssin vastaanottajilla. Tämä voi osaltaan vahvistaa diskurssin tarkoitusta legitimoida kielteistä suhtautumista maahanmuuttoa kohtaan.

Vaikka diskursseissa on aiemmin tuotu esiin aasialaisten maahanmuuttajien sopivuus Suomeen erityisesti työnteon merkityksen kautta, tuodaan perussuomalaisten puheenvuoroissa kuitenkin esiin kielteisyys monikulttuurista yhteiskuntaa kohtaan. Esimerkiksi puoleen entinen puheenjohtaja, edustaja Jussi Halla-aho kertoo yhdessä täysistunnossa suoraan, ettei perussuomalaiset kannata monikulttuurista yhteiskuntaa. Halla-aho näkee monikulttuurisuuden uutena ilmiönä, joka liittyy muun muassa koulujen ja asuinalueiden etniseen gettoutumiseen. (Jussi Halla-aho, PTK 121/2021, 65.) Maahanmuutto ja monikulttuurisuus kuvataan Halla-ahon toimesta niin turhana suomalaiselle yhteiskunnalle myös uhkana ”tavallisen” suomalaisen turvallisuudelle:

Suurin osa tulijoista ei työllisty tai alityöllisty tai työllistyy tehtäviin, joita ei olisi edes olemassa ilman maahanmuuttoa, kuten tulkeiksi tai kaikenkirjaviksi monikulttuurikoordinaattoreiksi. Tulijat etenkin islamilaisista maista ovat myös räikeästi yliedustettuina sellaisessa henkeen ja terveyteen kohdistuvassa rikollisuudessa, joka kaikkein konkreettisimmin vaikuttaa tavallisten suomalaisten turvallisuuteen. Normaali valtio pyrki suojelemaan itseään ja kansalaisiaan tällaiselta muuttoliikkeeltä, ei mahdollistamaan ja lisäämään sitä. Normaali valtio asettaisi tavoitteeksi nolla [Puhemies koputtaa] turvapaikanhakijaa. (Jussi Halla-aho, PTK 121/2021, 24.)

Puheenvuoro kytkeytyy aiempaan keskusteluun islamin luomasta turvallisuushasta (ks. s. 33). Halla-aho toistaa sanaparia ”normaali valtio” kahteen otteeseen korostaessaan erittäin kielteistä asennoitumistaan maahanmuuttoa ja turvapaikanhakijoita kohtaan. Tässä kohtaa on pohtimisen arvoista tutkiskella kysymystä siitä, millainen on tämä ”normaali valtio”, jossa ei tapahtuisi muuttoliikettä ja koetaanko Suomi perussuomalaisten piirissä erityisen poikkeukselliseksi valtioksi kansainvälisellä tasolla. Entä mihin katoaa perussuomalaisten kokema Suomi ja suomalaisuus, jos valtio ottaa turvapaikanhakijoita vastaan? Voi olla, että ”normaalilla valtiolla” tarkoitetaan Halla-ahon puheenvuorossa maata, jossa kansa on erityisen heterogeeninen, eikä rikoksia heidän parissaan tapahdu. Näin ajateltuna puheenvuorossa rakennetaan siis voimakasta vastakkainasettelua syntyperäisen väestön, hyvin käyttäytyvien kristillisen taustan omaavien suomalaisten, ja rikollisten, toisesta kulttuurista saapuvien muslimimaahanmuuttajien välillä. Puhuttaessa työllistymisestä ja monikulttuurikoordinaattoreista sanavalintana ”kaikenkirjava” näyttäytyy myös jokseenkin alentavana. Nykyisessä globaalissa yhteiskunnassa eri valtioissa tarvitaan kansainvälisen toimijuuden takaamiseksi esimerkiksi monikulttuurisuuden asiantuntijoita ja tulkkeja. Halla-ahon puheenvuorossa nämä ammatit liitetään kuitenkin osaksi ei-toivottua maahanmuuttoa, ja näin ollen tarpeettomiksi ammateiksi, jotka eivät edistä suomalaista yhteiskuntaa, vaan pikemminkin vaarantavat valtion turvallisuutta. Aasialaisten maahanmuuttajien kohdalla tällaista diskurssia ei aineistossani ilmene, vaan diskurssit kytkeytyvät nimenomaan muslimienemmistöisistä maista saapuvien maahanmuuttajien kontekstiin.

4.2 Kristinuskon ja länsimaalaisten arvojen näkyvyys

maahanmuuttokeskusteluissa

Pöytäkirjoissa kristinuskodiskurssin ilmenevyys on vähäisempää kuin islamdiskurssin. Tämän analyysiluvun alussa nostin esiin perussuomalaisten

kriittisen suhtautumisen ulkomaille tarjottavaan kehitysapuun. Kuitenkin puolueen puheenjohtaja Riikka Purra kertoo perussuomalaisten olevan valmiita lisäämään tarjottavaa kehitysapua. Havainto herättää kysymyksen kristillissosiaalisten arvojen toteutumisesta käytännön poliittisessa työssä. Mielenkiintoista olikin maahanmuuttokeskustelun yhteydessä tarkastella sitä, miten perussuomalaisten arvopohja, kristillissosialisuus, nousi esiin etenkin kehitysapuun liittyvien keskustelujen yhteydessä.

Merkittävänä opetuksena yleisten kristillissosiaalisten arvojen taustalla on lähimmäisenrakkaus. Kristinuskossa lähimmäisenrakkaudella tarkoitetaan toisten ihmisten huomioon ottamista ja kunnioittamista. Käytännössä tämä ilmenee arjessa esimerkiksi diakoniatyössä, lähetystyössä ja yleisessä auttamisessa. Kehitystyön nostaminen esiin myönteisessä mielessä tapahtuu maahanmuuttoon liittyvässä aineistossa pitkälti lähetystyön kautta:

Me perussuomalaiset kannatamme paikan päälle annettavaa apua varsinkin, jos humanitääristä maahanmuuttoa onnistuneesti vähennettäisiin. Paikan päällä annettava apu olisikin monin verroin vaikuttavampaa ja vähemmän ongelmallista. Minulla on tuttavina, jotka ovat tehneet vuosikymmeniä lähetystyötä Afrikassa. He ovat kertoneet omista kokemuksistaan. Siellä autettavien yhteinen toive on ollut saada asua synnyinseuduillaan siellä omassa kulttuurissaan. (Jari Koskela, PTK 121/2021, 55)

Koskela nostaa lähetystyön merkityksen esille myös toisessa täysistunnossa, jossa käsitellään Afganistanin kriisiä ja siihen liittyvää tarjottavaa avustusta. EU:n ja YK:n tarjoaman humanitaarisen avun Koskela nostaa esiin Kirkon Ulkomaanavun sekä Punaisen Ristin (Jari Koskela, PTK 96/2021, 45). Myös kristillissosiaaliset arvot arjessa nousevat esille hänen puheenvuorossaan:

Tässä voisi myöskin jokaisen kohdalla tunnustella omaa sydäntänsäkin: olisiko mahdollista henkilökohtaisesti auttaa ihan suoraan... (Jari Koskela, PTK 96/2021, 45.)

Koskela on politiikan ulkopuolella ammatiltaan pastori (eduskunta.fi), mikä voi osin selittää kristillissosiaalisten arvojen ilmenemistä lähetystyön esiintuomisen kautta hänen diskursseissaan. Lähetystyön esiin nosto puheenvuoroissa oletettavasti heijastaa kristillissosiaalisten arvojen näkymistä perussuomalaisten politiikassa, mutta Koskelan kohdalla diskursseihin voi vaikuttaa vahvasti hänen taustansa. Lähetystyön esiintuomisella myönteisessä mielessä voi olla kytkös myös länsimaalaisen ajatusmaailmaan ja sen paremmaksi kokemiseen verraten

kohdemaahan. Lähetystyöhön liittyy myös vahvasti ajatus auttamisesta itse kohdemaassa, mikä tukee perussuomalaisten kantaa liittyen kehitysapuun ja humanitaariseen apuun.

Puhuessaan jengiväkivallan noususta ja niin kutsusta Ruotsin tiestä edustaja Koskela tuo esiin HelsinkiMission⁶ legitimoidessaan argumenttia Ruotsin epäonnistuneesta maahanmuuttopolitiikasta ja Suomen suunnasta. Merkittävää HelsinkiMission mainitsemisesta tekee se, että järjestön arvopohja on kristillinen, samoin kuin perussuomalaisten. Puolueen ja sen edustajien nykyisistä kytköksistä HelsinkiMissioon ei löydy lisätietoja. Huomionarvoista on kuitenkin se, että vuonna 2016 puolue osallistui yhdessä Kristillisdemokraattien kanssa järjestön Kansalliselle rukousaamiaiselle. Tapahtuma toimii esimerkkinä uskonnon merkityksen elävöitymisestä suomalaisessa politiikassa, sekä kuvaa myös suomalaisen oikeistopopulismien liitoksia yhdysvaltalaisyyliseen, kristillisiä piirteitä omaavaan, politiikkaan. (Nieminen 2018, 143–144.) Se, että järjestö tulee esille Koskelan puheenvuorossa voi viitata siihen, että puolueella on myös nykyään jonkinlainen kytkös järjestöön, eikä yhteys ole katkennut puheenjohtajien vaihdosten myötä⁷.

Kristinuskua enemmän maahanmuuttoaineistossa nousivat esiin länsimaalaisia arvoja korostavat diskurssit. Tyypillistä oikeistopopulistiselle retoriikalle onkin korostaa länsimaisten arvojen merkittävyyttä yhteiskunnassa ja islamin luomaa uhkaa näille arvoille (Brubaker 2017, 1198). Näin toimi edustaja Jenna Simula puheenvuorossaan maahanmuuttopolitiikkaa käsittelevässä välikysymyksessä:

Meidän länsimaiset arvomme eivät ole mitenkään kovassa huudossa Lähi-idässä tai Afrikan maissa. Afganistan osoitti tämän varsin hyvin, niin vaivattomasti Taleban nousi valtaan. Sitä ei olisi tapahtunut ilman, että valtaosa kansasta tukisi Talebania. Vihervasemmistolla jos millä on hyvin imperialistinen ajatusmaailma siitä, miten meidän arvojamme yritetään tuputtaa muualla maailmalla ymmärtämättä paikallisten tapoja, kulttuuria ja historiaa, mutta kun toimitaan Suomessa vihervasemmistolaisten ajatus kääntyykin yllättäen toisinpäin: tulijoille annetaan tulkkauspalveluita sekä monikielisiä palveluita, jotta he voivat elää omalla äidinkielellään, ja tarjotaan tiloja ja palveluita, joilla he voivat toteuttaa omaa kulttuuriaan, mutta suomen kieltä sekä kulttuuria, lainsäädäntöä ja normeja pidetään kuin

⁶ HelsinkiMissio on poliittisesti ja uskonnollisiin yhdyskuntiin sitoutumaton järjestö, jonka tavoitteena on yksinäisyyden vähentäminen ja hyvinvoinnin lisääminen (HelsinkiMissio.fi).

⁷ Vuonna 2016 Kansallisen rukousaamiaisen aikaan Timo Soini toimi Perussuomalaisten puheenjohtajana.

toissijaisina. Tämä on hyvin hämmäntävä ilmiö. (Jenna Simula, PTK 121/2021, 33.)

Simula tuo esiin Talebanin⁸ nousun Afganistanissa, ja korostaa kulttuuri-ilmapiiirin vaikutusta Talebanin kesän 2021 valtaannousun helppoudessa. Simula tuo esiin islamilaisen maailman eroja länsimaalaiseen kulttuuriin vastakkainasettelun kautta, ja korostaa erilaisesta kulttuurista tulevien maahanmuuttajien sopeutumattomuutta Suomeen. Diskursseissa nousee esiin myös muslimitaustaisen pakolaisen aseman ristiriitaisuus: paetessaan kotimaastaan pakolainen näyttäytyy niin sanottuna haittamaahanmuuttajana, mutta jäädessään hänet leimataan Talebanin tukijaksi. Näin ollen muslimitaustaiselle pakolaiselle tai maahanmuuttajalle ei jää juurikaan vaihtoehtoja olla perussuomalaisten silmissä ”hyvä muslimi”.

Muslimienemmistöisen maan ja länsimaisen kulttuurin vastakkaisuus tuodaan esiin myös Jari Ronkaisen puheenvuorossa: ”Afganistanin tilanteesta olemme oppineet sen, että arvot eivät ole vientitavaraa. Afganistanissa toteutui suomalaisen mielenlaatuun sellainen täysin vieras ajatus, että länsiliittouman tukeman hallinnon poliisi ja sotavoimat antautuivat lähes ilman vastarintaa uskonnollisen ääri liikkeen edessä.” (Jari Ronkainen, PTK 138/2021, 23.) Puheenvuorossa luodaan kuvaa kulttuurien yhteensopimattomuudesta, ja samalla viitataan myös siihen, että afgaanit eivät olleet kyvykkäitä, tai edes yrittäneet suojella valtiotaan, vaikka poliisilla ja sotavoimilla oli länsiliittouman tuki. Edustaja Simulan puheenvuoron tapaan Jari Ronkainen rakentaa afgaaneista mieltäväistä kuvaa ääri-islamia kohtaan. Puheenvuorolla vahvistetaan ajatusta siitä, että länsimaalaiset arvot eivät sovi yhteen islamilaisen kulttuurin kanssa, sillä puheenvuorossa kuvatus toiminnan kuvaaminen suomalaisille täysin vieraaksi ajatukseksi voi nähdä liittyvän myös Suomen sotahistoriaan ja sen merkitykseen niin kulttuuriin sekä isänmaalliseen identiteettiin. Tämän vastakkainasettelun kautta vahvistetaan kuvaa afgaanien ja suomalaisten erilaisuudesta.

⁸ Taleban on sunnalaisten muodostama ääri liike, joka tunnetaan äärimmäisen vanhoillisesta islamin tulkinnasta. Taleban hallitsi Afganistania vuosina 1996–2001, ja nousi jälleen valtaan kesällä 2021. (Taliban, Encyclopædia Britannica, 16.8.2021.)

4.2.1 Vihervasemmiston elitistisen roolin rakentuminen

Länsimaalaisten arvojen kohdalla aineistossa nousee usein esiin niin sanotun vihervasemmiston⁹ tai punavihreiden¹⁰ kritisointi. Vihervasemmiston nähdään perussuomalaisten diskursseissa mukauttavan suomalaista kulttuuria maahanmuuttajien tarpeiden mukaiseksi ja näin asettavan länsimaiset arvot ja suomalaisen kulttuurin toissijaisiksi asioiksi. Näin tehdään myös edustaja Simulan puheenvuorossa, jossa islamin nähdään uhkaavaan suomalaista kulttuuria, ja vihervasemmistolaisten sallivan tällaisen toiminnan. Tällä tavoin perussuomalaiset kansanedustajat loivat islamin lisäksi myös vihervasemmistolaisista ja heidän harjoittamastaan politiikasta uhkakuvaa länsimaisille arvoille ja suomalaisuudelle. Tyypillistä oikeistopopulismille onkin islamofobia, joka ei kohdistu ainoastaan islamiin, vaan myös virkaa tekeviin johtajiin, jotka nähdään kyvyttöminä tai piittaamattomina suojelemaan kansalaisia muslimien uhalta (Oztig, Gurkan & Aydin 2020, 2, 13).

Perussuomalaisille kansanedustajille on tyypillistä tuoda esiin naisten oikeudet maahanmuuttoa ja turvallisuuspolitiikkaa koskevissa keskusteluissa. Tällaisissa tilanteissa he korostavat usein eroja enemmistön ja vähemmistön kulttuurien välillä, ja seksuaalirikoksia käytetään perusteluna karkottaa ulkomaalaistaustaisia rikollisia. (Askola 2019, 61.) Tällaisia diskursseja on havaittavissa Jussi Halla-ahon ja Sebastian Tynkkysen pitämässä puheenvuoroissa, jotka käsittelivät kansalaisaloitetta koskien seksuaalirikoksesta Suomessa tuomitun oleskeluluvan peruuttamista ja karkotusta (KAA 5/2019).

Halla-aho mainitsee kansalaisaloitetta puolustavassa puheenvuorossaan tietyt kansallisuudet, irakilaiset, afgaanit ja somalit, ja heidän yliedustuksensa seksuaalirikoksissa. Halla-ahon mukaan asia johtuu kulttuurieroista:

Normaalijärkinen ihminen tietysti ymmärtää, että tällainen käytös liittyy kiinteästi siihen, miten naisia muutenkin näissä kulttuureissa arvotetaan ja kohdellaan. Tekijät eivät useinkaan ymmärrä tehneensä mitään väärin. Heidän omat lähiyhteisönsä eivät liioin juuri tuomitse tekoja. Pikemminkin

⁹ Erityisesti perussuomalaisten käyttämä termi kuvaamaan Vasemmistoliittoa ja Vihreitä. Käytän myös itse tässä tutkielmassa termiä selkeyden takaamiseksi, vaikka tunnistan myös termiin liittyvän kritiikin etenkin Vasemmistoliiton taholta.

¹⁰ Punavihreys tarkoittaa politiikassa vasemmistolaisuuden ja ympäristöliikkeen yhdistelmää. Suomessa Vasemmistoliitto edustaa punavihreyttä.

uhri, usein jopa pikkutyttö, koetaan viettelijänä ja pahantekijänä. (Halla-aho, PTK 37/2019, 16.)

Argumenttiansa vahvistaakseen Halla-aho käyttää jälleen sanaa ”normaali” kuvaamaan oikeanlaista toimintaa. Diskurssissa rakentuu käsitys siitä, että tiettyjen kulttuurien edustajat tulisi nähdä naisten ja tyttöjen asemaa vaarantavaksi. Mikäli henkilö ei näin ajattele, ei hänen järkensä yletä edes normaalille tasolle. Diskurssi voi olla tarkoitettu kuulijan maahanmuuttonäkemyksen rakentamiseen ja muokkaamiseen, mutta myös keinona määrittää tehtävänsä muiden puolueiden kansanedustajia pätevämpi edustaja, eli perussuomalainen.

Sebastian Tynkkynen jatkaa Halla-ahon kansalaisaloitetta puoltavaa linjaa puheenvuorossaan, ja rakentaa puheenvuoroaan naisten oikeuksien ympärille. Tynkkynen tuo esille myös oman poliittisen työnsä liittyen naisten oikeuksien edistämiseen:

Omalta kohdaltani jo vuonna 2017 ennen kuntavaaleja pidin Oulussa isoa ääntä naisten kokemasta ahdistelusta ja julkaisin heidän lähettämiään ahdistelukokemuksia, jotta heidän äänensä kuuluisi julkisessa keskustelussa paremmin. Heidän kokemuksiaan oli vähätelty, ja asian esille nostaneita oli syytetty rasisteiksi. (Sebastian Tynkkynen, PTK 37/2019, 18.)

Tutkimukseni ei kata sitä, onko Tynkkynen puhunut muissa täysistunnoissa naisiin kohdistuvasta väkivallasta, esimerkiksi perheväkivallasta. Askolan (2019) mukaan on kuitenkin tavanomaista, että perussuomalaiset kansanedustajat esittävät huolta naisiin kohdistuvasta väkivallasta ainoastaan rajoittuneissa tilanteissa, kuten esimerkiksi juuri maahanmuuttoon kytkeytyvissä keskusteluissa. Tyypillistä onkin, että oikeistopopulisti maalaa itsestensä kuvaa tasa-arvon ja naisten oikeuksien puolustajana (Brubaker 2017, 1202), kuten Tynkkynen puheenvuorossaan tekee. Puheenvuorossaan Tynkkynen luo myös vastakkainasettelua vihervasemmiston kanssa maalaten kuvaa ”punavihreästä harhasta”:

On punavihreä harha, että kotoutuneet ulkomaalaiset jotenkin puolustelisivat laittomasti maassa oleskelevien tai seksuaalirikoksista tuomittujen maahanjääntiä. Jos joku tässä maassa on oikeasti ollut aiheuttamassa suomalaisten asenteiden koventumista ulkomaalaisia kohtaan, niin kyse on punavihreistä. (Sebastian Tynkkynen, PTK 37/2019, 17.)

Vastakkainasettelua vihervasemmiston kanssa vahvistetaan diskurssissa kuvaamalla toisen osapuolen väitteitä harhana, eli epätodellisena asiana ja kuvitelmana. Sanana harha voi liittyä myös mielenterveyden ongelmiin. Naisten oikeuksien esiintuominen

täysistunnossa liitetään aineistossani muissa yhteyksissä vihervasemmiston keinoksi vaikuttaa äänestäjiin. Tarve keskustella esimerkiksi sukupuolten välisestä tasa-arvosta näyttäytyy vähäisenä, jopa kriittisenä eräässä täysistunnossa, vaikka maahanmuuttoa koskevissa puheenvuoroissaan perussuomalaiset kansanedustajat korostavat useampaan otteeseen naisten turvallisuuden tärkeyttä yhteiskunnassa:

Täällä selonteossa lukee, että naisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien edistäminen vastustava anti-gender-liikehdintä on yhä järjestäytyneempää, aloitteellisempaa ja runsaammin rahoitettua. Itse kun en tunnista tätä lainkaan Suomessa tapahtuvan, niin arvoisa ministeri, voitteko kertoa, mikä tai mitä on tällainen järjestäytyneempi, aloitteellisempi liikehdintä ja kuka sitä täällä Suomessa rahoittaa? Vai ovatko nämä lauseet kenties vain vihervasemmiston poliittista äänenkalastelua naamioituna tasa-arvo-sanana taakse? (Juha Mäenpää, PTK 10/2020, 21.)

Kohdassa 5.3 Sukupuolten tasa-arvon edistäminen täällä puhutaan aivan muista kuin Suomen asioista. Täällä puhutaan jostakin anti-gender-liikkeestä tai -liikehdinnästä, joka on järjestäytyneempää ja aloitteellisempaa ja runsaammin rahoitettua, elikkä naisten ja seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen oikeuksien edistämisestä sanotaan näin. Tämä on mielestäni ihan silkkaa vihervasemmistolaista politiikkaa, jossa piiloudutaan tasa-arvo-sanana taakse, ja se on silkkaa äänen kalastelua. Tällä ei ole mitään merkitystä täällä selonteossa. (Juha Mäenpää, PTK 10/2020, 38.)

Mäenpään puheenvuorosta voi päätellä hänen suhtautuvan hyvin epäilevästi mahdolliseen anti-gender-liikehdintään¹¹ Suomessa. Tämä suhtautuminen näyttäytyy ristiriitaisena aiemmin esiteltyjen diskurssien valossa, jossa edustajat Halla-aho ja Tynkkynen tuovat esiin huolensa naisten oikeuksista ja turvallisuudesta lisääntyvän maahanmuuton vuoksi. Vahvana motiivina edellä kuvatuille diskursseille vaikuttaisi olevan vastakkainasettelu vihervasemmiston ja perussuomalaisten välillä. Puheenvuorot vahvistavat tulkintaa siitä, että perussuomalaiset eivät tyypillisen oikeistopopulistin tavoin ole järin kiinnostuneita naisten oikeuksista ja tasa-arvoon liittyvistä kysymyksistä, vaan hyödyntävät kysymyksiä maahanmuutto- ja islammikriittisissä diskursseissaan. Havaintoni sopivat yhteen aiemman tutkimuksen kanssa. On huomattu, että perussuomalaisten poliittisissa ohjelmissa korostetaan usein huolta naisten oikeuksien toteutumisesta islamin kontekstissa, mutta muuten naisten kokemaa väkivaltaa ei juuri huomioida. Vaikuttaisikin siltä, että naisten tasa-

¹¹ Liikehdintä tai ideologinen suuntaus, jossa vastustetaan sukupuolten tasa-arvoa ja naisten, tyttöjen sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia. Naisjärjestöjen keskusliitto: Mikä anti-gender? verkossa (<https://naisjarjestot.fi/hankkeet/anti-gender-liike/#tieto>)

arvo yhteiskunnassa ei juurikaan yleisesti kiinnosta tai huolestuta puoluetta ja sen edustajia, mutta maahanmuuttajista luodaan kuitenkin aktiivisesti uhkakuvaa naisille. (Askola 2019, 61.)

Tässä luvussa on jo muutamaan otteeseen tasa-arvodiskursseihin kohdalla nousseet esille perussuomalaisten kriittiset kommentit vihervasemmistosta. Vastakkainasettelu vihervasemmiston kanssa nousikin useasti perussuomalaisten diskursseissa esille. Yksi pöytäkirja, missä teema nousi toistuvasti esille, oli Mäenpään syytesuojan käsittely. Kesäkuussa 2019 perussuomalaisten Juha Mäenpää rinnasti turvapaikanhakijat haitallisiin vieraslajeihin eduskunnan täysistunnossa pitämässään puheenvuorossa. Puheenvuoro johti perustuslakivaliokunnan mietintöön asettaa kansanedustaja syyteeseen kiihottamisrikoksesta (PeVM 21/2020), ja tätä mietintöä käsiteltiin 26.4.2020 pidetyssä täysistunnossa.

Edustaja Peltokangas luo täysistunnossapuheenvuorossaan voimakasta vastakkainasettelua Perussuomalaisten kansanedustajan Mäenpään ja vihervasemmiston välille. Hän kuvaa luovasti vihervasemmistolaisten odottavan Mäenpään tuomiota ”...murhanhimoinen katse kasvoillaan” (Mauri Peltokangas, PTK 102/2020, 23). Myöhemmin täysistunnossa edustaja Peltokangas puhuu perussuomalaisten ja vasemmiston ristiriidoista ja vasemmiston suhtautumisesta maahanmuuttoon:

Arvoisa puhemies! Tänään on täällä eduskunnan istunnossa vasemmistolainen ”inkvisitio” hyökännyt kansanedustajan syytesuojan ja sananvapauden kaatamisen puolesta. Maahanmuuttajat sekä elintasosurffarit ovat tälle porukalle pyhälehmä. Ne ovat niin pyhiä, että osa vasemmistolaisesta aineksestä näkee kaikessa puheessa assosiaatioita kyseisiin ihmisiin. (Mauri Peltokangas, PTK 102/2020, 48.)

Sanavalinnat luovat puolueiden edustajien välille voimakasta vastakkainasettelua, jopa politiikan kontekstin huomioiden. Vasemmistoon viitataan paikoitellen totalitarismina, ja luodaan miellelyhtymiä esimerkiksi entiseen Neuvostoliittoon. Mielenkiintoista on myös uskonnon ja monikulttuurisuuden läsnäolo diskursseissa: koetusta ristiriidasta vasemmiston kanssa puhutaan inkvisitiona ja heidän suhtautumistaan maahanmuuttajiin kuvataan hindulaisuuteen kuuluvana ajatuksena pyhästä lehmästä. Diskursseilla rakennetaan uhkaavaa kuvaa yhteiskunnan tulevaisuudesta, jos kansanedustajan syytesuojaan puututaan:

Myös salin vasemman laidan olisi syytä ymmärtää, että jos tämä kynnyks ylitetään nyt, te voitte itse tulevaisuudessa jäädä nyt luomanne hirviön uhriksi. Totalitaristisia pyrkimyksiä on syytä vastustaa silloinkin, kun ne palvelevat omia poliittisia mieltymyksiä, ja muuallakin kuin Unkarissa ja Puolassa. Ne, jotka aikoinaan ajoivat Neuvostoliittoon kohdistuvan kritiikin kriminalisoimista rauhan laeilla, olivat mielestään hyvällä asialla ja uskoivat olevansa historian oikealla puolella. Perjantain äänestys jää historiaan. Itse kunkin on syytä miettiä edes sitä, millaisena hän itse haluaa siinä historiankirjoituksessa näyttäytyä. (Jussi Halla-aho, PTK 102/2020, 36.)

Perussuomalaisten kuvaamiin uhkakuviiin huonommasta tulevaisuudesta liittyy vahvasti negatiivisessa mielessä poliittinen vasemmisto ja heidän ajamansa politiikka. Diskursseissa on havaittavissa yhtymäkohtia oikeistopopulismille tyypilliseen vastakkainasetteluun ”meidän” ja ”heidän” välillä. Tämän tyyliässä vastakkainasettelussa on kyse siitä oikeistopopulistit luovat uhkakuvaa eliitistä, joka on ”tavallista kansaa” vastaan, sillä se joko epäonnistuu suojelemaan sitä tai ei edes jaa samaa identiteettiä (Brubaker 2017, 1205). Elitistit kuvataan maahanmuuttajia rakastavina ja omaa etuaan ajaviksi vastustajiksi, jotka eivät ole kansalaisten puolella (Haynes 2020, 2). Perussuomalaisten diskursseissa juuri vihervasemmistolle rakentuu kuvatus kaltainen elitistisen vastapuolen rooli. Erikoista on se, että elitistisen vastapuolen rooli rakentuu perussuomalaisten diskursseissa etenkin Vasemmistoliitolle, perinteisesti hyvin anti-elitistisenä tunnetulle poliittiselle laidalle. Tähän liittyen mielenkiintoista on myös se, että perussuomalaiset luovat uhkakuvia vasemmistolaisista edustajista historian kautta viitaten entiseen Neuvostoliittoon sekä korostaen totalitarismin riskiä. Nämä historiaa ja totalitarismia hyödyntävät diskurssit kytkeytyvät myös sananvapautta koskeviin diskursseihin, ja tulevat ilmi myös Jussi Halla-ahon ja Vilhelm Junnilan kritisoidessa nykyistä vihapuhelainsäädäntöä (Jussi Halla-aho, Vilhelm Junnila, PTK 71/2019, 54, 57).

Kiinnostavaa tässä yhteydessä on perussuomalaisten yhteys V4-maiden oikeistopopulismiin. V4-maiden oikeistopopulistit paheksuvat nykyisin maiden kommunistista historiaa, ja mieltävät nykyisin islamin totalitaristisena ideologiana, joka uhkaa tuhota valtioiden kristillisen kulttuurin ja sivistyneet arvot (Haynes 2020, 13). Suomi ei ole ollut V4-maiden tapaan kommunistinen maa, mutta Neuvostoliiton rajanaapurina uhkakuvat totalitarismista saattavat näyttäytyä läheisempänä kuin esimerkiksi oikeistopopulisteille Länsi-Euroopassa. Perussuomalaisten diskursseista välittyy näin V4-maille tyypillinen ajatus siitä, että elitistinen vihervasemmisto

johtaisi Suomen totalitarismiin, jossa pahimmillaan muslimit, joiden kritisoinnin vihervasemmisto nyt estää, olisivat vallassa.

4.2.2 Sananvapaus ja maahanmuuttokritiikki

Vihervasemmiston kritisointiin liittyy läheisesti perussuomalaisten edustajien ajatus sananvapaudesta. Brubakerin mukaan oikeistopopulistit ottavat itselleen usein roolin sananvapauden puolustajina. Oikeistopopulistien sananvapaus näyttäytyy kuitenkin valikoivana, ja näyttää siltä, että sen varjeleminen kiinnostaa erityisesti silloin, kun kyseessä on vapaus kritisoida islamia ja muslimeita (Brubaker 2017, 1202, 1204). Jo aiemmin esille tuodussa Juha Mäenpään syytesuojan käsittelyssä myös sananvapaus ja sen merkitys niin eduskunnassa kuin laajemmin yhteiskunnassa nousi keskeiseksi osaksi perussuomalaisten diskursseja.

Perussuomalaisten puheenvuoroissa kritisoinnin mahdollisuus liitetäänkin eritoten islamiin ja muslimeihin eikä johonkin tiettyyn kansalaisuuteen tai etnisyyteen. Sananvapauteen liittyvät puheenvuorot näyttävät tyypillisiltä eurooppalaisten oikeistopopulistien diskursseilta vedoten sananvapauden tärkeyteen, etenkin kritiikin esittämisen, yhteiskunnassa. Perussuomalaiset edustajat pitivät tutkielman aineiston täysistunnoissa monta puheenvuoroa, joissa toivat esille sananvapauden aseman Suomessa, esimerkiksi sen historiallisen aseman, perustuslaillisen oikeuden sekä edustuksellisen demokratian merkittävyyden kautta.

Puheenvuoroissa perussuomalaiset edustajat näyttävät vakaina sananvapauden puolustajina. Puheenvuoroissa on myös havaittavissa ymmärrystä Mäkelän puheenvuoron asiattomuutta kohtaan, mutta samalla vesitetään täysistunnossa käytävän keskustelun tärkeyttä korostamalla puheenvuoroa harmittomuutta ja vitsiksi tarkoitettua tarkoituspäätä:

En itsekään tällaisia lausahduksia, mitä edustaja Mäenpää on lausunut, kannata enkä tue millään tavalla, mutta kuitenkin en voi hyväksyä sitä, että me rupeamme pysyvästi muuttamaan tämän eduskunnan toimintatapoja siten, että meidän syytesuojamme voidaan poistaa täällä epäonnistuneiden lausahdusten johdosta. (Mika Niikko, PTK 102/2020, 14.)

Arvoisa rouva puhemies! Onko tämä tämän arvoista? Ei oikeasti voi olla. Edustaja Mäenpää heittää kieli poskessa uutena kansanedustajana ehkä asiattoman heiton, mutta se, että me rupeamme jauhamaan sitä heittoa täällä, vuoden päivät melkein, tänäänkin ainoana asiana, mitä täällä salissa

käytännössä katsoen touhutaan, yhdestä sanasta ”vieraslaji” — onko meillä oikeasti meidän maine ja meidän arvostus tämän salin ulkopuolella sillä tasolla, että meillä olisi minun mielestäni tällaiseen pelleilyyn varaa? (Sheikki Laakso, PTK 102/2020, 14.)

...ja varmasti olisi kansalaisille todella paljon tärkeämpiä asioita kuin punnita tätä ehkä epäonnistunutta puheenvuoroa. (Leena Meri, PTK 102/2020, 14–15.)

Me käymme täällä keskustelua siitä, kun yhdeltä edustajalta lipsahti huonohko vitsi. Samalla koko keskustelu on eräällä tavalla huonohko vitsi. (Jani Mäkelä, PTK 102/2020, 21.)

Edustaja Mäenpään puhe haittalajeista on kytköksissä Lähi-idän maihin, ja näin ollen islamiin ja muslimeihin. Puheenvuorot kytkeytyvät näin myös olennaisesti oikeistopopulisteille tyypilliseen sananvapauden puolustamiseen, kun kyseessä on mahdollisuus kritisoida islamia ja muslimeita (ks. s. 44). Vihapuhe on tyypillisesti vaikeasti määriteltävä rikos, mutta Mäenpään kohtaama mietintö ei ole uniikki eurooppalaisessa kontekstissa. Morieson (2021) tuo esiin, että Mäenpään puheen kaltaiset lausumat tietyn etnisen väestön pääsyn kieltämisestä tiettyyn valtioon ovat johtaneet oikeudenkäynteihin. Syytteitä on kuitenkin vaikeampi nostaa rasismin nojalla, jos puhe on keskittynyt etnisyyden sijaan muslimeihin. Tämän takia uskontoa on alettu käyttää poliitikkojen toimesta pois sulkemisen keinona. (Morieson 2021, 1–2.) Islamin kritisointi tietyn kansallisuuden tai etnisyyden sijaan tuli selkeästi ilmi myös edustaja Ville Tavion pitämässä puheenvuorossa:

...mutta tässä jotenkin taustalla on itselläni enempi se huoli, miten maahanmuuttokritiikistä tehdään tabua ja varsinkin islamin kritiikkiä tahdotaan kitkeä, tehdä vaikeaksi. Ja kun islamin kritisointia rajoitetaan, niin ollaan askel kauempana sivistyneestä länsimaasta ja askeleen lähempänä kivikautista islamilaista valtiota. Käytännössä ihmisten näkökulmasta tämä sananvapauden rajoittamisen ongelma on se, että maahanmuuttokeskusteluun osallistuvien kansalaisten voi olla erittäin vaikea tietää, milloin puheiden loukkaavuus ylittää kielletyn rajan. Tämä itsessään voi johtaa itesesensuuriin, eli ollaan mieluummin hiljaa kuin otetaan riski tuomitukseksi tulemisesta. Siitä seuraa yhteiskunnallisen keskustelun päättymistä, ja siksi se loukkaavakin, mahdollisesti loukkaavakin, poliittinen keskustelu on sallittava. (Ville Tavio, PTK 102/2020, 59.)

Tyypillistä oikeistopopulistien kristilliselle sekularismille on korostaa asemaansa niin sanotun kansan äänen puolustajana (Brubaker 2017, 1192). Tämä ilmenee myös perussuomalaisten diskursseissa. Edeltävässä lainauksessa edustaja Ville Tavio tuo esiin sananvapauden tärkeyden myös kansalaiskeskustelun kannalta. Tavion mukaan mahdollisesti loukkaavakin puhe tulisi sallia yhteiskunnallisen keskustelun jatkumon

takaamiseksi. Puheenvuorossa näkyy sekä ajatus kansalaisten sananvapauden turvaamisesta, mutta myös näkökulma siihen, että perussuomalaisille kansanedustajille tulisi sallia kriittinenkin puhe, jotta kansan ääni saadaan kuuluviin. Sama diskurssi nousee esiin myös edustaja Mauri Peltokankaan puheenvuorossa, jossa hän korostaa olevansa kansan valitsema kansanedustaja: ”Minä olen pohjalainen mies, joka olen tullut tänne saliin äänestäjieni mandaatilla kertomaan sen mielipiteen, mikä mielipide mihinkin asiaan kulloinkin on.” (Mauri Peltokangas, PTK 102/2020, 48).

Kansanedustajien sananvapauden merkitys demokraattisen järjestelmän kannalta korostuu myös Mari Rantasen puheenvuorossa:

Oikeusministeri Henriksson kertoi lakivaliokunnan julkisessa kuulemisessa, että viime vuosien aikana Euroopassa on niin kutsuttu vihapuhe yltenyt. Tämä vihapuheeksi nykyään kutsuttava kansalaisten ketutus taisi alkaa vuodesta 2015, jolloin eurooppalaiset valtiot antoivat hallitsemattoman maahantulon alkaa. Tästä kansalaiset suuttuivat ja alkoivat kritisoida toimintaa niillä sanoilla ja taidoilla, joita kullakin on käytössään. Kaikki eivät osaa tehdä sitä sivistyneesti. Nyt, kun seuraukset ovat näkyvissä monen arjessa, näyttää tulleen hätä käteen ja suita yritetään tukkia jopa kansanedustajilta. Me emme pelkää. Mutta moni tavallinen kansalainen joutuu miettimään, mitä he voivat sanoa. Ollaan todella kaltevalla pinnalla. (Mari Rantanen, PTK 71/2019, 61.)

Rantasen puheenvuorossa tuodaan esiin vuoden 2015 pakolaisaalto, ja täten sananvapauden korostamisen voi nähdä jälleen linkittyvän islamiin ja sen kritisoimisen mahdollisuuteen. Rantanen korostaa myös perussuomalaisten roolia kansan äänenä tuoden esiin kansalaisten mahdottomuuden puhua maahanmuutosta pelon takia, mutta perussuomalaisten edustajien rohkeuden tuoda myös ne asiat julkiseen keskusteluun. Sananvapauden tulevaisuudesta luodaan uhkakuvaa kuvaamalla nykyistä keskustelutilannetta ”kaltevalla pinnalla” olemiseksi. Kaltevan pinnan argumentti on tunnettu argumentoinnin muoto. Argumenttiin sisältyy oletus siitä, että huonot tai jopa äärimmäiset seuraukset seuraisivat jostain tietystä päätöksestä. (Hurley 2000, 146.) Rantasen puheenvuorossa sananvapauteen kajoaminen käynnistäisi suomalaisessa yhteiskunnassa tällaisen huonojen seurausten ketjun.

Sananvapauden merkitys kansalaisten näkökulmasta nostetaan esiin myös toisessa täysistunnossa:

Mikä huolestuttavinta, tämä kaikki on johtamassa pelon ilmapiiriin sen suhteen, mitä uskaltaa sanoa. Ihmisillä, joilla on epäsuosittuja mielipiteitä, ei käytännössä ole keinoa tietää etukäteen, mitä Suomessa saa nykyään sanoa tarvitsematta pelätä juridisia seurauksia. Pelko poliisitutkintaan joutumisesta alkaa rajoittaa aivan tavallisten ihmisten kirjoittelua. Seurauksena on itsesensuurin ilmapiiri ja yhteiskunnallisen keskustelun köyhtyminen. Lisäksi käytäntö on osoittanut, ettei rikoslain 11 luvun 10 § suojele yhtä laillisesti, yhtä lailla kaikkia ryhmiä. Virke, vaikkapa joku sanonta, joka koskee syntyperäisiä suomalaisia, suomalaisia kansanryhmänä, ei anna edes aiheutta syyteharkintaan, ja sitten taas toista kansallisryhmää koskevana sama virke johtaa tuomioon. -- Kritiikin ja solvaamisen rajasta on tullut häilyvä. Tämä konkretisoituu esimerkiksi siinä, miten länsimaissa suhtaudutaan nykyään islamiin. Islamin kritisointia pidetään useasti hyökkäyksenä kaikkia muslimeita kohtaan. Tällainen asenne nostaa islamia kaiken kritiikin yläpuolelle. Lain tarkoituksena ei voi olla, eikä pidä olla, että jokin uskontoryhmä saa erityiskohtelua. (Ville Tavio, PTK 71/2019, 49)

Puheenvuoro liittyy perussuomalaisten aloitteeseen rikoslain 11 luvun 10 §:n muuttamisesta siten, että loukkaavan puheen sijaan kiellettäisiin ainoastaan selkeästi rikollinen toiminta (Ville Tavio ym., PTK 71/2019, 47). Havaittavissa on myös vastakkainasettelua ”syntyperäisten” suomalaisten ja muiden kansallisryhmien välillä. Tarkoituksena on oletettavasti korostaa sitä, että ”syntyperäisiä” suomalaisia saa kritisoida nykyisin lain turvin, mutta muita etnisiä ryhmiä taas ei, mikä johtaa epäreiluun tilanteeseen yhteiskunnassa. Erityisesti puheenvuorossa nostetaan esiin islam ja muslimit, jotka puheenvuoron kontekstissa näyttävät edustavan ”toista kansallisryhmää” eivätkä ”syntyperäisiä suomalaisia”. Vastakkainasettelu kytkeytyy jälleen mahdollisuuden kritisoida islamia ja muslimeita sananvapauden nimissä. Tätä diskurssia vahvistetaan ajatuksella siitä, että syntyperäisiä suomalaisia voidaan kyllä arvostella ilman edes aiheutta syyteharkintaan, mutta muista kansallisryhmistä ei voida sanoa samoja asioita ilman tuomiota. Puheenvuoron valossa näyttäisi siltä, että muualta tulevat eivät pelkästään saisi erityiskohtelua osakseen, vaan myös voisivat tai rajoittaisivat suomalaisilta tiettyä ihmisoikeutta, sananvapautta. Tilannetta kuvataan voimakkaalla sanaparilla ”pelon ilmapiiri”, joka herättää mielikuvan siitä, että eletään turvatonta aikaa, missä tulevaisuus näyttää epävarmalta.

Perussuomalaisten sananvapauden liittyvät diskurssit eivät liity yksiselitteisesti vain kristilliselle sekularismille tyypilliseen mahdollisuuden kritisoida islamia ja muslimeita, vaan myös kristinuskon teemat nousevat esiin aineistossa. Tätä teemaa käsittelen tarkemmin luvussa 5.

4.3 Uskontodiskurssi kristillisen sekularismin kontekstissa

Perussuomalaisten maahanmuuttoon kytkeytyvissä uskontodiskursseissa on havaittavissa yhteys oikeistopopulisteja tarkastelevassa tutkimuksessa hyödynnettyyn kristillisen sekularismin käsitteeseen. Tämä näkyy haluna suojella suomalaista kulttuuria, islamin ja muslimien näkeminen turvallisuusuhkana, elitistisenä koetun vihervasemmiston kanssa luotuna vastakkainasetteluna sekä sananvapauden puolustaminen mahdollisuutena kritisoida maahanmuuttoa. Toisaalta kristinusko ei näyttäyty diskursseissa ainoastaan passiivisena osana kulttuuria, vaan myös aktiivisena toimijana esimerkiksi lähetystyön kautta.

Suomalainen kulttuuri nähdään suojelemisen arvoisena perussuomalaisten ohjelmissa sekä kansanedustajien diskursseissa. Erityisenä uhkana suomalaiselle kulttuurille diskursseissa nousee esiin monikulttuurisuus ja islam. Se, mitä suomalainen kulttuuri merkitsee ja pitää sisällään, ei kuitenkaan juurikaan tule esille perussuomalaisten diskursseissa, vaikka islamista maalataan uhkakuvaa suomalaiselle yhteiskunnalle. Yksi syy tälle saattaa olla se, että yleinen puhe suomalaisesta kulttuurista ilman tarkempaa määritelmää vetoaa laajempaan äänestäjäjoukkoon. Marika K. Criss (2020) havaitsi, että vuoden 2015 vaaleissa erityisesti suomen kieli näyttäytyi osana perussuomalaisten ydintä, ja sen avulla tehtiin eroa vähemmistöryhmiin, esimerkiksi maahanmuuttajiin. Samankaltaista tutkimusta ei ole tehty tutkielmani aineistonrajoituksen puitteissa. Voi kuitenkin olettaa, että suomenkielisyys on edelleen osa perussuomalaisten käsitystä suomalaisesta kulttuurista.¹²

Maahanmuuttoon liitetään oikeistopopulistien kristilliselle sekularismille tyypillisiä uhkakuvia suomalaiselle yhteiskunnalle niin länsimaalaisten arvojen kuin turvallisuuden kautta. Havaittavissa oli maahanmuuttodiskursseissa luodut erot toivotun ja haitallisen maahanmuuton välillä. Kielteinen suhtautuminen maahanmuuttoon näytti kytkeytyvän etenkin muslimienemmistöisistä maista saapuviin maahanmuuttajiin. Muslimitaustaisille ei jää perussuomalaisten silmissä

¹² Pro gradu -tutkielmani mennessä esitarkastukseen julkaistiin Perussuomalaisten suomalaisuusohjelma. Ohjelma jakaantuu kahteen osaan. Ensimmäisessä osassa ”Suomalaisuuden uhkat ja puolustaminen” käsitellään suomalaista kulttuuria uhkaavia tekijöitä ja niihin vastaamista. Toinen osa ” Suomen kieli yhdistää meitä kaikkia” käsittelee kielipolitiikkaa Suomessa, sen uhkakuvia sekä niihin vastaamista. (Perussuomalaisten suomalaisuusohjelma 2022.)

juurikaan mahdollisuuksia olla ”hyvä muslimi”, vaan heidät leimataan diskursseissa joko ”haittamaahanmuuttajiksi” tai ääri-islamin tukijoiksi.

Enemmän kuin länsimaalaisiin arvoihin liittyvä diskurssi, mikä on tyypillistä länsi- ja pohjoiseurooppalaisille oikeistopopulisteille, perussuomalaisten diskursseissa nousee esiin muslimien näkeminen turvallisuusuhkana. Puheenvuoroissa korostetaan muun muassa rikollisuuden, naisten oikeuksien taantumisen ja terrorismin uhkaa. Tämän tyylinen retoriikka muslimeista on tyypillistä eritoten V4-maille (Brubaker 2017, 1209), ja osoittaa perussuomalaisten uskontodiskurssien erityislaatuisuuden verrattuna muihin länsi- ja pohjoiseurooppalaisiin oikeistopopulisteihin. Islamin kritisointiin liitetään perussuomalaisten diskursseissa tehokkaasti mukaan myös vastakkainasettelu vihervasemmiston kanssa. Näin vihervasemmistolle muodostuu diskursseissa elitistisen vastapuolen rooli. Tämän tyylinen vastakkainasettelu elitistiseksi koetun tahon kanssa on tyypillistä oikeistopopulistien toiminnassa (ks. Brubaker 2017, Haynes 2020). Osaltaan nämä havainnot osoittavat etenkin sen, että perussuomalaiset käyttävät voimakasta vastakkainasettelua hyödyntäen diskursseissaan sekä länsimaalaisten arvojen, kuten sananvapauden, suomalaisen kulttuurin että yhteiskunnan turvallisuuden korostamista.

5. Kristinuskon ja kirkon asema yhteiskunnassa

Evankelis-luterilaisella kirkolla on Suomessa kansankirkon asema. Kristilliset perinteet ja juhlat ovat olleet pitkään osa suomalaista kulttuuria, ja suomalainen moraalikäsitelmä on rakentunut pitkälti kristinuskon pohjalta. Vaikka evankelis-luterilainen kirkko ei ole Suomessa valtionkirkko, näyttäytyy kristinuskon asema tärkeänä, paikoitellen jopa etuoikeutettuna suomalaisessa yhteiskunnassa. Tämä on tyypillinen ilmiö länsimaissa (Beaman 2012, 101). Evankelis-luterilaisen kirkon määrittelyä kansankirkkona on kuitenkin kritisoitu. Esimerkiksi Titus Hjelm (2019) katsoo, että Suomessa on kirkon hegemonisen aseman takia kansainvälisillä mittareilla katsottuna vahvasti valtiokirkkojärjestelmän piirteitä.

Kristinuskon on oikeistopopulisteille tyypillinen arvopohjan perusta ja poliittisen argumentoinnin keino. Eurooppalaisen oikeistopopulismien kohdalla voidaan puhua kristinuskon kulttuuristumisesta ja tietyistä sekularismin muodosta, kristillisestä sekularismista (ks. luku 2.3.) Tutkimuksessani haluan tarkastella kristinuskon ja kristillisen sekularismin merkitystä laajemmin kuin pelkän maahanmuuttokeskustelun kontekstissa. Kirkkolakiin, kristittyjen vainoihin ja sananvapauden liittyvät täysistuntokeskustelut tarjosivatkin aineistoa analyysia varten. Näitä aineistoja käsitellen seuraavissa alaluvuissa analysoiden ensin kristinuskon ja länsimaalaisiin arvoihin liittyviä diskursseja. Näiden teemojen jälkeen tarkastelen vielä kirkkolakiin ja evankelis-luterilaiseen kirkkoon liittyviä diskursseja. Teemoissa esiintyvien diskurssien kautta hahmotan perussuomalaisten suhdetta eritoten kristinuskon, luoden myös kuvaa vastakkainasettelun diskursseista näiden teemojen kontekstissa. Kuten edeltävässä analyysiluvussa, kokoan myös tämän luvun loppuun analyysini päätelmät.

5.1 Kristinuskon ja länsimaalaisten arvojen merkitys yhteiskunnassa

Oikeistopopulisteille tyypillistä on korostaa kristinuskon merkitystä länsimaaisessa yhteiskunnassa, jos ei uskonnollisesta näkökulmasta niin kulttuurin ja arvomaailman pohjana (Brubaker 2017, 1193). Siitä, miten oikeistopopulistit suhtautuvat kristinuskon ja kristittyjen asemaan oman valtionsa tai maanosansa ulkopuolella ei kuitenkaan löydy juurikaan tutkimuksellista tietoa. Siksi edustaja Toimi

Kankaanniemen esille nostama talousarvioaloite määrärahan lisäämisestä kristittyjen vainojen vastaiseen työhön näyttäytyy mielenkiintoisena.

Talousarvioaloite on Kankaanniemen laatima aloite, ja siinä esitetään 200 000 euron toiminta-avustuksen myöntämistä vainottujen kristittyjen hyväksi työskenteleville järjestöille Open Doors Finlandille ja Marttyyrien ääni ry:lle. Puheenvuorossaan Kankaanniemi luo tunteisiin vetoavaa kuvaa siitä, kuinka Suomessa kristityt voivat elää turvallista elämää uskoansakin tunnustaen, vaikka välillä saattavat joutua pilkan kohteeksi, mutta monissa muissa maissa kristittyjen asema ei ole yhtä hyvä. Kristittyjen maailmalla kokemista vainoista kertoessaan Kankaanniemi mainitsee vainojen syyksi radikaalin islamin sekä ”muutkin syyt”. (Toimi Kankaanniemi, PTK 64/2019, 65.)

On totta, että monet OpenDoorsin World Watch List -raportin maista ovat muslimimaita, mutta radikaalin islamin vaikutus vainoihin ei ole yksiselitteistä. Listalla on mukana myös monia maita, joissa vainojen syitä ei voi liittää islamiin, esimerkiksi toisella sijalla oleva Pohjois-Korea (opendoors.fi). Edustaja Kankaanniemen puheenvuorossa käytetään jälleen jo esiin nousutta vastakkainasettelun diskurssia, asettaen vainotut kristityt ja heitä uhkaavat muslimit vastakkain. Näin tekemällä voidaan uskonnon avulla vahvistaa ajatusta siitä, ketkä ovat perussuomalaisten mielestä samanlaisia kuin ”me” ja ketkä taas erilaisia, eli ”muut”. Uskonto voi tällä tavalla liittyä rajaamaan ajatusta siitä, keitä ”me” olemme ja mitä erilaista ”muissa” on (Brubaker 2012, 9).

Kankaanniemi tuo esille kristinuskon merkityksen Suomessa vielä puheenvuoronsa loppupuolella:

Hämmästelän sitä, että vaikka Suomi ehkä, niin kuin sanotaan, elää jälkikristillistä aikaa — sekin monella tavalla pitää paikkansa ja viime aikojen tapahtumat sitä vielä tietyllä tavalla vahvistavat — niin meillä kuitenkin kristinuskon merkitys on keskeinen ja suuri. Mutta kristittyjen vainoista maailmalla ei puhuta, vaikka se on suurin väestöryhmä, joka kärsii ankarista vainoista tänä päivänä. (Toimi Kankaanniemi, PTK 64/2019, 65.)

Myös tässä kohdassa pyritään vetoamaan kuulijan tunteisiin samaan tyyliin kuin puheenvuoron alkuosassa. Tällä kertaa Kankaanniemi painottaa nimenomaan kristinuskon merkitystä suomalaisella kulttuurilla. Puheenvuoron alussa olleen

tunteisiin vetoavan diskurssin näyttäytyy kohdistuneen enemmän uskonnollisille kuulijoille, kun taas jälkimmäisellä osalla puhetta kohdistetaan nimenomaan sekulaarille kuulijalle. Kristinuskon tunnustaminen osaksi kansallisidentiteettiä ja kulttuuria on osa tyypillistä oikeistopopulistista retoriikkaa Euroopassa (Haynes 2020, 2). Kankaanniemen puheenvuoron jälkimmäisessä osassa painottuu tyypillinen oikeistopopulistinen puhe uskonnosta ilman uskonnollisuutta (ks. luku 2.3). Kankaanniemi tuo esille Suomen elävän jälkikristillistä aikaa, viitaten sekularismiin, mutta painottaa nykytilanteesta huolimatta kristinuskon merkitystä Suomelle. Näin Kankaanniemi luo kuvaa kristinuskon merkityksestä suomalaiselle yhteiskunnalle myös sekularismin kontekstissa. Kiinnostavaa kuitenkin on se, miksi edustaja Kankaanniemi tuo esiin kristinuskon merkityksen Suomelle puhuessaan Suomen ulkopuolella tapahtuvista vainoista. Tämä voi liittyä osaksi sitä, että Kankaanniemi näkee kristilliset arvot merkityksellisenä sekä toivoisi näiden arvojen toteutuvan myös muualla maailmassa. Toisaalta diskurssit näyttäisivät kytkeytyvän myös oikeistopopulisteille tyypilliseen islamin pelkoon (ks. Morieson 2021), koska Kankaanniemi tuo esiin erikseen islamin uhan kristityille. Kristinuskon näkeminen edistyksellisenä uskontona ei myöskään poissulje islamin pelkoa, ja voi olla, että nämä molemmat ajatukset heijastuvat puheenvuorossa.

Puheenvuorossaan Kankaanniemi luo vastakkainasettelua muslimien ja kristittyjen välille, ja diskursseissa on havaittavissa kristilliselle sekularismille tyypillistä kristinuskon näkemistä edistyksellisenä uskontona ja islamin näkeminen uhkana. Samantyylistä vastakkainasettelun diskurssia vainojen kautta on havaittavissa myös edustaja Laura Huhtasaaren puheenvuorossa:

On käsittämätöntä, että esimerkiksi Pakistanissa kristitty, joka pilkkasi Muhammedia, sai kuolemantuomion. Hänet vapautettiin siitä, mutta esimerkiksi Isosta-Britanniasta hän ei voi hakea turvapaikkaa, koska siellä on tehty sellaista maahanmuuttopolitiikkaa, että ääri-islamilaisten suuttuisivat siitä. Tähän on tultu. [Olavi Ala-Nissilä: Mitenkäs tämä liittyy Suomen budjettiin?] Vanhat puolueet Euroopassa ovat tehneet peruuttamatonta vahinkoa Euroopassa niille valtioille, jotka ovat holtitonta maahanmuuttopolitiikkaa harjoittaneet, ja nyt me realistipoliitikot yritämme korjata sen, mikä korjattavissa on. (PTK 114/2018, 67)

Puheenvuorossaan Huhtasaari tuo esiin myös Perussuomalaisten halun isänmaalliseen politiikkaan, ja korostaa edustamansa puolueen huolta muun muassa suomalaisista nuorista, teollisuuspolitiikasta ja oikeudenmukaisuudesta.

Reaalipolitikoiksi itsensä määrittelemisen näyttäytyy tyypillisenä osana oikeistopopulistien tyyliä korostaa olevansa kansan puolella. Diskurssi linkittyy myös oikeistopopulisteille tyypilliseen politiikkaan, jossa muut tahot liitetään ”tavallisesta kansasta” piittaamattomiksi, omaa ja maahanmuuttajien etua ajatteleviksi elitisteiksi (Haynes 2020). Tätä vahvistaa Huhtasaaren diskurssit ”vanhoista puoleista”, jotka ovat tehneet jo ”peruuttamatonta vahinkoa” maahanmuuttopolitiikallaan. Huhtasaaren puheenvuorossa perussuomalaiset näyttävät huonoksi kuvatun tilanteen mahdollisina pelastajina. Tilanteen huonoa tolaa Huhtasaari korostaa sillä, että perussuomalaiset korjaavat sen, mikä korjattavissa on. Näin korostetaan erityisen huonoa tilannetta, mihin muiden puolueiden poliitikot ovat suomalaisen yhteiskunnan johdattaneet, mutta perussuomalaisten valmiutta muokata tilannetta parempaan suuntaan. Tämän kaltaiset diskurssit perussuomalaisista pätevinä kansanedustajista muiden puolueiden edustajiin verrattuna ovat nousseet aineistossani jo aiemmin esille esimerkiksi Hallahan toimesta (ks. luku 4.2.1).

5.1.1 Sananvapaus ja Raamattu

Luvussa 4 analysoin islamin ja sananvapauden suhdetta perussuomalaisten puheenvuoroissa. Havaitsin, että perussuomalaiset käyttävät kristilliselle sekularismille tyypillistä oikeuttaan puolustaa sananvapautta, kun kyseessä on mahdollisuus kritisoida islamia. Sananvapauden merkityksen korostamisen nousee esille perussuomalaisten diskursseissa myös kristinuskon kontekstissa. Nämä puheenvuorot liittyivät keskeisesti kristillisdemokraattien entisen puheenjohtajan ja nykyisen kansanedustajan Päivi Räsänen kannanottoihin. Räsänen on monella tapaa tuonut uskonnon näkyväksi politiikan areenalla vastustaen esimerkiksi homoseksuaalisuutta ja aborttia Raamattuun vedoten (Hjelm 2020, 250). Räsänen kannanotot ovat herättäneet keskustelua kristinuskon suhteesta sananvapauteen, ja teemaa on käsitelty myös eduskunnan täysistunnoissa. Oikeus Raamatun siteeraamiseen sananvapauden ja kulttuurin näkökulmasta nousee esiin perussuomalaisten edustajien puheenvuoroissa.

Raamattuun viittaamisen mahdollisuus nähdään ihmisoikeuskysymyksenä edustaja Jari Mäkelän puheenvuorossa, jossa hän nostaa esille ihmisoikeuksien toteutumisen epäkohtia Suomessa. Näiksi epäkohdiksi nimetään koronapandemian vaikutukset,

sananvapauskehitys ja hallitsematon maahanmuutto. Mielenkiintoista on, miten Raamattu liittyy puheenvuorossa sananvapauskehityksen epäkohtiin:

Sananvapaudesta. Suomessa on oikeudenkäynti tällä hetkellä siitä, saako Raamattua siteerata. Tämä on herättänyt kansainvälistä huomiota: Suomen lähetystön edustalla Unkarissa, Budapestissä oli tuhansien ihmisten mielenosoitus tämän merkeissä. Suomelle on lähetetty tästä kirjettä USA:n senaattorien toimesta. Herättää kansainvälistä mielenkiintoa, miten Suomessa voidaan käydä oikeutta siitä, saako Raamattua siteerata. Tämä on uskonnonvapaus- ja ihmisoikeuskysymys. (Jari Mäkelä, PTK 10/2022, 37.)

Keskustelu Raamatun siteeraamisen mahdollisuudesta ja sananvapaudesta liittyy ensisijassa siihen, voidaanko toisten ihmisoikeuksia loukata Raamatun retoriikan ja henkilökohtaisen uskon kautta. Oikeistopopulismiin liittyy olennaisesti huoli kristinuskon merkityksestä ja sen katoamisesta niin sanotun islamin uhan edessä (Brubaker 2017, 1193). Tämä huoli esiintyy myös edustaja Mäkelän puheenvuorossa. Mäkelän puheesta saa taas heti alkuun kuvan siitä, että Raamattua ei olisi nyky-Suomessa missään tilanteessa oikeus siteerata. Näin Mäkelä onnistuu vetämään melko suoran kytköksen niin sananvapauden kuin uskonnonvapauden tilaan Suomessa. Mäkelä käyttää kansainvälisten toimijoiden esiintuomista tehostamaan puheenvuoroaan Raamatun siteeraamisen mahdollisuudesta sananvapauden merkityksessä. Unkarin kohdalla nostetaan esiin mielenosoitus ja tavalliset kansalaiset, USA:n kohdalla taas arvovaltaiset senaattorit. Kansainvälisyyden tuominen tässä kohtaa esiin on vahva poliittisen mielipiteen legitimoiminen keino, sillä Suomi on sitoutunut noudattamaan kansainvälisiä ihmisoikeussopimuksia. Mäkelän puheenvuorossa nouseekin esiin huoli siitä, että Suomessa loukataan ihmisoikeuksia, jos Raamatun siteeraamisesta voi saada tuomion. Mielenkiintoisena näyttäytyy se, etteivät ihmisoikeudet nouse juurikaan esille maahanmuuttokeskusteluissa ja islamista puhuttaessa. Raamatun siteeraamisen mahdollisuus voisi näin ollen liittyä eritoten suomalaiseen kulttuuriin ja perussuomalaisten pyrkimyksiin varjella sitä.

Perustellessaan perussuomalaisten tekemää lakialoitetta rikoslain 11 luvun 10§: n muuttamisesta tuo edustaja Jukka Mäkynen esiin Päivi Räsäsen kohdistuvan esitutinnan¹³ legitimoimista rikoslain muutoksen tarvetta korostaen esitutinnan

¹³ Päivi Räsäsen lausunnoista ja mielipiteistä koskien homoseksuaaleja nostettiin kolme syytettä kiihottamisesta kansanryhmää vastaan vuonna 2021. Syytteitä edelsi esitutkinta.

mielettömyyttä (Jukka Mäkynen, PTK 71/2019, 49–50). Näin vastakkainasettelua luodaan elitismien ja perussuomalaisten välillä, mutta tällä kertaa toisella puolella perussuomalaisten kanssa ovat myös kristillisdemokraatit. Yhteistä molemmille puolueille näyttäisi olevan ainakin kristillinen arvopohja politiikan perustana.

Mielenkiintoista on, onko perussuomalaisten tavoitteena pelkästään sananvapauden puolustaminen, vai myös kristittyjen liittolaisena näyttäytyminen. Jussi Halla-aho kommentoi puheenvuorossaan Räsänen esituskintaa seuraavasti: ”Me puolustamme teitä, edustaja Räsänen, tietoisena siitä, että te ette puolustaneet, ettekä puolustaisi, meitä. Toivon, että mietitte tätä asiaa hetken” (Jussi Halla-aho, PTK 71/2019, 54). Räsänen on julkisesti kristillisen vakaumuksensa esille tuonut poliitikko, joten Halla-ahon puheenvuorossa tuki kytkeytyy osin yksittäisen henkilön sanomisiin ja hänen tukemiseensa. Lisäksi Räsänen on Kristillisdemokraattien entinen puheenjohtaja ja nykyinen kansanedustaja, joten tuki osoitetaan myös hänen edustamalleen puolueelle. Kristittyjen liittolaisena näyttäytyminen saa siis Halla-ahon diskurssissa kahdenlaisen merkityksen: kristillisen puolueen, kristillisdemokraattien, tukijana näyttäytymisen, kuten yksittäisen, julkisesti uskontonsa arvoja harjoittajan henkilön, Päivi Räsänen, puolustaminen. Puolustajana ei näyttäydy ainoastaan puhuja Halla-aho, vaan me-pronominia käyttäen hän tuo esiin koko perussuomalaisten tuen kristillisdemokraateille, Päivi Räsäselle ja Raamatun siteeraamiselle. Myöhemmin Halla-aho jatkaa saman aiheen parissa toisessa puheenvuorossa: ”Raamatussa sanotaan monien muiden viisaiden asioiden ohella, että tee toiselle niin kuin haluaisit itsellesi tehtävän, ja toivon, että me kaikki täällä noudatamme tätä korkeaa standardia” (Jussi Halla-aho, PTK 71/2019, 68). Puheenvuorossaan Halla-aho nostaa Raamatun korkeaan asemaan moraalisten sääntöjen sanoittajana tuoden esiin kultaisen säännön, mutta korostaessaan myös Raamatusta löytyvän monia muitakin viisaita sanoja. Halla-ahon diskurssit eivät näyttäydy kovin uskonnollisina, vaan ne kytkeytyvät ennemminkin yhteisen kulttuurin ja moraalin käsitykseen. Tämä näyttäytyy olennaisena osana kristillistä sekularismia, jossa korostetaan kristinuskon merkitystä myös sekularisoituneessa yhteiskunnassa (Brubaker 2017, 1193).

Myös Vilhelm Junnilan Raamattuun ja sananvapauteen liittyvä puheenvuoro näyttäytyy ennemmin liittyvän kristilliseen sekularismiin kuin hänen henkilökohtaiseen uskonnollisuuteensa. Raamattuun viittaaminen täysistunnossa voi

ensi lukemalla näyttäytyä pilkalliselta Junnilan puheenvuorossa hänen puhuessaan naljailevalta vaikuttavaan sävyyn aurinkovertausten löytämisestä jopa omasta kotikaupungistaan. Toisaalta Junnila voi puheenvuorossaan korostaa nimenomaan sitä, että Raamatusta löytyy monia hyvin hyödynnettäviä sanontoja moneen tilanteeseen. Tätä tulkintaa vahvistaa se, että hän puheenvuoronsa lopussa siteeraa Raamatusta löytyvää ohjetta sopia riidat ennen kuin aurinko laskee. (Vilhelm Junnila, PTK 71/2019, 68.) Raamatun ohjeen korostaminen kytkeytyy länsimaalaisiin arvoihin ja kristinuskon ymmärtämiseksi osaksi niitä.

Kristillisdemokraattien edustajan Päivi Räsäsen ja kristinuskon puolustaminen sananvapauden näkökulmasta voi toimia olennaisena osana perussuomalaisten kansanedustajien diskurssien vetoavuutta kristillisen sekularismin näkökulmasta. Kristillisen identiteetin esiintuominen on tärkeä osa oikeistopopulistien diskursseja, sillä se määrittää sitä, kellä on valtaa ja kuka taas on vallankäytön oikeuden ulkopuolella (Morieson 2021, xix-xx). Näihin diskursseihin ei välttämättä liity uskonnollista sisältöä, vaan painopiste on nimenomaan kristinuskon antamassa perinnössä sekulaarissa yhteiskunnassa (Brubaker 2017, 1193). Osaltaan perussuomalaisten Raamattua hyödyntävät diskurssit liittyvät DeHanasin ja Stherinin (2018) havaintoon siitä, että populistit hyödyntävät politiikassaan niin pyhää kuin sekulaaria, ja myös sekoittavat näitä asioita keskenään. Niin Halla-ahon kuin Junnilan puheenvuoroissa Raamattuun viittaaminen ei näy niinkään uskonnollisessa merkityksessä, vaan ennemmin länsimaisen arvopohjaan ja ihanteelliseen moraaliseen käytökseen liittyvänä asiana. Toisaalta aiheeseen liittyvissä puheenvuoroissa tuodaan esille ihmisen oikeus siteerata Raamattua ihmisoikeuskysymyksenä, joka liittyy niin sananvapauteen kuin uskonnonvapauteen. Raamattu ymmärretään diskursseissa siis niin pyhän kuin sekulaarin kautta: uskonnollisten ihmisten pyhänä kirjana kuin kulttuurisesti merkittävänä teoksena. Edellisen analyysiluvun valossa on myös mielenkiintoista jäädä pohtimaan sitä, liittykö myönteiset diskurssit Raamatusta sananvapauden merkitykseen. Osaltaan molemmat sananvapauteen liittyvät diskurssit korostavat perussuomalaisten ihannetta laajasta sananvapaudesta: niin vapautena kritisoida maahanmuuttoa ja islamia kuin vapautena käyttää kristillistä retoriikkaa omien poliittisten näkemystensä legitimointiin.

5.1.2 Evankelis-luterilaisen kirkon merkitys

Evankelis-luterilaisen kirkon rooli ja merkitys Suomessa nousi esiin puhuttaessa kirkkolain¹⁴ uudistamisesta. Kirkkolakia käsiteltiin pöytäkirjassa 36/2019 hallituksen eduskunnalle tekemän esityksen (HE 19/2019) vuoksi. Kirkkolaki ja sitä koskevat muutokset eivät tyypillisesti synnytä erityistä keskustelua täysistunnoissa (Äystö 2020, 221). Myöskään aineistossani kirkkolaki ei noussut esiin suurena keskustelun kirvoittajana, mutta tarjosi kuitenkin näkökulmaa perussuomalaisen suhtautumisesta evankelis-luterilaiseen kirkkoon.

Edustaja Jari Koskela aloittaa puheenvuoronsa korostamalla myönteistä asennettaan kirkkolain uudistamista kohtaan, ja puhuu evankelis-luterilaisesta kirkosta me-pronominia käyttäen (Jari Koskela, PTK 36/2019, 48). Evankelis-luterilainen kirkko ei Koskelan puheenvuorossa näyttäyty kaukaisena, yhteiskunnasta erillään olevana instituutiona, vaan nimenomaan kansakunnan yhteisenä yhteisönä, *meidän* kirkkonamme. Diskurssien merkitystä kasvattaa me-pronominin käyttö – kirkko ei ole suomalaisesta yhteiskunnasta erillään oleva uskonnollinen yhteisö, vaan sen osa. Vaikka Koskela tunnistaa ja tunnustaa kirkon kaipaavan uudistuksia, välittyä puheenvuorossa myönteinen kuva kirkosta. Puheenvuorossa nousee esiin ajatus lähimmäisenrakkaudesta, ja Koskela nimittääkin kirkon heikoimman puolustajaksi niin historiassa kuin nykyhetkessäkin. Koskela näkee kirkon roolin tärkeänä esimerkiksi pahoinvointia ja syrjäytymistä ehkäisevässä työssä, ja tuo esiin, että kirkko tekee myös paljon niin sanottua näkymätöntä työtä kirkollisten toimitusten lisäksi. Puheenvuorossa korostuu myös Koskelan luottamus seurakuntien tekemään työhön ja osaamiseen sekä ajatus siitä, että kirkko on yhä relevantti toimija suomalaisessa yhteiskunnassa.

Oikeistopopulisteille kristinuskon rooli näyttääytyy sekularisoitumisen kautta, osoittaen erot ”meidän”, eli kansalaisten ja ”muiden”, eli muslimien välillä. Kristinuskon rooli ei ole uskonnollinen, vaan sekularisoituneessa yhteiskunnassa symbolinen. (Brubaker 2017, 1199.) Koskelan näkemys evankelis-luterilaisesta kirkosta eroaa jonkin verran länsi- ja pohjoiseurooppalaiselle oikeistopopulismille

¹⁴ Kirkkolaki on osa Suomen lainsäädäntöä. Suomen perustuslain mukaan kirkkolaisia säädetään Suomen evankelis-luterilaisen kirkon järjestysmuodosta ja hallinnosta. (evl.fi)

tyypillisestä kristillisestä sekularismista. Koskela ei näe kristillistä kirkkoa merkittäväksi pelkästään länsimaisen arvomaailman ja symbolisuuden kautta, vaan myös aktiivisen toimijuuden kannalta. Hän korostaa kirkon työntekijöiden osaamista sekä näkee kirkon tärkeänä toimijana suomalaisessa yhteiskunnassa myös nykyhetkessä, ei vain menneisyydessä. Puheenvuorossa ei näy myöskään itäeurooppalaisille oikeistopopulisteille tyypillistä toivoa vanhaan paluuseen (Morieson 2021, 10), vaan ennemminkin muutoshalu.

Oikeistopopulismille tyypillistä on elitisminvastaisuus, mutta perussuomalaisten diskursseissa ei juurikaan esiinny vastakkainasettelua evankelis-luterilaisen kirkon kanssa. Koskelan puheenvuoro saattaa selittää tätä erikoista piirrettä perussuomalaisissa. Elitisminvastaisuus populismissa kytkeytyy ajatukseen siitä, että elitistit nähdään vieraantuneina tavallisen ihmisen arjesta (Smith & Woodhead 2018, 217). Koskelan puheenvuorossa kirkko ei näyttäytyä elitistisenä instituutiona, vaan kansakunnan yhteisenä instituutiona. Kirkon samanvertaisuutta kansalaisten kanssa korostaa myös Koskelan esiin nostama seurakuntien sosiaalityö. Kirkko ei ole kansan yläpuolella, vaan toimii kansan parissa. Havainto on mielenkiintoinen, sillä perussuomalaisten poliittisissa ohjelmissa evankelis-luterilaisen kirkon toimijuus ja asema yhteiskunnassa ei nouse juurikaan esille (Kyyrö 2020, 207).

5.2 Uskontodiskurssi kristillisen sekularismin kontekstissa

Kristinuskoon liittyvät diskurssit nousivat perussuomalaisten puheenvuoroissa esille humanitaarisen avun, sananvapauden ja kirkon yhteiskunnallisen merkityksen kautta. Kristinuskoon ja kirkkoon liittyvien diskurssien kohdalla huomion arvoista on se, ettei kristinusko nouse aineistossa kovin laajalti esille huolimatta puolueen kristillissosiaalisesta arvopohjasta ja poliittisesta halusta suojella suomalaista kulttuuria, jonka kehittymiseen kristinusko on vahvasti vaikuttanut. Aineistossa esiintyvistä kristinuskodiskursseista on kuitenkin havaittavissa yhtymäkohtia kristilliseen sekularismiin etenkin suomalaisen kulttuurin merkityksessä, ja yhtymäkohdat kristilliseen sekularismiin nousevatkin osin juuri kristinuskodiskurssin vähäisyydestä suhteessa islamdiskurssiin.

Perussuomalaisten kristinuskodiskurssien kohdalla on huomioitava historiallinen kristinuskon merkitys suomalaiselle kulttuurille. Ottaen huomioon tämän

merkityksen, voi ymmärtää, että kristinuskosta luopuminen voisi merkitä myös suomalaisen kulttuurin merkityksen muutosta tai jopa vahingoittumista (Hjelm 2019, 313). Laajemmin, uskonto voi olla avaintekijänä määrittämässä identiteettiä, oli sen esiintuominen itsessään sitten uskonnollista tai ei (Roy 2010, 67). Nämä huomiot selittävät osaltaan perussuomalaisten kytköksiä kristinuskoon ja kirkkoon myös kristillisen sekularismin kehityksessä. Perussuomalaisten poliittisissa ohjelmissa ja yleisesti puheessa tuodaan esiin suomalaisen kulttuurin merkitys ja perussuomalaiset identifioituvat sen suojelijoina. Puolueen nimetty kristillisuus ei itsessään liity mihinkään tiettyyn uskonnolliseen yhdyskuntaan tai kirkkoon, vaan tulee ilmi lähinnä puolueen kristillissosiaalisesti kuvatun arvopohjan kautta. Kristinuskon merkityksen korostaminen niin puolueen arvopohjassa kuin satunnaisesti esiintyvissä diskursseissa täysistunnoissa voi nähdä olevan kytköksissä perussuomalaisten poliittiseen agendaan, suomalaisuuden suojelemiseen. Toisaalta on tärkeää huomioida, että yksittäisten kansanedustajien kohdalla, esimerkiksi Jari Koskelan, kirkon ja uskon puolustaminen voi kytkeytyä vahvemmin henkilökohtaisen uskon tärkeyteen kuin perussuomalaisten poliittisiin näkemyksiin.

Perussuomalaisten kristinuskodiskurssin kohdalla on huomattavissa sekä yhtymäkohtia että eroavaisuuksia Brubakerin (2017) määrittelemään kristilliseen sekularismiin. Aiemmin kulttuurin kristillisuus miellettiin pitkälti sekularismiin sulautuneeksi tai sen läsnäolo yhteiskunnassa oli niin laajaa, ettei siihen edes kiinnitetty huomiota. Muslimimaahanmuuttajien saapuminen Eurooppaan teki kuitenkin kristinuskon jälleen näkyvämmäksi, ja sitä alettiin käyttää identiteetin määrittämisen keinona. (Morieson 2021, 147.) Aineistoni analyysin valossa myös perussuomalaisten kristinuskoon kytkevässä diskursseissa voi huomata ymmärryksen siitä, että suomalaista identiteettiä määritetään suhteessa kristinuskoon niin Raamatun, humanitaarisen avun kuin kirkon roolin kautta. Kristinuskon ja Raamattunousevat diskursseissa esiin länsimaalaisen moraalin ja arvopohjan määrittäjinä. Raamattuun liittyvässä diskursseissa ei ole havaittavissa järin uskonnollista vivahdetta, vaan Raamattuun ja sen tarjoamiin moraalisiin ohjeisiin viittaaminen näyttää ennemminkin sekularisoituneesta näkökulmasta hyvien länsimaisten arvojen ja moraalin ohjeistajana. Raamattuun ja sananvapauden liittyvien puheenvuorojen aikana luotiin myös kuvaa perussuomalaisten tuesta kristillisdemokraatti Päivi Räsäselle. Näin diskursseissa onnistuttiin luomaan kuvaa

perussuomalaisten liittolaisuudesta niin kristillisdemokraateille kuin yksittäisille kristityille.

Tukea kristityille osoitettiin diskursseissa myös humanitaarisen avun kautta, jota ehdotettiin tarjottavaksi vainottujen kristittyjen hyväksi. Edellisessä kappaleessa kuvatussa identifikaation keinossa hyödynnetään myös vastakkainasettelua islamin kanssa, mikä on tyypillistä oikeistopopulisteille (Morieson 2021, 147). Tämä tuli esiin myös humanitaarisen avun kohdalla aineistosta noustessa esiin yksi ihmisryhmä, jota oltiin valmiita auttamaan oman maan kansalaisten lisäksi, kristityt maailmalla. Uhkaavina tekijöinä kristittyjen asemalle maailmassa kuvattiin muslimit ja ”muut tekijät”, ja näin vahvistettiin vastakkainasettelua ”meidän”, eli kristittyjen ja ”muiden”, eli muslimien välillä.

Vastakkainasettelu kristinuskon ja islamin kesken näyttäytyy erikoisena uskontojen valtasuhteet huomioon ottaen. Suomessa islam on vähemmistöuskonto, vaikkakin näkyvä sellainen. Kristinuskon taas on enemmistön uskonto sekä kansainvälisesti katsottuna että Suomessa. Sekä evankelis-luterilaisella että ortodoksisella kirkolla on Suomessa erityisasema. Tyypillistä onkin, että sekularistinen retoriikka kohdistetaan nykyään islamtaustaisia maahanmuuttajia vastaan, luoden uhkakuvia heistä huolimatta siitä, että islamilla on hyvin vähän institutionaalista tai poliittista valtaa yhteiskunnassa (Brubaker 2017, 1201). Erikoista on se, että kristittyjen huonoa asemaa maailmalla tuodaan diskursseissa esiin, samalla kuitenkin ymmärtämättä muslimien asemaa vähemmistönä Suomessa. Ymmärrystä tai halua monikulttuurisuutta kohtaan ei näytä löytyvän. Kristillissosiaaliset arvot näyttävät ulottuvan vain omien, suomalaisiksi koettujen kansalaisten sekä kristittyjen auttamiseen. Osaltaan tämä voi osoittaa, että kristinuskon nähdään länsimaalaisiin arvoihin sopivampana uskontona kuin islam, ja siksi suojelemisen arvoisena myös muualla maailmassa. Osaltaan tämä voi liittyä oikeistopopulistien ajatukseen kristillisestä sekularismista ja siitä, että kristinuskon nähdään edistyneempänä uskontona kuin islam, joka saatetaan myös kokea aidosti turvallisuushakiksi yhteiskunnassa. (Morieson 2021, 3–4)

Perussuomalaisten uskontodiskurssit, etenkin kristinuskoon liittyvät, sopivat osin yhteen kristillisen sekularismin teorian kanssa. Kristillinen sekularismi näkee

kuitenkin kristinuskon roolin eurooppalaisten oikeistopopulistien politiikassa nimenomaan sekularisoitumisen kautta (Morieson 2021, 147). Onkin tärkeää huomioida, että osan perussuomalaisten kansanedustajien kristinuskoon liittyvät uskontodiskurssit liittyvät uskonnon kulttuuristumisen lisäksi henkilökohtaiseen uskoon, ja saavat näin erilaisia merkityksiä kuin kristillisen sekularismin kehys antaa.

6. Lopuksi

6.1 Yhteenveto

Tässä tutkimuksessa lähestyin perussuomalaisten kansanedustajien uskontodiskursseja eri teemojen kautta: maahanmuuton, kehitysavun sekä kristinuskon ja evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisen aseman kautta. En ole pyrkinyt tekemään tyhjentävää tutkimusta perussuomalaisten uskontodiskursseista. Sitä varten olisin tarvinnut tutkimuksellisesti laajempaa otetta kuin pro gradu - tutkielma antaa. Tutkimukseni lisää kuitenkin ymmärrystä perussuomalaisten uskontodiskursseista ja suhteesta kristilliseen sekularismiin. Havaintojeni perusteella voin esittää, että perussuomalaiset käyttävät puheessaan uskontoa keinona vaikuttaa. Tämä ilmenee erityisesti vastakkainasetteluna ”meidän” ja ”muiden” välillä. ”Me” - rooli diskursseissa rakentuu sekä perussuomalaisille että kristityille. ”Muut” -rooli rakentuu diskursseissa muslimeille ja elitistiseksi koetulle vihervasemmistolle.

Perussuomalaisten islamia koskevat uskontodiskurssit liittyivät selkeästi maahanmuuttopolitiikkaan ja sitä koskeviin keskusteluihin. Diskursseissa esiin nousivat erityisesti muslimien sopeutumattomuus suomalaiseen yhteiskuntaan ja yleisen turvallisuuden heikkeneminen maahanmuuton myötä. Myös suomalaisen kulttuurin suojeleminen nousi paikoitellen esiin. Kuitenkin se, mitä suomalainen kulttuuri perussuomalaisille kansanedustajille merkitsee, jäi epäselväksi – paitsi siltä osin, että islam ei siihen kuulu.

Kristinuskodiskurssit nousivat aineistossa esiin erityisesti kehitysavun kautta. Kristillinen lähetystyö nähtiin diskursseissa hyvänä keinona auttaa, jos diskursseissa ilmeni myönteistä suhtautumista kehitysapua kohtaan. Myönteinen suhtautuminen kehitysapuun nousi esille myös kristittyjen vainojen vastaisessa avustuksessa. Myös Raamattu nousi diskursseissa myönteisesti esiin niin länsimaalaisten arvojen ja moraalien perustana kuin sananvapauden merkityksessä. Diskursseissa nousi esiin myös yhteys erilaisiin kristillisiin järjestöihin, kuten Kirkon ulkomaanapuun ja HelsinkiMissioon. Kirkkolain käsittelyssä välittyi myönteinen kuva evankelis-luterilaisesta kirkosta, ja se kuvattiin kansan parissa vaikuttavana toimijana, ”meidän” yhteisenä kirkkona.

Täysistunnoissa perussuomalaisten kansanedustajien puhe uskonnosta on harvoin suoraa. Etenkin islampuhe tulee aineistoissa usein esille monikulttuurisuutta vastustavissa tai kritisoivissa puheenvuoroissa sekä erilaisten stereotyyppien ja kulttuuristen piirteiden kuvaamisen kautta. Esimerkkejä tällaisesta olivat muun muassa puhe rikollisuudesta, terrorismista ja naisten oikeuksien heikkenemisestä. Islamdiskursseissa oli havaittavissa myös islamofobiaa. Tähän liittyi vastakkainasettelu paitsi kulttuurien välillä, myös puoluekentän sisällä perussuomalaisten ja vihervasemmiston välillä. Oikeistopopulisteille uskonto on keino erottaa ”meidät” ”muista” (Marzouki & McDonnell 2016, 4–5), ja tämä vastakkainasettelu näyttäytyi myös aineistossani.

Vastakkainasettelua luotiin perussuomalaisten diskursseissa kristinuskon ja islamin välille: kristinuskon näyttäytyi diskursseissa länsimaisen arvojen mukaisena ja suomalaiseen yhteiskuntaan sopivana uskontona, islam taas ei.

Maahanmuuttokeskusteluissa uskonto näyttäytyi keinona legitimoida kriittistä suhtautumista maahanmuuttoon. Islam rakennettiin diskursseissa uskonnoksi, joka ei sovi suomalaiseen kulttuuriin ja länsimaalaisiin arvoihin, vaan peräti yhteensopimattomuuden lisäksi vaarantaa sitä. Myönteinen suhtautuminen kristinuskoon nousi esille humanitaarisen avun kohdalla korostaessa kristillisen lähetystyön merkitystä ja kristittyjen vainojen vastaisessa kehitysavun tukemisessa. Muuhun humanitaariseen apuun taas suhtauduttiin paikoitellen jopa torjuvasti, ja korostettiin tarvetta auttaa ensin kotimaassa. Perussuomalaisten kansanedustajien puheissa oli havaittavissa vastakkainasettelua myös elitistiseksi kuvatun tahon kanssa, mikä on oikeistopopulisteille tyypillistä. Perussuomalaisten diskursseissa tämä vastakkainasettelu kohdistui vihervasemmistoon. Perussuomalaiset korostivat olevansa kansan tahdon ilmaisijoita, ja vihervasemmistolaisista edustajista ja heidän politiikastaan luotiin uhkakuvia korostaen esimerkiksi totalitarismin riskiä. Mielenkiintoista oli se, että populismissa perinteisesti elitistiseksi koettu kirkko nousi aineistossani esille myönteisessä merkityksessä, kansalaisten parissa vaikuttavana toimijana.

Tutkielmani johdannossa peilasin perussuomalaisia muihin eurooppalaisiin oikeistopopulistipuolueihin, ja tätä vertailua olisi kiinnostava toteuttaa laajemman tutkimuksen näkökulmasta. Perussuomalaisilla on tiettyjä yhtymäkohtia muihin

eurooppalaisiin puolueisiin suhteessa uskontoon, kuten islamin ja muslimien näkeminen uhkana valtiolle ja suomalaisella kulttuurille, niin länsimaalaisten arvojen kuin turvallisuuden näkökulmasta. Muslimitaustaiset maahanmuuttajat nähtiin yhteensopimattomina suomalaiseseen kulttuuriin, ja tällaisesta yhteensopimattomuudesta käytettiin myös negatiivisesti latautunutta termiä ”haittamaahanmuutto”.

Perussuomalaisten kansanedustajien suhtautuminen kristinuskoon ei ilmene diskursseissa yhtä selkeästi kuin suhtautuminen islamiin. On vaikea sanoa varmaksi, liittyvätkö aineistosta nousseet myönteiset puheenvuorot kristinuskosta ja evankelis-luterilaisesta kirkosta itse puolueen kantaan vai heijastivatko ne puhujien henkilökohtaisia näkemyksiä.

Analyysissäni hyödynsin Rogers Brubakerin (2017) teoriaa kristillisestä sekularismista. Perussuomalaisten diskursseissa oli havaittavissa yhtymäkohtia kristilliseen sekularismiin. Kuitenkin kristillisen sekularismin teorian perustessa vahvasti näkemukseen siitä, että Länsi- ja Pohjois-Eurooppa olisivat yhteiskuntina sekularisoituneita, ei se nähdäkseni onnistu täysin kuvaamaan uskonnon merkitystä perussuomalaisten diskursseissa, vaikka myös yhtymäkohtia löytyi. Diskursseissa oli havaittavissa osan perussuomalaisten näkemys kristinuskon merkityksestä suomalaiselle kulttuurille, arvoille ja moraalille huolimatta puhujan omasta uskonnollisuudesta. Tätä näkemystä käytetään vastakkainasettelun keinona tehostamaan kriittisiä näkökulmia koskien maahanmuuttoa, monikulttuurisuutta ja islamia. Näin kristinuskoa ja islamia käytetään diskursseissa keinona erottamaan ”meidät”, eli niin sanotut kantasuomalaiset ”muista”, eli muslimeista. Kristinuskon rooli ei kuitenkaan nouse perussuomalaisten diskursseissa esiin ainoastaan sekularismin ja kulttuuristumisen kautta, vaan sille rakennetaan perussuomalaisten kansanedustajien toimesta myös aktiivista toimijuuden roolia yhteiskunnassa. Tässä yhteydessä perussuomalaisilla on yhtymäkohtia V4-maiden oikeistopopulisteihin. Esimerkiksi evankelis-luterilainen kirkko nähdään merkittävänä toimijana suomalaisessa yhteiskunnassa. Kristityt tunnustetaan diskursseissa osaksi suomalaista yhteiskuntaa, ja tämä tulee esille niin Raamattua ja sananvapautta koskevassa keskustelussa kuin peilattaessa suomalaisten kristittyjen asemaa muihin maihin. Jälkimmäinen nousi esille haluna auttaa vainottuja kristittyjä OpenDoors -

järjestön kautta. Kristillinen sekularismi oikeistopopulistien politiikassa linkittyy aiemmassa tutkimuksessa myös vahvasti maiden liberaaleihin arvoihin. Perussuomalaistenkin diskursseissa esimerkiksi naisten tasa-arvoon liittyvät kysymykset nousevat esiin suhteessa islamiin, mutta muut liberaalit arvot, kuten seksuaalivähemmistöjen oikeudet, eivät kuitenkaan nouse keskeiseksi osaksi vastakkainasettelua. Sen sijaan diskursseissa nostetaan erityisesti esiin turvallisuuskysymyksiä ja islamin aiheuttamaa uhkaa yhteiskunnan turvallisuudelle, ja esiin nousee paikoittain islamofobia.

6.2 Jatkotutkimusmahdollisuudet

Koska perussuomalaiset ei tutkimukseni puitteissa näyttäyty sopivan oivallisesti länsi- ja pohjoiseurooppalaista oikeistopopulismia kuvaavaan kristillisen sekularismin teoriaan, olisi hyvin mielenkiintoista jatkaa tutkimusta perussuomalaisten uskontosuhteesta tekemällä laajempaa kansainvälistä vertailua. Yksi mahdollisuus olisi vertailla puolueen yhtymäkohtia Yhdysvalloissa esiintyvään oikeistopopulismiin, missä kristinuskon rooli näyttyy erilaisena. Tämä mahdollistaisi myös perussuomalaisten kristinuskosuhteen tarkemman tutkimisen, minkä koen jääneen tässä tutkimuksessa vajavaisemmaksi kuin olisin alun perin halunnut.

Tutkielmani on liittynyt osaksi suomalaista diskursiivista uskonnontutkimuksen kenttää, ja osoittaa omalta osaltaan, miten diskursiivista tutkimusta voidaan hyödyntää uskonnon ja politiikan tutkimuksessa. Kuten todettu, oikeistopopulismien suhde uskuntoon, ja vielä laajemmin politiikan suhde uskuntoon kiinnostaa kansainvälisen tutkimuksen kentällä, mutta aihetta ei ole tutkittu vielä likimainkaan tarpeeksi. Laajemmin tarkasteltuna eduskunta itsessään antaa uskontotieteilijälle paljon tutkimuksen aihetta, johon ei olla vielä päästy kokonaisvaltaisesti paneutumaan. Mielenkiintoista olisi tarkastella tarkemmin kristillissosiaalisten arvojen läsnäoloa ja toteutumista perussuomalaisten eduskuntapuheessa. Tutkimusta tehdessä tein myös huomion siitä, ettei eduskuntapuheessa ole niin paljon uskontodiskursseja kuin Perussuomalaisten medianäkyvyyden perusteella voisi olettaa. Tätä voi selittää eduskuntapuheen erityinen luonne (ks. luku 3). Erilaisella aineistolla perussuomalaisten uskontodiskursseista voisi saada arvokasta lisäymmärrystä. Erittäin hedelmällisen aineiston uskontodiskursseihin liittyen voisi

tarjoilla esimerkiksi puoluelehdet Perussuomalainen sekä verkkolehti Suomen Uutiset.

Graduprosessia aloittaessani kiinnostukseni perussuomalaisten uskontodiskursseihin ei kohdistunut ainoastaan islamiin. Päinvastoin olin hyvin kiinnostunut siitä, miten kristinusko näyttäytyy kansanedustajien diskursseissa. Lopulta aineistoni painottui kuitenkin islamin uskoon liittyviin diskursseihin, johtuen esimerkiksi maahanmuuttopoliittisen keskustelun runsaudesta eduskunnassa. Islamiin liittyvän puheen verrannollinen runsaus ei sinänsä ole yllättävää, sillä viimeisen 20 vuoden aikana iso osa uskontopuheesta Euroopassa on liittynyt islamiin (Hjelm 2020, 252). Tutkimusintressieni kannalta aineiston ja analyysin painotus islamiin oli itselleni kuitenkin pienoinen pettymys. Vaikka olinkin osannut odottaa politiikan kenttää seuranneena, että islamiin liittyviä uskontodiskursseja tulisi löytymään aineistooni analysoitavaksi enemmän, uskoin silti Perussuomalaisten arvopohjan perusteella löytäväni enemmän kristinuskoon ja evankelis-luterilaiseen kirkkoon liittyvää diskurssia. Toisaalta tämän tutkielman puutteet eivät ole tutkimusmahdollisuuksien loppu, vaan antavat pohjaa ja haastetta jatkotutkimusta varten.

Seuraavat eduskuntavaalit käydään keväällä 2023. Uskonnon ja monikulttuurisuuden voi olettaa nousevan keskusteluaiheiksi myös tulevissa eduskuntavaaleissa. Vaikken tutkimuksessani toteuttanut kokonaisvaltaista diskurssianalyysia sisällyttäen myös perussuomalaisten diskurssin vastaanottoa, heräsi aineistoa kootessani mielenkiintoni myös muiden puolueiden uskontosuhdetta koskin. Ajankohtainen ja kiinnostava tutkimusaihe olisikin tehdä esimerkiksi vertaileva tutkimus ensi vaalien puolueohjelmista ja niissä esiintyvistä uskontodiskursseista. Toisaalta myös pelkästään perussuomalaisten tuleva vaalikampanjointi voisi tarjota jatkotutkimuksen mahdollisuuksia suomalaisen oikeistopopulismien ja uskonnon välisen suhteen parissa.

Osa tutkijoista on esittänyt, että oikeistopopulistipuolueet tulevat tulevaisuudessa hyödyntämään uskontoa yhä enemmän poliittisessa retoriikassaan (ks. Schwörer & Fernández-García, 2020). Uskonto on ja tulee myös olemaan osa politiikkaa. Sillä, miten uskonnosta puhutaan, on väliä. Diskurssit rakentavat todellisuuskuvamme yhteiskunnasta, ja siksi on tutkimisen arvoista tarkastella sitä, mitä ja miten

suomalaisen yhteiskunnan keskiössä, eduskunnassa puhutaan. Poliittinen puhe ulottuu myös eduskunnan ulkopuolelle, ja rakentaa todellisuuskuvamme meitä ympäröivästä yhteiskunnasta. Osaltaan tutkimukseni osoittaa, että uskonto ei ole kadonnut politiikasta minnekään ja sitä voidaan hyödyntää diskursseissa myös ilman uskonnollisia tarkoitusperiä. Toivonkin, että tutkimukseni näyttäytyy tulevaisuudessa relevanttina uskonnon ja politiikan suhdetta koskevassa keskustelussa.

Aineisto ja lähteet

Aineisto:

Täysistuntojen pöytäkirjat, saatavilla eduskunnan kotisivuilla:

PTK 114/2018

PTK 36/2019

PTK 37/2019

PTK 64/2019

PTK 71/2019

PTK 102/2020

PTK 96/2021

PTK 138/2021

PTK 121/2021

PTK 10/2022

Perussuomalaiset

2022 Perussuomalaisten suomalaisuusohjelma

2019 Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma

2019 Perussuomalaisten maahanmuuttopoliittinen ohjelma

2018 Perussuomalaisten periaateohjelma

Lähteet:

Arter, David

2012 ”Analysing ‘Successor Parties’: The Case of the True Finns” *West European Politics* 35(4): 803–825, DOI: 10.1080/01402382.2012.682346

Askola, Heli

2019 ”Wind from the North, don’t go forth? Gender equality and the rise of populist nationalism in Finland” *European Journal of Women’s Studies* 26(1): 54–69. DOI: 10.1177/1350506817748341

Asad, Talal

1993 *Genealogies of Religion*. Baltimore: John Hopkins Press.

Beaman, Lori G.

2012 *Reasonable accomodation managing religious diversity*. Vancouver: UBC Press.

Björgo, Tore & Jacob Aasland Ravndal

2019 "Extreme-Right Violence and Terrorism: Concepts, Patterns, and Responses" *ICCT Policy Brief*. DOI: 10.19165/2019.1.08

Bleich, Erik

2011 "What Is Islamophobia and How Much Is There? Theorizing and Measuring an Emerging Comparative Concept" *American Behavioral Scientist* 55(12): 1581–1600. DOI: 10.1177/0002764211409387

Borg, Sami

2019 "The Finnish Parliamentary Election of 2019: Results and Voting Patterns" *Scandinavian Political Studies* 42(3–4): 182–192.

Brubaker, Rogers

2012 "Religion and nationalism: four approaches" *Nations and Nationalism* 18(1): 2–20. DOI: 10.1111/j.1469-8129.2011.00486.x

2017 "Between nationalism and civilizationism: the European populist moment in comparative perspective" *Ethnic and Racial Studies* 40(8): 1191–1226. DOI: 10.1080/01419870.2017.1294700

Caiani Manueala & Tiago Carvalho

2021 "The use of religion by populist parties: the case of Italy and its broader implications," *Religion, State & Society*, 49(3): 211–230, DOI: 10.1080/09637494.2021.1949935

Calhoun Craig, Mark Juergensmeyer & Jonathan VanAntwerpen

2011 *Rethinking Secularism*. Oxford: Oxford University Press.

Criss, Marika K

- 2020 "Language, immigration, and identity - An analysis of the discourses of the Finns Party," *Journal of Language and Politics* 19(2): 270–289. DOI: 10.1075/jlp.19044.cri

DeHanas, Daniel & Marat Shterin

- 2018 "Religion and the rise of populism" *Religion, State and Society* 46(3): 177–185.

Fairclough, Norman

- 1989 *Language and Power*. Lontoo: Longman.

Fryklund, Björn

- 2018 "Populism in the Nordic Countries," Teoksessa *Populism on the Loose*, toim. Kovala Urpo, Palonen, Ruotsalainen & Saresma. 29–52. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Haynes, Jeffrey

- 2020 "Right-Wing Populism and Religion in Europe and the USA," *Religions* 11(10): 1–18. DOI: 10.3390/re111100490

Herkman, Juha

- 2016 "Construction of Populism: Meanings Given to Populism in the Nordic Press," *Nordicom review*, 37(1), 147–161.
- 2020 "The Finns Party: Euroscepticism, Euro Crisis, Populism and the Media," *Media and Communication* 5(2), 1-10. DOI: 10.17645/mac.v5i2.803

Hjelm, Titus

- 2011 Discourse analysis. Teoksessa Michael Stausberg & Steven Engler (toim.), *The Routledge Handbook of Research Methods in the Study of Religion*. 134–150. London; New York: Routledge.
- 2019 "One Volk, One Church? A Critique of the "Folk Church" Ideology in Finland," *Journal of Church and State* 62(2): 294–315. DOI: 10.1093/jcs/csz030

- 2020 ”Uskonnon ”paluu” eduskuntapolitiikkaan: Desekularisaatiota vai metodologinen harha?” *Teologinen Aikakauskirja* 125(3): 250–265.
- 2021 Diskursiivisen uskonnontutkimuksen perusteita. Teoksessa Titus Hjelm (toim.) *Uskonto, kieli ja yhteiskunta – Johdatus diskursiiviseen uskonnontutkimukseen* 7–19.

Hurley, Patrick J.

- 2000 *A Concise Introduction to Logic* (11.painos). Belmont (Calif.): Wadsworth.

Jokinen, Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen

- 2016 Diskursiivinen maailma - Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet. Teoksessa Jokinen Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Diskurssianalyysi - Teoria, peruskäsitteet ja käyttö.* 25–50. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, Arja & Kirsi Juhila

- 2016 Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Diskurssianalyysi Teoksessa Jokinen Arja, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.) *Teoria, peruskäsitteet ja käyttö.* 267–310. Tampere: Vastapaino.

Jokisipilä, Markku

- 2021 *Perussuomalaiset Halla-ahon ja Purran linjalla.* Helsinki: Otava.

Joppke, Christian

- 2015 *The Secular State Under Siege: Religion and Politics in Europe and America.* Cambridge: Polity Press.
- 2018 ”Culturalizing Religion in Western Europe: Patterns and Puzzles” *Social Compass* 65(2): 234–246.

Jungar Ann-Catherine & Anders Ravik Jupskås

- 2014 ”Populist Radical Right Parties in the Nordic Region: A New and Distinct Party Family?” *Nordic Political Science Association.* DOI: 10.1111/1467-9477.12024.

Korpela, Joonas

2018 Pyhän avioliiton rajat : Tutkimus eduskunnan täysistunnon sukupuolineutraalia avioliittoa koskevista puheenvuoroista vuosilta 2012–2017. Uskontotieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto: Humanistinen tiedekunta.

Kovala, Urpo & Jyrki Pöysä

2018 ”The ”Jytky” of The Finns Party: Or, How To Take Advantage of Masculinity In Populist Politics” Teoksessa *Populism on the Loose*, toim. Kovala Urpo, Emilia Palonen, Maria Ruotsalainen & Tuija Saresma. 161–76. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kulhia, Ali

2011 Uutta, vanhaa ja lainattua : Tampereen Kaupunkilähetysten kristillissosiaalisen työn asemoituminen hyvinvointivaltion rakentumisessa vuosina 1939–1973. Teologian monografiaväitöskirja. Helsingin yliopisto: Teologinen tiedekunta.

Kyyrö, Jere

2020 ”Uskonnon ja katsomusten asemat eduskuntapuolueiden poliittisissa ohjelmissa 1999–2019.” *Teologinen Aikakauskirja* 125(3): 196–216.

Lappalainen, Pertti

2002 *Poliittisen tyylin taito*. Tampere: Vastapaino

Lindekilde, Lasse

2008 “In the Name of the Prophet? Danish Muslim Mobilization during the Muhammad Caricatures Controversy.” *Mobilization* 13(2): 219–238. doi:10.17813/maiq.13.2.4732n40t027q8244.

Marzouki, Nadia. & Duncan McDonnell

2016 “Introduction: Populism and Religion.” Teoksessa *Saving the People: How Populists Hijack Religion*, toim. Nadia Marzouki, Duncan McDonnell & Olivier Roy, 1–12. London: Hurst & Company.

Moberg, Marcus

2013 "First-, second-, and third-level discourse analytic approaches in the study of religion: moving from meta-theoretical reflection to implementation in practice" *Religion* 43(1): 4–25. DOI: 10.1080/0048721X.2013.742742

Morieson, Nicholas

2021 *Religion and the Populist Radical Right*. Delaware: VernonPress

Müller, Jan-Werner

2016 *What is Populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press

Murphy, Tim

2000 Discourse. Teoksessa Willi Braun ja Russell McCutcheon (toim.) *Guide to the Study of Religion*. 396–408. Lontoo: Cassell.

Mykkänen, Juri

2011 "Uskonto ja äänestäminen". Teoksessa Sami Borg (toim.) *Muutosvaalit 2011*. 292–309. Helsinki: Edita.

Nieminen, Jiri

2018 "Populism and the Christian Right in Finland: The Political Rhetoric of the Patmos Foundation for World Missions." Teoksessa *Populism on the Loose*, (toim.) Kovala Urpo, Emilia Palonen, Maria Ruotsalainen & Tuija Saresma. 143–160. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Norris, Pippa & Ronald Inglehart

2004 *Sacred and Secular*. Cambridge: Cambridge University Press.

Nurmi, Lauri

2017 *Perussuomalaisten hajoamisen historia*. Helsinki: Into Kustannus.

Nye, Malory

2003 *Religion: The Basics*. Lontoo: Routledge.

Oztig, Lacin, Ayda Gurkan & Kenan Aydin

2020 "The Strategic Logic of Islamophobic Populism." *Government and Opposition*. doi:10.1017/gov.2019.35.

Palonen, Kari

2005 "Eduskunnasta puhekunnaksi? Parlamentarismi retorisena politiikkana". *Politiikka* 47 (2): 142–148.

Pekonen, Kyösti

2011 *Puhe eduskunnassa*. Tampere: Vastapaino.

Roy, Olivier

2010 *Holy Ignorance. When Religion and Culture Part Ways*. New York: Columbia University Press.

2011 "Secularism and Islam: The Theological Predicament." *The International Spectator* 48(1): 5–19.

Smith, Greg & Linda Woodhead

2018 "Religion and Brexit: populism and the Church of England, Religion," *State & Society* 46(3): 206–223, DOI: 10.1080/09637494.2018.1483861

Schwörer, Jakob, and Belén Fernández-García

2020 "Religion on the Rise Again? A Longitudinal Analysis of Dimensions in Election Manifestos of Western European Parties." *Party Politics*. doi:10.1177/1354068820938008.

Smith, Jonathan Z

1982 *Imagining Religion: From Babylon to Jonestown*. Chicago: University of Chicago Press

1998 "Religion, religions, religious" teoksessa Mark C. Taylor (toim.) *Critical Terms For Religious Studies*. Chicago: University of Chicago Press

von Stuckrad, Kocku

- 2010 ”Reflections on the Limits of Reflection: An Invitation to the Discursive Study of Religion” *Method and Theory in the Study of Religion* 22(2–3): 156–169.

Taira, Teemu

- 2019 ”Suvi virsi ja kristinuskon ”kulttuuristuminen” katsomuksellisen monimuotoisuuden aikana,” *Uskonnontutkija* 1 (2019)
- 2021 ”Uskonto vai ”uskonto”? Diskursiivinen uskonnontutkimus ilman uskonnon määritelmää” teoksessa Titus Hjelm (toim.) *Uskonto, kieli ja yhteiskunta – Johdatus diskursiiviseen uskonnontutkimukseen*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Tarrow, Sidney

- 1998 *Power in Movement*. New York: Cambridge University Press

Thompson, John. B.

- 1990 *Ideology and Modern Culture*. Stanford: Stanford University Press

Tschannen, Olivier

- 1991 ”The Secularization Paradigm: A Systematization”. *Journal for the Scientific Study of Religion* 30(4): 395–415

Widfeldt, Anders

- 2018 *The Growth of the Radical Right in Nordic Countries: Observations from the Past 20 Years*. Washington, DC: Migration Policy Institute.

Äystö, Tuomas.

- 2020 ”Kristinuskoon viittaaminen eduskunnan täysistuntopuheenvuoroissa 1999–2019.” *Teologinen Aikakauskirja* 125(3): 217–232.

Sähköiset lähteet

Sundman, Robert

14.4.2019 *SDP voitti perussuomalaiset hiuksenhienolla erolla – suurimman puolueen asema on nyt heikompi kuin koskaan itsenäisyyden aikana.*
Saataavana: <https://yle.fi/uutiset/3-10738278>. (Viitattu 28.10.2022).

Turkki, Kirsi

8.10.2015 *Sipilä: Perussuomalaisten romahdus ei vaikuta hallituksen työskentelyyn.* Saataavana: <https://www.kaleva.fi/sipila-perussuomalaisten-romahdus-ei-vaikuta-halli/1813406>. (Viitattu 28.10.2022).

Eduskunnan kotisivut:

<https://www.eduskunta.fi/FI/Sivut/default.aspx>. (Viitattu 28.10.2022).

Encyclopaedia Britannica:

23.8.2022 *Taliban.* Saataavana: <https://www.britannica.com/topic/Taliban>.
(Viitattu 28.10.2022).

HelsinkiMission kotisivut:

HelsinkiMissio. Saataavana: <https://www.helsinkimissio.fi/helsinkimissio/>. (Viitattu 28.10.2022).

Naisjärjestöjen Keskusliiton kotisivut:

Mikä ihmeen anti-gender? Saataavana: <https://naisjarjestot.fi/mika-ihmeen-anti-gender/> (Viitattu 28.10.2022).

Onnettomuustutkintakeskuksen kotisivut:

P2017-01 Puukotukset Turussa 18.8.2017. Saataavana:
<https://turvallisuuustutkinta.fi/fi/index/tutkintaselostukset/poikkeuksellisettahtumat/puukotuksetturussa18.8.2017.html> (Viitattu 28.10.2022).

Open Doorsin kotisivut:

<https://opendoors.fi/> (viitattu 28.10.2022).

Puolustusvoimien kotisivut:

Irak OIR ja NMI. Saataavilla: <https://puolustusvoimat.fi/web/kansainvalinen-kriisinhallinta/irak-oir-ja-nmi>. (Viitattu 28.10.2022).

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kotisivut:

Kirkkolaki. Saataavana: <https://evl.fi/plus/paatoksenteke/lainsaadanto/kirkkolaki>.
(Viitattu 28.10.2022).

Visegradgroup.eu:

About the Visegrad Group. Saataavana: <https://www.visegradgroup.eu/about>. (Viitattu 28.10.2022).

Yle:

Politiikka-Suomi -dokumenttisarja. Kausi 1, jakso 2. Saatavana:

<https://areena.yle.fi/1-50957002>. (Viitattu 28.10.2022).